Den uforbederlige bibliotekar
Niels Jensen

Nytaarsgave, udgiven af Foreningen "Fremtiden"

Udkom for årene 1866-70, 1872-74 og 1882-88. Udkom altså ikke for årene 1871 og 1875-81. Ofte omtalt som "Fremtiden"s Nytaarsgave.

Årbogens skønlitterære indhold er indekseret på Dansk Forfatterleksikon:

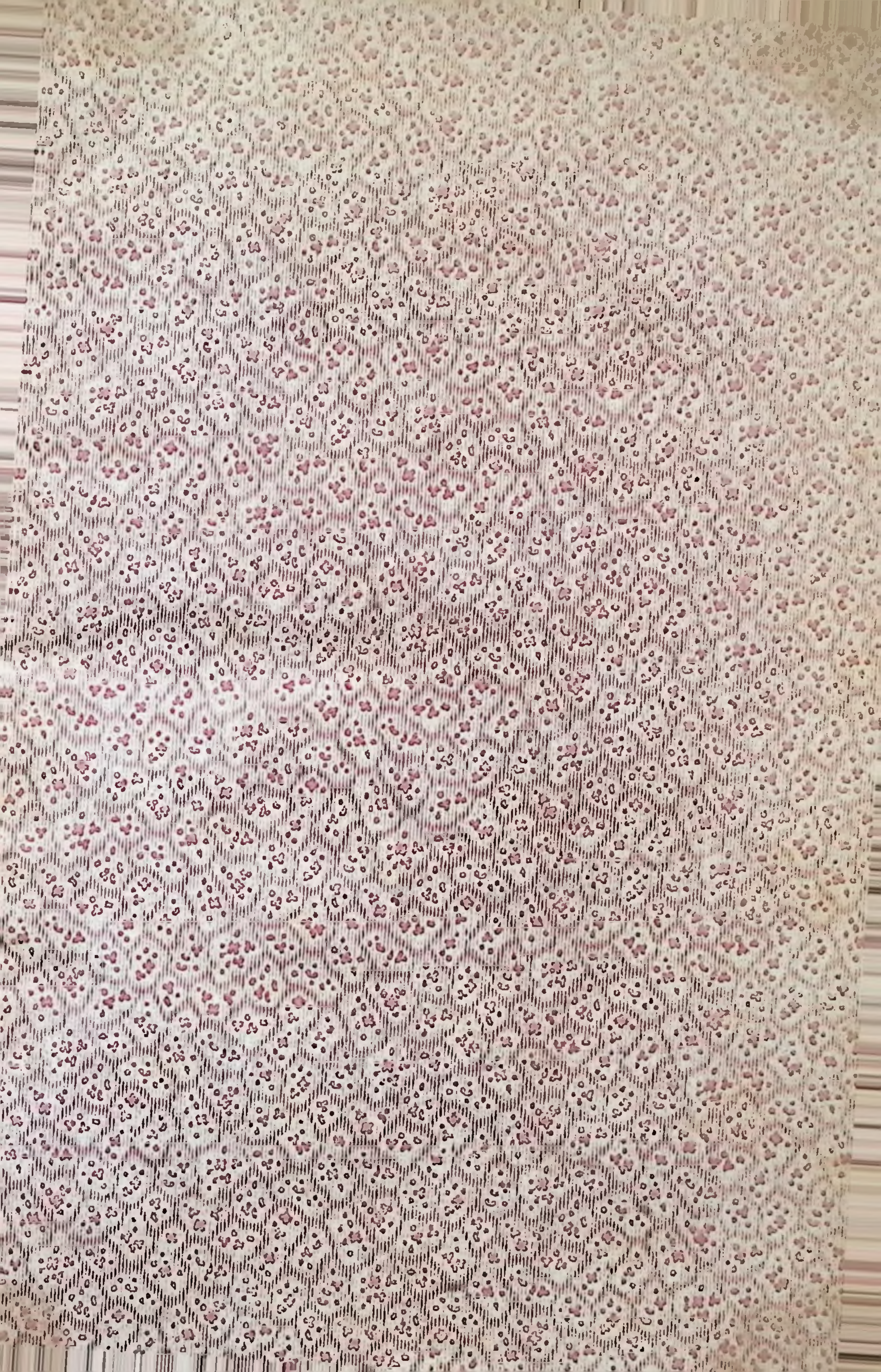
https://danskforfatterleksikon.dk/1850tit/0104/sknr104816.htm

---

Udarbejdet 2023 af Niels Jensen

Opdateret den 10. november 2023 af Niels Jensen

J. Mottley

J. P. E. Hartmann

Nytaarsgave,

udgiven af

Foreningen

„Fremtiden".

Femte Aargang.

Kjøbenhavn.

Trykt i S. L. Møllers Bogtrykkeri.

1870.

Samlet af Jul. Hellmann.

Indhold.

Johan Peter Emilius Hartmann.

(Af Carl Andersen.)

Engang i Februar 1832 gav den berømte Skuespiller Winsløw en Aftenunderholdning, blandt hvis forskjellige Afdelinger navnlig eet Numer blev modtaget med en glædelig Overraskelse af det talrigt forsamlede Publikum; det var Nielsens Fremsigelse af Oehlenschlægers Digt „Guldhornene“, „hvortil Hr. Sekretair Hartmann havde komponeret en Musik, der berettigede til de mest udmærkede Forventninger om den unge Komponist“, som det hedder i „Dagens“ Anmeldelse af 24de Februar 1832. Otte og tredive Aar ere snart henrundne siden hin Aften, og dog er det vist gaaet Enhver, der nys paa Studentersangforeningens Koncert i Kasino hørte Universitetets Formælingskantate af J. P. E. Hartmann, dennes allersidste Arbeide, som Nedskriveren af disse Linier, at han gjennem de varme, friske og melodirige Toner har modtaget et Indtryk, ikke af Noget, der pegede hen paa en Høst, da Bladene falde og Fuglene tie, men af Noget, der minder om den liflige, lyse Vaar, saa rig paa Haab og Forjættelser. Og disse Vaartoner skyldtes den for fire Decennier siden „unge Komponist“ — nok et godt og gyldigt Vidnesbyrd om, at Geniet aldrig ældes! Det er denne trods Aarene endnu saa friske og phantasirige Tonedigter, hvis Billede denne Gang skal pryde vor Forenings Aarbog, og hvis Livskaar og Virksomhed her skal fremstilles i et Par korte Træk.

Johan Peter Emilius Hartmann er født i Kjøbenhavn den 14de Mai 1805. Faderen, en dygtig og indsigts-

fuld Musiker, dengang Violinist i det kongelige Kapel og Organist ved Garnisonskirken, hed August Vilhelm Hartmann, og var en Søn af Schlesieren Johan Hartmann, „Fiskernes" Komponist, der i sine talrige Arbeider — hvoraf de fleste desværre gik tabte ved Christiansborgs Brand 1794 — vidste at anslaae saa danske Strenge, at det danske Folk med Taknemmelighed gav ham Borgerret og altid vil bevare hans Navn i Hæder. Ogsaa igjennem Moderen Kristiane Wittendorff skriver Hartmann sig fra en musikalsk Æt, idet hendes Fader Peter Andreas Wittendorff var Kantor paa Fredensborg. Moderen var en begavet Kvinde, der havde saa godt Lov paa sig, at daværende Prinds Christian (senere Kong Christian den Ottende) betroede hende Posten som Gouvernante hos sin Søn, den lille Prinds Frederik, i dennes spædere Alder. Som Følge heraf boede Familien i flere Aar skiftevis paa Amalienborg og Sorgenfri, og den lille Hartmann, der kun var halvfjerde Aar ældre end Prindsen, var i disse Aar dennes stadige Legekammerat. Deres Lege, hvori Prinds Christian ikke sjeldent selv tog Del, mindes Hartmann endnu bestandig med stor Glæde, saameget mere som det smukke Forhold imellem ham og Prindsen ikke svandt med Barndomsaarene, men vedvarede selv efterat denne som Frederik den Syvende havde besteget sine Fædres Trone. — Men var der Lyst til Leg, der var ogsaa en høiere Trang i Drengens Sjæl, det sang og klang derinde, og tidlig strede de smaae Fingre med Bue og Tangenter. Faderen var altid saa at sige hans eneste Læremester. Men det skulde være til Sjælsudvikling og Fornøielse, ikke til Levebrød, mente denne; mindst til Opnaaelsen af Drengens høieste Ønske i hine Dage: engang at drive det til en Ansættelse i det kongelige Kapel, hvilken Livsstilling Faderen af egen Erfaring kjendte som lidet lønnende og lidet misundelsesværdig i det Hele taget. Derfor var det hans Villie, at Sønnen skulde studere, og Begyndelsen blev da gjort med, at han ved Hjælp af en Slægt-

ning, nuværende Konferentsraad Sibbern, blev sat i Borgerdydsskolen i Kjøbenhavn, som dengang blev bestyret af den bekjendte Skolemand Professor Nielsen.

Den lille Latiner fik nok at tage vare, og flittig var han; thi, pligtopfyldende og kjærlig som Søn, var Faderens Ønske ham en Lov, hans Tilfredshed ham en Lyst. Han læste altsaa Latin og Græsk og meget Andet, men:

»Naturam furca pellas ex,
Hun kommer dog igjen den Hex!" —

hvor skrapt han end læste, der blev dog altid erobret nogen Tid til den kjære Musik; Klaveret blev ikke forsømt, og det varede da heller ikke længe, før hans stadige Besøg ved Faderens Orgel bragte ham saadan i Kridhuset hos dette, at det villigt lod ham lege med sig og bar ham høit paa sine mægtige Toner. Som den talentfulde Dreng engang sad og spillede paa sit Orgel, var det, at Weyse hørte derpaa, og strax følte han sig saa slaaet ved den Originalitet og Phantasi, der røbede sig i Drengens Improvisation, at han paa det Indstændigste raadede Faderen til at frede om dette sjeldne musikalske Talent. Tildels vel som en Følge heraf blev den Unge, for ikke at bindes af de bestemte Skoletimer, tagen ud af Skolen, hvorpaa han nød privat Undervisning, indtil han i Aaret 1822, sytten Aar gammel, med Hæder kunde underkaste sig Examen artium ved Universitetet. Næste Aar fik han ligesaa hæderligt anden Examen fra Haanden, og efter Faderens Ønske blev der nu strax taget fat paa det juridiske Studium, der skulde føre til Levebrødet.

Men det skulde snart aabenbares, hvad der var hans egentlige Kald. I Aaret 1823 var han nemlig bleven sin Faders Eftermand som Organist ved Garnisonskirken. Et Par Aar derefter trængte hans Orgel til en betydelig Istandsættelse, men Pengene manglede og skulde derfor skaffes tilveie, som de bedst kunde. Der blev da ogsaa i dette Øiemed givet en Kirkekoncert,

og paa denne traadte den 20aarige Musiker første Gang frem for Verden med to egne større Kompositioner, en Kantate for Orgel og Mandsstemmer og en Koncertouverture for Orkester i D. Nu havde han jo rigtignok, saa ung han var, allerede komponeret mange Sager, der, som det altid pleier at skee med ethvert ungt, sandt Talent i dets Fremspiren, kom paa Papiret, for siden at gjemmes i Mappen igjen; men ligesom han selv anseer alle sine Kompositioner fra den Tid for famlende og umodne Forsøg, saaledes vare de heller ikke blevne dømte anderledes af hans Nærmeste, navnlig ikke af hans Fader. Her blev det derimod klart for dem Alle, at der var lagt en saadan Phantasi, Følelse og Selvstændighed for Dagen, at det ikke længer kunde være tvivlsomt, hvorhen hans Stjerne vinkede. Og denne Forvisning om, at der her var et virkelig musikalsk Geni tilstede, blev ikke svækket ved, hvad hans Muse skjænkede i de nærmest paafølgende Aar; thi skjøndt han i disse læste saa flittig til den latinsk-juridiske Examen, at han 1827 og 28 kunde tage saavel den theoretiske som den praktiske Del af samme, begge med bedste Charakter, flød der dog samtidig flere høist lovende større Arbeider fra hans Pen, blandt Andet en Ouverture for Orkester med Orgel ad libitum og en Sonate for Pianoforte og Violin (op. 8). Ved Siden af Alt dette virkede han fra 1827, da Musikkonservatoriet i Kjøbenhavn ifølge kongelig Resolution oprettedes under Sibonis Direktion, ved dette som Lærer i Sang, Theori og Klaverspil. Efterat han var færdig med sin Embedsexamen, blev han endvidere i Aaret 1828 ansat som Sekretair ved den borgerlige Indrulleringskommission, hvilken Post han endnu den Dag idag beklæder.

I disse Ungdommens Aar staaer Hartmann for os som den fremadstræbende Kunstner, om hvis sande Kald Ingen er i Tvivl, men som dog endnu stedse er søgende og endnu ikke har fundet sin egentlige Sphære. I hvad han hidtil har givet, spores, hvad der er ganske naturligt, ikke ringe fremmed Indflydelse;

navnlig maa han da vel siges at have været paavirket af Spohr, som dengang var i sin bedste Manddomskraft og sad, i sin Berømmelses Zenith, i Kassel, hvor han nogle Aar tidligere var bleven Kapelmester. At Weyse, hvem han stadig viste sine Frembringelser, mangen Gang har ledet ham ved sine Raad, er ganske vist; men nogen egentlig kjendelig Indflydelse paa Hartmanns Produktion har dog Weyse neppe havt, og dette gjælder endnu mindre om den ham i enhver Henseende saa ulige Siboni, til hvis Raad, navnlig med Hensyn til Sangkomposition, han ogsaa ofte lyttede med erkjendtlig Paaskjønnelse. Mest øste han af sig selv, af sit milde, lyse Sind og sin inderlige Kjærlighed til Alt, hvad der var skjønt og godt. Der var meget Lys over ham i disse Dage; thi den 3dje December 1829 havde han hjemført en elskelig Hustru, Emma Zinn, Datter af Agent og Grosserer Zinn. Hun var selv en Musernes Yndling, der ret havde Øie og Hjerte for sin Husbonds Kald og Betydning. Saa maatte da vel bringes til Flor, hvad der i Løndom havde groet — Knoppen aabnede sig: det var Musiken til „Guldhornene."

Her var der virkelig et Frembrud af en saa stærk og klar Eiendommelighed, at vi egentlig først fra dette Arbeide datere den Hartmann, alle Danske siden igjennem saa mangfoldige Arbeider have tilegnet sig og lært at holde af og beundre. Fra disse Toner naaer os først den nordiske Grundakkord, der bølger inderligst fra hans Sjæls Sangbund, den Rost, vi siden altid fornemme i „Liden Kirsten", som i „Valkyrien", i Musiken til „Hakon Jarl", som i den deilige danske Idyl „En Sommerdag", ja i saa mange ægte nationale Tonedigtninger. Det var en Profeti om en kommende Fylde, der havde Sandheden i sig — en Menneskealder senere kunde det synges:

„Sprang fra dine Strenge
Stærke danske Toner,
Drøn af Havets Dønning,
Sus fra Bøgeskoven,

Suk fra Fædres Grave,
Klang af Livets Kilder,
Tunge Nattetaarer,
Lyd af Morgenlærker." —

Og derfor var der hin Februaraften stor Jubel over „den unge Komponist."

Denne hilsede ham igjen, endog i en forhøiet Grad, da hans første Arbeide for Theatret, Operaen „Ravnen", blev opført samme Aar, første Gang den 29de Oktober i Anledning af Dronningens Fødselsdag. Texten var en Bearbeidelse af Gozzi's dramatiske Eventyr „Ravnen" af H. C. Andersen, der i sit „Livs Eventyr" erkjender, at den var uden „Friskhed og Lyrik", hvorfor han siden kun har optaget et til Koncertbrug omarbeidet Chor og Vise deraf i sine samlede Skrifter. Om Digteren i denne Dom om Textens Værd ikke viser en for stor Beskedenhed, lade vi staae hen, men saameget er vist, at Meningen om Musiken var en ganske modsat. Efter anden og tredie Forestilling bragtes der Komponisten et rungende „Leve" fra det fuldtbesatte Hus, og i Overskous Theaterhistorie hedder det: „Alle erkjendte, at der i hans Værk var Aandrighed, Charakteristik og Originalitet; den tekniske Behandling vandt Musikkyndiges store Berømmelse og han erhvervede sig strax Anseelse som en genial Tonedigter, af hvem man kunde vente noget Overordentligt i en stor og ædel Stil." Efter sex Forestillinger blev imidlertid Operaen henlagt, indtil den for nogle Aar siden blev i en noget omarbeidet Skikkelse gjenoptagen paa Repertoiret, men kun oplevede nogle enkelte Forestillinger. Endel af Musiken er hørt paa Koncerter i Musikforeningen, der ogsaa har ladet hele Operaen udgive. — Efter i Mellemtiden at have komponeret Adskilligt, hvoraf vi særlig skulle fremhæve den melodramatiske Tonedigtning „Jurabjerget" (1833), mødte Hartmann i Foraaret 1835 med en ny Opera „Korsarerne," denne Gang til Text af Henrik Hertz, „der havde givet Komponisten flere særdeles

musikalske Situationer." Det ved „Ravnen" vundne gode Navn som dramatisk Komponist blev da heller ikke gjort tilskamme ved den Leilighed; Publikum følte sig saa tiltalt af Musiken, der „med Dybde og Kraft i Udtrykket forenede Melodiøsitet, Følelse og livlig Afvexling," at det vakte Alles Forundring, da Operaen allerede forsvandt af Repertoiret efter kun fem Ganges Opførelse. Fra samme Aar som "Korsarerne" skriver sig Hartmanns Symfoni i G-Moll, som han tilegnede Spohr, under hvis Anførsel den siden med stort Bifald blev givet i Kassel.

Det følgende Aar blev i flere Henseender af Vigtighed for Hartmanns indre Udvikling. Om Foraaret ankom nemlig den navnkundige tydske Komponist Heinrich Marschner til Kjøbenhavn for selv at lede Opførelsen af sin romantiske Opera „Hans Heiling." Han blev bekjendt med den unge danske Komponist, fandt stort Behag i dennes Arbeider, og raadede ham nu til at søge at udvide sit Syn ved en Stund at flyve fra Hjemmet ud i det Fremmede. Hartmann fulgte Raadet. Reisen gjaldt Tydskland, Frankrig og Schweits (skulde ogsaa have omfattet Italien, men her kom en Mand med en Slæde i Veien, og det var Koleraen). Overalt aabnedes Musikens Hjemsteder for den unge Danske, og ved Marschners Anbefaling kom han i Forbindelse med de første Musikhandlere i Tydskland, af hvilke flere siden have forlagt Værker af ham. I Kassel besøgte han sin kjære Spohr, hvilket Besøg affødte et gjensidigt Hengivenhedsforhold imellem de to Komponister, som aldrig siden kølnedes. I Paris kom han i Berøring med Rossini, Spontini og flere Mestere, hvis Domme om hans medbragte Kompositioner ikke kunde Andet end give ham ny Tillid til sine Evner, hans Aand en ny Spændkraft. Med Haab paa Fremtiden og beriget paa Erfaring, vendte han tilbage fra sin Reise. Dette Aars Kompositionsvirksomhed skyldes blandt Andet en Kantate for Mandsstemmer og Orkester, i Anledning af Efterslægtselskabets Jubelfest.

Forøvrigt er Aaret 1836 i en anden Henseende blevet et Mærkeaar i Danmarks Musikhistorie, nemlig ved Stiftelsen af Musikforeningen den 5te Marts, Weyses Fødselsdag. Hartmann, der var en af Stifterne, blev strax valgt ind i Bestyrelsen, og senere dens Formand lige til Dato. For denne Forening, der i Aarenes Løb skulde blive af en saa overordentlig Betydning for den musikalske Udvikling her i Landet, har Hartmann skrevet mange af sine ypperste Arbeider, ligesom han ellers stedse i enhver Henseende har vedblevet at nære en varm og usvækket Interesse for hele dens Virksomhed.

De næstfølgende 10 Aar efter Hartmanns første Udenlandsreise ere betegnede ved en Række Frembringelser, formange til her at opregnes, men intet uden Værd, flere endog af en uforgængelig Betydning. Vi skulle her nævne: Melodramaet „Der Taucher" af Schiller (1837); den geniale Sørgemarche ved Thorvaldsens Jordefærd i Frue Kirke (1844); „Undine" (Carl Borgaards Dramatisering af La Motte Fouqués vidunderligt skjønne Eventyr), et af Hartmanns, formedelst dets Friskhed og Ynde ædleste Arbeider, der ogsaa havde den allervæsenligste Del i, at Stykket gjorde Lykke paa Scenen (1842); „De to Dugdraaber" af Schack Staffeldt, for 4 Solostemmer og Orkester; de meget yndede og prisbelønnede Melodier til „Flyv Fugl", „Lille Katrine" og flere Digte; Sørgekantaterne over Frederik VI, Weyse, Thorvaldsen og fl.; og endelig skulle vi for dette Tidsrums Vedkommende mindst glemme at anføre Musiken til Oehlenschlægers Tragedie „Olaf den Hellige" („Bjarkemaalet" og „Slaget ved Stiklestad"), senere benyttet som Mellemakter til „Hakon Jarl", hvortil Hartmann ligeledes skrev den prægtige Ouverture (1844).

1846 skjænkede Hartmann os „Liden Kirsten." Dette Arbeide er en af Milepælene i hans Historie, som det er det i den danske dramatiske Musiks. Texten af H. C. Andersen, der vel

maatte betragtes som et Slags dramatiseret Kæmpevise, som egenlig nærmest kun giver en enkelt Situation, et Tidsbillede, indeholder iøvrigt flere meget musikalske Momenter og frembyder med al sin Duft fra Kæmpevisen og den danske Riddertid et godt Underlag for en national Tonedigter. Og hvorledes har ikke denne her forstaaet sin Opgave? Hvem vil ikke den Dag idag underskrive disse Ord af en Bedømmelse fra Stykkets første Dage: „— — — med al sin Mangel paa virkelig dramatisk Interesse er „Liden Kirsten", saaledes som den er med Hartmanns Musik, det yndigste Maleri, vi længe have seet paa den danske Scene, et Billede, der efterlader et dybt og velgjørende Indtryk paa Tilskuerne. Hartmanns Genialitet har maaske aldrig aabenbaret sig klarere end i denne Komposition, der helt igjennem er gjennemtrængt af en ægte nordisk Grundtone og gjennemført med henrivende Ynde, saavel i Melodierne som i i den harmoniske Behandling. Men uagtet den bestemte Grundtone kan følges igjennem det hele Værk, har Komponisten dog med megen Virtuositet forstaaet at bringe Afvexling i de forskjellige Musikstykkers Charakter; saaledes er der i alle Narrens Viser en eiendommelig Kolorit, en charakteristisk Stemning, der, for at nævne et Exempel, er høist forskjellig fra Tonen i Vexelsangen mellem Kirsten og Sverkel, der ligeledes er en Efterligning af de gamle Kæmpeviser. Som dramatisk Musik betragtet har unegtelig den sidste Halvdel den største Interesse, hvilket har sin naturlige Grund deri, at Stykkets egentlige Handling først udvikler sig henimod Slutningen" o. s. v. — Vi have anført saa Meget af Anmeldelsen fra hine Dage, fordi vi troe, at den træffer Hovedet paa Sømmet og svarer til den Opfattelse, der endnu paatrænger sig Tilhørerne; men det kommer af, at „Liden Kirsten" ikke er et Døgnværk men en Tonedigtning, der vil bevare sin friske og alle Danske fortryllende Klang til de sildigste Tider; en Digtning, der altid vil staae blandt de af Hartmanns Arbeider, som skulle omblomstre hans Eftermæle.

Efter „Liden Kirsten" fulgte der saa en lang Række Kompositioner af den forskjelligste Art, vi skulle blot nævne de vigtigste: Symfoni Nr. 2, i E-Dur (1848); Koncert-Ouverture, i C (1852); „En Sommerdag", Idyl af Henr. Hertz, for Solo, Chor og Orkester (1854); Ouverturerne til „Axel og Valborg" (1856) og „Correggio" (1858); „Dryadens Bryllup" af Paludan-Müller for Solo, Chor og Orkester (1858); „Zigeunermärchen" af Goethe, for Alt-Solo, Chor og Orkester (1860); Kantaterne ved den nye Studenterforenings Indvielse af Chr. Richardt og ved Frederik VII's Bisættelse af H. P. Holst (1863); „En Efteraarsjagt", Koncertouverture i G (1864); Hinsides Bjergene" af A. Munch, for Sopran-Solo, Chor og Orkester; „Danmarks Kjæmpehøie" og „I Provence" af Carl Andersen for Chor og Orkester. Foruden disse Værker af et større Omfang har Hartmann i denne Periode leveret ikke faa fortrinlige mindre Kompositioner for Klaver og Sang, hvoraf vi skulle indskrænke os til at minde om de deilige „Ni Sange", Melodier til Texter af Ingemann, der bedst kjendes under Navnet „Salomon og Sulamith". Der kunde have været al Anledning til at gaae ind paa mange af disse Arbeider, men vi ville heller spare paa den os her levnede Plads, for nærmere at kunne dvæle ved en endnu ikke omtalt Side af Hartmanns Kompositionsvirksomhed fra disse Aar, den, hvori hans Genius ofte har løftet ham til den høieste Flugt.

Man vil have let ved at gjætte, at Talen her er om hans Balletmusik.

Det overordenlig høie Standpunkt, hvortil den danske Ballet har hævet sig under Bournonville og som uomtvistelig gjør den til en eneståaende Fremtoning i denne Konstart i hele Europa, skyldes ikke blot Balletdigterens egen Genialitet, hans Energi og vidunderligt rige Phantasi, men Halvparten af Æren tilkommer, hvad han vistnok selv vil være den Første til at ind-

romme, den udmærkede Hjælp, han altid har fundet hos Danmarks bedste musikalske Kræfter. „Napoli", „Valdemar", „Festen i Albano", „Et Folkesagn" — ja, man kunde blive ved at regne op af Bournonvilles lange Galleri — hvormeget bidrage ikke Tonerne til den Glæde, vi føle under Opførelsen af disse Mesterværker! Overalt føle vi os uvilkaarligt henrevne af denne inderlige Vexelvirkning imellem Forfatter og Komponist, der har sit Udspring fra deres fælleds Bevidsthed om at arbeide i en skjøn Idees Tjeneste, om at stræbe sammen henimod en national Opgaves Løsning: Frembringelsen af et ægte nordisk Konstværk. Men aldrig havde Bournonville kunnet finde nogen Tonedigter, som ifølge hele sit Anlæg og konstneriske Eiendommelighed egnede sig bedre til Samvirken med ham end Hartmann; dennes særegne Evne til at individualisere det Momentane, til at kunne slutte sig til noget Givet og dog fra dette hæve sig i sin egen fri Eiendommelighed, gjør ham til en af de største Komponister af Balletmusik, der nogensinde har levet.

Hartmanns Debut i denne Retning var Musiken til første Akt af Balletten „Phantasiens Ø", der gik over Scenen i Saisonnen 1838—39; men denne Ballet holdt sig ikke ret længe, og er vistnok med Rette bleven anseet for at være et af Bournonvilles svageste Arbeider. Han tog den derfor snart ud af Repertoiret og benyttede siden kun Enkeltheder deraf. Hartmanns Musik, der strax vandt stor Anerkjendelse, blev naturligvis ikke lagt hen, men benyttedes bl. A. til Divertissementet „De Danske i China" og i Balletten „Bellman", og vi have saaledes ofte, endog lige til den sidste Tid, havt Leilighed til at glædes ved dens livfulde Rhytmer. Saa randt Tiden, udenat han gik videre paa den her betraadte Vei, indtil Bournonville mange Aar derefter engang gik svanger med et nyt Arbeide, der skulde behandle et ægte dansk Emne, og opfordrede Gade til at føie sin Konst til hans. Gade paatog sig Hvervet, men da han altid har været en stor Beundrer af Hartmanns eminente

Begavelse i denne Retning og søgte en Glæde i den Tanke, at der her ved deres forenede Kræfter kunde opnaaes et smukt Resultat, opfordrede han atter denne til at dele Arbeidet med sig. Hartmann gik ind derpaa, og 1854 blev saaledes et Værk til, der er lige udmærket som Balletdigtning og som musikalsk Komposition og altid vil være knyttet til de tre Mesteres Navne. Det var „Et Folkesagn“, hvis første og tredie Akts Musik er af Gade, anden Akts derimod af Hartmann. Det hele Arbeide bærer overalt Præget af begge Komponisters Genialitet, gjensidig have de suppleret hinanden og vexelvis sluttet sig til hinandens Motiver, medens de selvfølgelig hver for sig have bevaret deres egen stærke Individualitet. Man kunde opregne mangfoldige skjønne Enkeltheder af hele denne udmærkede Musik, tilbunds saa dansk og saa hjemlig, men vi skulle paa dette Sted indskrænke os til for Hartmanns Vedkommende blot at gjenkalde i Læserens Erindring hans charakteristiske og effektfulde Udmaling af det barokke Troldvæsen med al dets Tummel og Vildskab og Særhed.

Hartmanns følgende Arbeide paa dette Omraade er Musiken til den store nordiske Ballet „Valkyrien“, der opførtes første Gang den 13de Sept. 1861 og siden den Tid Aar efter Aar under gjentagne Opførelser altid har kunnet glæde sig ved Publikums usvækkede Interesse. Bournonville har her i mange Henseender saa at sige næsten overtruffet sig selv — vi skulle blot minde om Grækerindernes Dands med Bjørn i 3die Akt — men ved Siden heraf har han ydermere i dette Tilfælde den store Fortjeneste, at have givet Hartmann Leilighed til rigtig at udfolde sig i al sin Glands og Herlighed; thi, som der meget træffende er blevet sagt om dette Arbeide: „Det er ikke den guldstrengede Lyra, som det her gjælder at slaae, men Fyrreharpen med Bjørnesenerne, og det forstaaer Hartmann trods nogen Anden.“ Al den Poesi, som findes i alle disse flygtige Billeder, der glide os forbi, har han fattet og gjengivet i Toner,

der klinge os i Sjælen længe efter at Orkestret er forstummet. Der er Melodiositet og Kraft og Ynde og en farverig Instrumentation, og overalt et Pust fra den store Fortid.

I Saisonen 1868—69 kom Bournonvilles sidste store Ballet „Thrymskviden" med Hartmanns Musik. Ogsaa her gjælder det Samme, som om „Valkyrien", at Komponisten havde faaet et Emne, hvortil han med Varme og Begeistring kunde slutte sig, fordi det saa ganske laa for hans Individualitet; her var det jo atter Grundtonen fra „Guldhornene", der blev paakaldt. Den Kjærlighed til vor Oldtid, den Sands for dens dybe Poesi, som Hartmann saa tidlig havde lagt for Dagen og saa længe bevaret, viste da ogsaa sin stærkt beaandende Magt i hans nye stolte Tonedigtning, hvor man i hver Sceneforandring har ny Anledning til at beundre hans Muses Friskhed, Kraft og Finhed. Der er i denne Komposition lagt en saa stor Opfindsomhed for Dagen, og findes i den en slig Fylde, at det næsten kan gjøre En ondt for Mesteren, at der i Balletten er saa Meget for Øiet, at Øret har Vanskelighed ved at følge med paa samme Tid. Og dette saameget mere, som jo grandiøsere og originalere en Komposition er, desto sværere falder det de første Gange, den naaer vort Øre, at samle alle dens Skjønheder; de dukke frem nu her, nu der, ja, det er da i egenligste Forstand et Væld, der ingensinde ganske udtømmes. Imidlertid var hele Publikum strax enigt i Anerkjendelsen af det store Bidrag, Hartmann havde ydet til den almindelige Lykke, „Thrymskviden" strax gjorde. Han skulde da vel ogsaa kunne vinde Krandse paa et Omraade, hvor han saa høit har svunget sit Scepter! —

Vi have ovenfor fremhævet som Hartmanns Særeie en ungdommelig Friskhed, der har bevaret sig usvækket igjennem de vexlende Tider. Denne har sit Udspring først og fremmest naturligvis fra et sundt, for alt Skjønt og Godt modtageligt Indre, men har ogsaa fundet sin Næring under en tilfredsstillende

Livsvirksomhed, der har ført ham ind i Forhold, som ret passede for hans indre Trang og Følelser og ret formaaede at holde Aandens Funker ilive. I saa Henseende har da navnlig, efter hans egne Ord, hans Forhold til Studenterverdenen været ham af stor Betydning, og vi skulle derfor her kortelig berøre dette.

Det var i Slutningen af Trediverne, at nogle Studenter fra Kjøbenhavns Universitet engang vare tilstede i Lund ved en Magisterpromotion eller Lignende. Dette Besøg skulde, som saa mange andre Sammenkomster imellem Frænderne paa begge Sider af Sundet, ikke blive uden gode Følger. Det traf sig nemlig saaledes, at der blandt de danske Studenter var en meget musikalsk Regentsianer, Emil Erslev, den senere ansete Musikhandler. Ham skar det i Hjertet, at han iblandt de tilstedeværende Danske ikke engang kunde opdrive et Par Repræsentanter for den danske Sang, efter at man havde hørt de fortrinlige Præstationer, saavel Chor- som Kvartetsang, af Lundensernes Sangforening. Aldrig saasnart var han derfor kommen hjem igjen, før han energisk greb Sagen an og efter Samraad med et Par musikalske Venner, Botanikeren S. Dreyer og nuværende Overlæge Rudolf Petersen i Hobro, med disse indbød til et Studentermøde, hvor det da blev fremhævet, hvilken Tort det var for Kjøbenhavns Studenter, ikke blot at staae saa langt tilbage for deres Frænder paa den anden Side af Sundet, men endogsaa at være saa fremmede i Harmoniernes Verden, at de ikke engang med Anstændighed kunde sætte en Sammensang i Gang. Frugten af dette Møde var Stiftelsen af den danske Studentersangforening. Til at lede Sangen valgtes først Erslev og nuværende Pastor Borup, under hvis Ledelse der strax blev taget alvorlig fat, da nu Interessen for Sagen engang var vakt. Efter nogen Tids Forløb afløstes Borup af Kaptain Edvard Smidt, og senere traadte ogsaa Hartmann til, og fra dette Øieblik af maa han siges at have været Sjælen i Foreningen, medens det paa den anden Side ikke maa glemmes, at han har havt udmærkede Med-

hjælpere ved Indstuderingen, foruden de Nævnte bl. A. tidligere i Heise, og nu i Kammermusikus C. J. Hansen. I al den lange Tid, hvori Hartmann har staaet i Spidsen for Studenternes Sangforening, har han virket utrættelig for den, har komponeret og udsat mangfoldige Sange, taget Del i dens Udflugter og er altid vedbleven at være ung iblandt de Unge. Ja, det synes ham selv, som om disse forskjellige Sangens Togter med de Unge, snart indenfor Fædrelandets Grændser, snart til Broderlandene, saalangt fra at trætte ham, selv efter at han har naaet en mere fremrykket Alder, tvertimod hver Gang have ført ham til en ny Foryngelsens Kilde. Men ligesom han selv har omfattet de Unges Gjerning med en varm Interesse, saaledes har han ogsaa høstet deres varme Hengivenhed til Tak derfor, og herom har han flere end en Gang modtaget klare Vidnesbyrd. Saaledes blev der den 30te November 1860 givet en Fest paa Skydebanen, — da havde Studentersangforeningen bestaaet i omtrent 20 Aar — til Ære for Hartmann. Hans Büste, bestemt til at opstilles i den nye Foreningsbygning, som de danske Studenter dengang gik og virkede for, blev afsløret ved denne Leilighed, Sange og Kantater afsungne, deriblandt af Chr. Richardt og Ploug til Musik af Heise og C. J. Hansen. Büsten var af Bissen, og da Ploug talte for Billedhuggeren, yttrede han, „at denne Sten skulde betragtes som den første Sten til den kommende Studenterforeningsbygning." Men dette Udtryk var ogsaa her mere end et Ordspil; thi mangen Sten i Studenternes smukke Hus paa Gammelholm skyldes Hartmanns Taktstok. Et Par Aar derefter kunde Hartmann bringe sin Tak i Gjerningen for den Hæder, der var viist ham hin Aften; thi da blev Studenterhuset indviet med hans og Chr. Richardts fortrinlige Kantate.

Men der var dog især eet Forhold, hvoraf Hartmann øste Ungdom og Kraft til al sin Gjerning, og det var hans Familieliv. Faa Mennesker have i denne Henseende været lykkeligere stillede end han; thi i en lang Aarrække af sin rige Udvikling

havde han ved sin Side en Hustru, høit begavet, frisk og aandsfuld, der sluttede sig til ham med hele sin varme Sjæl. Hun var selv i høi Grad musikalsk og har efterladt sig Kompositioner af betydeligt Værd. Hvad hun var for Hartmann, vil heraf let forstaaes, og hvad Solskin hun bragte over hele sit Hjem, ja, det kan vides af det Ord ved hendes Baare: „det blev som en venlig Vaardag i Huset for dem, der vare samlede om hende!" Hun døde den 6te Marts 1851, og paa samme Tid mistede Hartmann en lille Pige. Ikke mange Aar derefter døde hans elskelige Datter Sofie Gade, hans store Aandsfælles Hustru. Det var Skygger, tunge og mørke, der her lagde sig paa hans Vei; men han havde en Christens Tro og vidste derfor at reise sig igjen. Hans anden Hustru Thora, født Jakobsen, sysler om ham med trofast Kjærlighed, og hans nulevende fem begavede og talentfulde Børn, hvoraf de tre alt længst ere lykkeligt gifte, ere hans Dages Glæde. —

Efter Weyses Død blev Hartmann hans Eftermand som Organist ved Frue Kirke, og siden Oprettelsen af Kjøbenhavns Musikkonservatorium deltager han med Professorerne Gade og Paulli i Bestyrelsen af dette Institut, ligesom han ogsaa i dette giver Undervisning i Theori og Orgelspil. At han har fundet Paaskjønnelse ogsaa fra høieste Steder, og af sine Konger er bleven hædret med Ordenstegn og anden Udmærkelse, er en Selvfølge.

Som vi i Begyndelsen have sagt, at hans sidste Komposition klang for os som „Vaartoner", saaledes ville vi slutte med at ønske, at der maa være langt til Høsten, „da Fuglene tie og Bladene falde" — ja gid vi endnu længe maae kunne glæde os ved nye Toner fra Hartmanns Strenge!

December 1869.

Kleobis og Biton.

oit paa Fjeldet under Egeskoven
Kneiser Templet, Heras høie Tempel,
Med den lyse Hal mod Vesten aaben
Staaer det skjønt med ranke Søilerader,
Trindt om Helligdommen Buegange
Hvælve sig og hegne Tempelgaarden,
Pladsen, hvor Gudindens Altar hædres,
Hvor til Bøn og Offer samles Folket.
See, til Festen Alt idag er prydet,
Rige Krandse, svulmende og tunge
Hænge høit imellem Hallens Søiler,
Smykket Altret staaer, og Flammen bryder
Knittrende som Lyn igjennem Røgen;
Men til Altret hist er Kvien bunden
Hvid, med gyldne Horn og Rosenkrandse.
Alt i tætte Skarer Folket venter,
Mænd og Kvinder af Argiverlandet,
Hver i Høitidsdragt fra Fjeld og Slette
Kommen er Gudindens Fest at hædre.
Alt er rede, fyldt er Tempelgaarden,
Ilden blusser høit, og Nøddet venter,
Øxen ligger hvas, og Timen kommer,
Alt er rede — kun Præstinden fattes.
Tiden rinder, snart vil Solen synke,
Bringes Offret maa, før Mørket ruger;
Hvorfor tøver hun? Fra Middagstimen
Vented Folket alt i Sol og Hede;
Tause staae de Alle; men i Barmen
Hjertet knuges haardt af Frygt og bæver:
Skal vel Heras Offerdag forspildes,
Svar da vorde vil den Stores Vrede!

Dagen lider; men da Solen farver
Stakket fra sin Nedgang Vestens Bjerge,
Hæver sig et Skrig fra hele Skaren,
Hæver sig et Skrig af Angst og Rædsel:
„Vee os, vee! hun kommer ei, Præstinden!
Vee os! tungt vil Heras Haand os ramme;
Viger som foragtet hendes Høitid,
Aldrig mer hun hører Folkets Bønner,
Tændtes Altarilden uden Offer,
Slaaer hun os med Nød og Sot og Ligfærd!" —
Atter tier Alt, og atter venter
Skaren tyst i Angst Præstindens Komme,
Ud den stirrer, skuer ned ad Fjeldet
Samlet, som i Skræk et enkelt Øie,
Lytter taus, saa taus, at kun man hører
Aandedrættet lig en Smertensstønnen.
Hør, da lyder der et Raab fra Tinden
Af den steile Skrænt ved Argosveien:
„Hera naadig staaer os bi! hun kommer,
Karmens gyldne Hjul i Solen blinker,
Støvet hvirvles tæt som Sky om Vognen,
Dog jeg skimter den, jeg vel den kjender!"
Og fra Søilegangen rundt om Gaarden
Skuer Mængden nu Præstinden komme;
Opad Veien, der paa Bjergets Side
Brat sig slynger mellem Klippeblokke,
Ruller Karmen let, nu er den oppe,
Nu der dreies ind i Tempelgaarden.
Men Forundring hele Skaren griber
Ved det sære Syn, som Øiet skuer:
Foran Karmen, hvor de hvide Øxne
Pleie under Aag at bøie Nakken,
Skuer nu man tvende Ungersvende
Stramt med haarde Reb og Remme spændte.

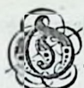
Store, stærke, skjønne som Heroer,
Nøgne gaae de under Aagets Buer,
Foden stemmes fast mod Fjeld og Stene,
Bøiede de gaae; men alle Muskler
Spændte staae som i en Bue Staalet.
Mængden deler sig til begge Sider,
Viger ud og danner Vei for Vognen;
Foran Tempeldøren brat den standser,
Ud Præstinden stiger, Folket skuer
Hende stor og taus med sænket Øie
Frem at skride, Altret ei hun ændser,
Ei hun vender Blikket ud mod Skaren.
Taus hun gaaer igjennem Søilerækken,
Stille gaaer hun op til Heras Billed,
Der hun knæler, og med Synet hævet
Mod den Store, som i Templet troner,
Høit hun taler, beder høit til Hera:
„Naade skjænk," hun taler, „hele Folket,
Med din fulde Naade nær Du være
Alle dem, som ved dit Altar bede!
Tag min Bøn, som først jeg til Dig sender,
Først for Alle, saa for mine Sønner.
See, du Store! Alt beredt til Festen
Havde Folket inden Middagstimen,
Fra mit Hjem til Offerstedets Altar
Skulde mig de stærke Øxne drage;
Men i tvende Timer jeg dem vented,
Ei de kom, hvad enten frække Hænder
Havde ranet dem fra Engen, eller
Zeus dem havde slaget med sin Straale
I sin Naade, mild mod mine Sønner.
See, da kom de To, min Søn, min Biton,
Og min Kleobis — Du her dem skuer;
Og de talte til mig: „„Kjære Moder,

Vi vil drage Dig til Offerstedet!""
Flux de spændte sig i Aag for Karmen,
For den tunge Karm, og opad Fjeldet
Drog de mig den lange Vei til Templet.
Steil var Stien mellem skarpe Klipper,
Gjennem Elve, hed i Solens Straaler,
Deres Sved har vædet Kind og Pande,
Deres Blod har farvet Veiens Stene,
Men de førte mig med glade Hjerter,
Og itide kommer nu mit Offer.
Nu jeg beder Dig, Du rige Hera,
Skjænk en Gave disse Ungersvende,
Giv, for hvad i Kjærlighed de øved,
Dem den største Løn, den bedste Gave!"
Og hun taug. Men Folket vented stille,
Bønnens Ord var hørt, og Alle undred
Paa, hvad vel Gudinden vilde skjænke.
Men da de fra Tempelgaarden vendte
Blikket mod de tvende unge Helte,
See, da laae de, som de nys sig lagde
Ved Gudindens Altar for at hvile,
Blege laae de, smilende i Døden.
Ingen talte, ingen Røst sig hæved,
Offerskaren gik fra Tempelgaarden
Stille, uden Sang. Og snart var Templet
Tomt. Men da den store Sol sig sænked,
Kyssed den med sine Nedgangsstraaler
Mildt de Tvende, Kleobis og Biton,
Hilste mild og glad den mod Præstinden,
Moderen, som end ved Altret knælte,
Ene under Templets brede Skygger.

Sigurd Müller.

Vesterpaa.

(Af Hother Tolderlund [Dr. H.])

Ostkysten af Jylland folder sig i Bakke og Dal, store Bakker, dybe Dale, hvor Aaen blinker i den friske Engbund. Skoven luner for Sæden, som ruller sine Ax henover Marken, og store Landsbyer med deres hvide Kirker og velbyggede Gaarde oplive det smukke Landskab. Anderledes er det, naar man drager ind i Landet. Skoven aftager, Frodigheden aftager. Byerne ligge spredt, og Landet breder sig i mægtige Flader, der bølge mod den fjerne Horizont som lange Dønninger af et Hav, der er ifærd med at lægge sig efter Stormen. Snart er der ikke mere Korn og Græs, men Lyng; dens brune Dække klæder den vidtstrakte Flade, og kun hist og her grønnes et Pur af Eg og Bøg, ikke høit nok til at standse Vestenvinden, der suser hen over den aabne Slette. Alt bukker og dukker for den: det lyngtakte Hus, der ligesom har forvildet sig langt bort fra andre menneskelige Boliger, den forkroblede Hyld, der med sveden Top og blottede Rødder klamrer sig fast til Resterne af det halvt bortfogne Sandgjerde omkring Kartoffelstykker; de sparsomme Rugstraae, hvis Top kastes hid og did paa den lille Hedeager — Boghveden tør slet ikke komme frem, den titter kun med et Par svedne Blade og halvvisne Blomsterknopper op af Sandet; ellers har den vilde Syre bemægtiget sig Marken, som var bestemt for den. Man kan kjøre milevidt, før man atter træffer et saadant Hus eller andet Spor af Menneskets Virksomhed undtagen hist og her en rund Høi, Mindesmærke om en for Aarhundreder forsvunden Slægt — Livet synes uddød med den; kun Sommerfuglen flagrer aandeløt fra Klokkelyngen til den violette Busk af blomstrende Timian, som hæn-

ger paa Muldskorpen, der krummer sig ud over den nedskredne Grøftekant, og Hedelærken reiser sig med kort Kviddren fra Veiens Stendysse for at kaste sig i Lyngens skjermende Skjul.

Hist og her mellem Lyngen ligger som en Oase i Ørkenen frugtbare Pletter, hvor Jordbunden om end sparsomt lønner Dyrkerens Flid, hvor et Vandløb slynger sig ind mellem de brune Bakker og fremkalder en livlig grøn Engstrimmel paa begge Sider af sit bugtede Løb. En Gaard eller to, en hel lille Landsby voxer frem paa en saadan Plet, og er der end kun Lidet, der fængsler Øiet, hilser den Reisende, træt af den evige Lyng og den tause Hede, med Glæde den lille hvide solbeskinnede Kirke og de mosklædte Straatage, fra hvis Skorsten den blaa Røg af Klynen stiger tilveirs.

I en Landsby langt vesterpaa levede en Kone ved Navn Maren. Hun kaldtes til Adskillelse fra Andre af samme Navn snart „Lim"=Maren, snart „Wow"=Maren eller ogsaa Maren=„Løggel". I de tre Ord, Folk føiede til Navnet, var omtrent hendes Historie fortalt. Det første skyldte hun Manden, en daarlig Karl, der drak Alting op og ikke gjorde andet Gavn end nu og da at binde en Kost („Lim"); det andet sig selv, thi da Manden ikke tjente Noget, maatte hun see at gjøre det; Dag ud, Dag ind sad hun derfor ved sin Væv („Wow") og sled. Meget hjalp det ikke, men Føden bjergede hun dog, og Familien kunde blive hængende ved Huset, saa ringe det var. I Forstningen havde han hersket med den Stærkeres Ret; men da han blev ældre og affældig, tog hun Kommandoen og Nøglen („Løggel") til Skrinet — Skade, at der sjeldent var Noget deri. Veir og Vind gjør Kinden barket og haard, og Nød og Strid Sindet. Hun var en streng Herre; ikke alene den fordrukne Mand skjælvede for hende, men ogsaa den eneste Søn, Jørgen. Af den moderlige Haand fik han sjeldent anden Tilgift til Brødet end Hug; forresten fik han Lov at skjøtte sig selv; hun havde ikke Stunder at bekymre sig om ham. Saa

drev han om paa den store mørke Hede eller laa i Grusgraven, hvor Vinden vatrer Sandet som Bølgen Strandbredden, og Svalerne lave Huller til Reder oppe ved Randen og svirre ud og ind. Nede i Bunden af Graven lavede Jørgen sig en Hule; det var hans Rede, der tyede han ind heller end i Huset, og der havde han tidt Besøg af en lille vever Tøs, som hed Anetrine, hvis mørke Lød røbede hendes Slægtskab med det omvankende Folkefærd, der nu næsten er forsvundet, men hvis Leirpladse og Baal engang hørte med til Hedens Poesi. „Krage søger Mage", sagde Folk; „Limjørgen og Rakkertrine passede godt nok". Aar gik, Børnene bleve voxne og kom ud at tjene. Jørgen var stille og indesluttet, ligesom han havde været som Dreng; Anetrine munter og snaksom. Naar hun var i Legestue eller Bindestue, kunde man høre hende; Karlene syntes godt om hende, og Pigerne havde vel ikke havt Noget imod hende, hvis hun ikke havde været smukkere end de Fleste. — Det er en stor Feil at være anderledes end de Fleste; Hønsene hakke den toppede Høne: Hvorfor skal den ogsaa være penere end de! Ane brød sig ikke om, hvad Pigerne sagde, hun lo og gav Spot for Haan; men Jørgen skar det i Hjertet. Han havde fra Barndommen bevaret Godhed for sin Legekammerat, der havde delt Hullet i Sandgraven med ham; naar Faderen engang døde, og Huset tilfaldt ham, vidste han Ingen, med hvem han heller vilde dele det end med hende. En Aften fulgtes de hjem fra en Bindestue og gik Haand i Haand, ligesom de mange Gange havde gaaet som Børn; Ane snakkede, Jørgen hørte til. — Han havde sjeldent et Ord at give med i Laget. Paa engang udbrød han:

„See!"

„Hvad er der?"

„Det var et Stjerneskud!"

Inden hun fik løftet Øiet til den mørkeblaa Hvælving, der

stod fuld af Stjerner langt langt ud over den gravstille Hede, var Stjernen slukt.

„Ikke Andet.“

„Naar Stjernen falder i det Øieblik, man ønsker Noget, betyder det, at Ønsket gaaer i Opfyldelse, veed Du jo nok.“

„Ønsker Du da Noget?“

„Ja, Ane“, sagde han nølende; „jeg gik netop og tænkte paa, at saa daarlig Fader er, kan han ikke gjøre det længe. Naar Huset bliver mit, kunne vi to gifte os.“

„Naa det tænkte Du?“ sagde hun leende.

„Mener Du ikke det Samme?“ spurgte han ængsteligt.

„Saamænd. Siden Stjernen har sagt Ja.“ —

„Aah, hvor vi skal blive lykkelige,“ raabte Jørgen.

Det lysnede i hans Sjæl, som naar Solen bryder igjennem Graaveirshimlen og slaaer et Blink af sine varme Straaler ud over Lyngen; han havde aldrig været saa glad som den Aften.

Henimod Foraaret døde Faderen. Jørgen førte Kjæresten til sit Hjem, for at hun skulde see paa Huset. Maren sad ved sin Væv uden at bekymre sig om de Unge, der gik ud og ind, besaae Alt og udkastede Planer for Fremtiden. Huset var ikke saa daarligt, mente Ane, men Leiligheden var indskrænket, Væven optog den eneste ordenlige Stue.

„Vi maae see at faae bygget et Par Fag til for vor Moder og hendes Væv,“ sagde Jørgen.

Maren vævede og syntes hverken at see eller høre Noget.

Jørgen havde kjøbt fint Brød og lavet Kaffe. Moderen drak sin Kop, men blev ved Væven; de to Andre blev ved deres Passiar. Om Aftenen fulgte han Kjæresten tilbage til Gaarden, hvor hun tjente. Kjærestefolk have altid ondt ved at tage Afsked, og det blev sent, inden Jørgen vendte tilbage. Lampen brændte døsigt indenfor de smaae Ruder, og den Gamle sad endnu ved sit Arbeide.

„Herregud Moder, sidder I oppe endnu?“

„Jeg skal have dette Stykke færdigt."

„Det bliver der vel Tid til imorgen."

„Det er ikke værdt at opsætte til imorgen, hvad der kan gjøres idag."

„Nu behøver I ikke at tage det saa strengt, Moder", sagde Jorgen. „Nu skal jeg nok sørge for Hus og Mark."

„Bedre at stole paa sig selv end Andre," brummede den Gamle uden at vende sig fra Arbeidet.

Aldrig et mildt Ord skulde komme over hendes Læber. Sønnen kvalte et Suk. — Han holdt af hende og agtede hende for hendes Flid, hvor haard hun end var — ønskede hende en god Nat og søgte sin Seng i et Lukaf ved Siden af Gangdøren. Han sov og drømte. — Det var en deilig Drøm; den var om Ane — pludseligt vaagnede han ved Tummel i Stuen, hvor Væven stod. En Lysstribe, som trængte ud mellem Døren og den hulslidte Tærskel, tilkjendegav, at Moderen endnu ikke var gaaet iseng; det var altsaa hende, der tumlede. Han vendte sig om paa den anden Side for atter at sove. Saa drømte han, at Døren gik op, og Moderen kom ud med en Bylt under Armen; hun gik ud af Gangdøren, kom tilbage og gik atter ud, og hver Gang havde hun Noget at bære paa. Dette gjentoges flere Gange. Det var en løierlig Drøm! Jorgen satte sig overende og gned Øinene. Rigtigt, Maren kom ud fra Stuen, slæbende Noget; denne Gang var det Bommen til Væven.

„Moder!" udbrød han pludseligt lysvaagen; „hvad er det I bestiller."

„Jeg flytter Væven", lød Svaret.

„Væven! Hvorfor?"

„Din Kjæreste mente, der var ikke Plads til den."

„Der bliver vel Plads, naar vi engang faae bygget en Stue," sagde Jorgen.

„Det behøves ikke. Min Tid er snart forbi. Er der ikke anden Plads til mig, er der vel Plads i Fattighuset."

„Fattighuset! Nei aldrig saalænge jeg kan røre en Finger!"

„Nu har Væven staaet der i tredive Aar", vedblev den Gamle; „i al den Tid har jeg ærligt slidt og slæbt for din Fader — lad ham hvile i Fred, den, han var! — og for Dig. Skal den smides ud, kan I smide mig med; men Huset er dit, og Du og Ane har Lov at raade."

Sønnen foer ud af Sengen. Han havde aldrig glemt, hvad Moderen havde gjort for ham, og det havde ikke været hverken hans eller Anes Mening, at hun skulde blive husvild, forsikkrede han. Han skyndte sig at bære tilbage, hvad Maren havde baaret ud, bønfaldt hende, at lade Alt blive paa den gamle Plads — Han skulde nok tale med Ane.

Da han traf Kjæresten, fortalte han, hvad der var passeret, og forestillede hende, at de maatte vente en Stund med Bryllupet.

„For mig gjerne," sagde hun kort.

„Moder vil snart faae et andet Sind", trøstede han; „hvis ikke, maae vi see at faae bygget en Stue til; men i Øieblikket veed jeg ikke, hvor Pengene skal komme fra."

„For min Skyld har det ingen Hast," svarede Anetrine, kastede paa Nakken og gik.

Nu vare de Beggeto vrede; Jørgen vidste ikke, hvad han skulde gribe til, men stolede paa den fattige Trøst: kommer Tid, kommer Raad; og imidlertid kom Høsten. —

Ingensteds i Landet findes en saadan Handelsaand i Befolkningen som her ude. Drengen handler i Skolen, og det gaaer i Menneskets Barndom som i Folkeslagenes, den første Handel er Tuskhandel. Men snart læres Pengenes Værd at kjende. Et Marked er en Fest; derhen følger Drengen sin Fader, staaer hos ham, naar Heste og Køer mønstres, naar der pruttes og tinges og endelig gives Tilslag, saa det svier i Haanden. Han staaer med aaben Mund, opspilede Øine, Huen ned over Ørerne og Hænderne i Lommen; men han seer og hører

Alt, og naar Drengen er bleven Karl, er der lagt en Grundvold, hvorpaa der med Sikkerhed kan bygges videre. For sine sammensparede Skillinger kjøber han Uldtøier, drager ud og forsøger sin Lykke med den Handel; hvis Faderen er en velhavende Gaardmand, nøies man ikke med saadanne Smaating; saa faaer Sønnen en „brun Lap" eller to for at prøve Lykken i Studehandel. Disse Udvandrere komme ikke altid hjem til Sæden er moden. Derimod kommer til den Tid gjerne en Flok Kystboere, høie raske Folk, hvoraf Enhver kan gjøre Gavn for To. Foraaret og en Del af Sommeren tilbringe disse Mennesker paa deres Fiskeplädse, hvor de bag Klittens Sandbjerge bygge sig Hytter af Vragstumper, Lyng og gammelt Seildug. Mændene gaae milevidt tilsøes for at røgte Garn og Snører, Kvinderne blive tilbage for at tilberede Fangsten, holde Redskaberne i Orden og sætte Madding (Æs) paa Krogene. Tidt er Fangsten god, men den er dog sjeldent bedre, end at et Par Skilling til Nødhjælp i Vinteren kan være ønskelig. Naar de Gamle gaae hjem til deres Huse, gaae derfor ikke faa af de Unge, Karle og Piger, ind i Landet. Ligesom Strandmaagerne komme ved Pløietid, trippe bagefter Bonden, snappe Larver og Orme og hjælpe ham at berede Jorden, saaledes komme Strandfolkene ved Høsttid og hjælpe ham Sæden af Marken. For en Arm, der er vant til at trække paa Aaren gjennem Vesterhavets Bølger, er det en Leg at svinge Leen gjennem Rugmarkens; de bruge den med en Færdighed, som havde de aldrig givet sig af med Andet.

De Mennesker forstaae at tage fat paa Alt, siger Bonden, undtagen en Hest; den skal styres forfra og ikke som en Baad bagfra, og det lære de aldrig!

Blandt Fiskerne, som kom til Landsbyen, var der en smuk Karl ved Navn Morten Ibs. I Reglen ere Fiskerne adstadige stille Folk, der passe deres Dont, arbeide flittigt og ellers ikke bryde sig om Noget, ogsaa have de det Lov paa sig, at de ere ligesaa ordfaste som haandfaste. Men braadne Kar findes i alle

Lande, og i Mortens krusede Hoved var et Sind, som ikke var mere stadigt end Bølgen. Han fik Arbeide ikke langt fra den Gaard, hvor Anetrine tjente.

Morten bragte sin Violin med, og var han end ingen Orpheus, som kunde lokke Stene, forstod han prægtigt at faae Benene til at røre sig. Naar han i Skumringen sad udenfor Gaarden og spillede, fik han snart en Kreds af Karle og Piger samlet omkring sig. Anetrine manglede sjeldent. Kom Jørgen for at besøge Kjæresten, var hun gjerne borte, og han fandt hende bedst, naar han gik efter Lyden af Mortens Violin; men fandt han hende, var det ikke sikkert, hun havde Stunder at tale med ham; thi det var mere morsomt for hende at dandse eller gantes med den lystige Spillemand, end snakke med den adstadige Jørgen. Undertiden var baade hun og Spillemanden gaaet længer bort til fjernere Gaarde, som han ogsaa lod nyde godt af sin Konst; Jørgen rystede paa Hovedet og ønskede, at den Høsttid blot havde Ende. Forresten var det en god Tid for ham. Kornet paa hans Smule Mark lovede et usædvanligt Udbytte, og han havde det bedste Haab om at kunne faae bygget en Stue til. Vilde Moderen saa ikke ind i den nye Stue, kunde de Unge jo boe der; hver Stue var lige god, tyktes ham, naar kun Anetrine flyttede med derind. Han søgte hende den ene Aften efter den anden, men hun var væk med Solen; tredie Gang ventede han ikke til Solen gik ned, lod Le og Rive ligge paa Marken og sprang over til Kjæresten. Han var saa glad og havde saa brat med at bringe sin gode Nyhed, at han ikke lagde Mærke til den lidet venlige Mine, hvormed hun modtog ham.

„Det er godt for Dig, at Du kan faae bygget; Huset trænger til det,“ sagde hun.

„Saa kan Bryluppet staae til Jul,“ mente han.

„Til Jul!“ sagde Ane med bortvendt Ansigt — Nei, til Jul blev der intet Bryllup! Havde han ventet saalænge, kunde han vente en Stund endnu. Og — for hendes Skyld skulde

Jørgen heller ikke lade bygge! Det maatte være forbi mellem dem — Hun havde faaet sig en anden Kjæreste! —

Jørgen vilde ikke troe sine Øren, men Øinene maatte han vel troe: næste Dag, det var Søndag, gik Anetrine og Morten nok saa stolt med hinanden i Haanden til Kirke; hun bar Hovedet høit og saae sig triumpherende om; thi hun vidste, hvormeget de andre Piger misundte hende den smukke Fisker.

Jørgen var sønderknust. Le og Rive fik Lov at ligge paa Marken, og Sæden havde vel ogsaa faaet Lov at ligge der, om ikke den Gamle havde sørget for den. Det nyttede ikke, hun skjendte paa Sønnen, han var døv for hendes Bebreidelser; det nyttede heller ikke, hun lod sin Vrede gaae ud over Anetrine — „Hun havde aldrig ventet Andet af den Rakkertøs! Jørgen kunde være glad, at det var forbi!" Han brød sig hverken om det Ene eller det Andet. Om Aftenen gad han ikke gaae iseng, men gik ud paa Heden, til Midnat var forbi, og om Morgenen gad han ikke reise sig og tage fat paa Arbeidet. Da hverken Skjend eller Bøn hjalp, saa lod Maren Væven staae og gik ud paa Marken; det var ikke første Gang, hun havde slaaet med en Le.

„Ei, ei, Maren! Er I paa jeres gamle Dage bleven Høstkarl?" raabte en forbigaaende Bissekræmmer.

„Gud bedre os for Høstkarl jeg er," sukkede hun. „Men skal al denne Herrens Velsignelse ikke staae og raadne op, kommer jeg vel til at sørge derfor. Sønnen er bleven tosset, fordi Tøsen har slaaet op med ham og taget Morten."

„Det varer vel ikke længe dermed", trøstede Bissekræmmeren. „Den Fugl er ikke saa vanskelig at faae fat i, som at holde paa. Nede i Herning talte de om ham; der var han forgangen Aar. Der sidder en Pige og bander Morten Fisker og en Unge, som raaber Fader! Men see, om han kommer igjen, skjøndt han lovede det høit og helligt. Naar Morten er borte, faaer Anetrine vel andre Tanker; saa ta'er hun nok Jer Søn," grinte han.

„Mit Hus er ingen Gjøgerede, Du!"

„Men nu er Huset jo Jørgens," indvendte Manden.

„Han kunde være tosset nok! Men saalænge mine Øine ere aabne, skeer det ikke," svarede Maren.

Jørgen havde altid holdt af Jagt; nu Sæden var af Marken, var der god Leilighed dertil, og undertiden tog han sin Bøsse med, naar han gik ud paa Heden. Men hverken Hare eller Høne behøvede at frygte. Tidt kunde de reise sig lige for Foden af ham, uden at han vaagnede af sine Tanker; fik han endelig engang Hanen spændt, vare de langt borte. Strandfolkene vare for største Delen draget hjem; kun nogle Faa blev for at hjælpe ved Tærskning, blandt dem Morten. Bissekræmmeren havde spaaet sandt: inden Vinteren kom, havde han faaet sig en anden Kjæreste, Ane hang med Hovedet, og de andre Piger pegede Fingre ad hende. Jørgen kunde ikke glæde sig, det skar ham i Hjertet at see hendes forgrædte Øine; men han gik helst afveien for ikke at møde hende. En Aften kom han forbi den Gaard, hvor Morten tærskede. Han hørte det pusle mellem Kornstakkene og ved Stjernelyset saae han en Karl og en Pige, som tog kjærlig Afsked; men det var ikke hende.

„Godnat, min allerkjæreste Ven", hviskede hun. „Du kommer dog hen til mig, førend Du reiser?"

„Nei, min Snut, det er umuligt," sagde han, „imorgen maa jeg op før Solen og afsted med de Andre.

„Naar kommer Du da igjen?"

„Næste Aar, naar Græsset skal slaaes."

„Ikke før?"

„Men saa vil vi heller aldrig skilles mer."

Hun hang om hans Hals, og der gik en Stund, inden han kunde gjøre sig løs af hendes Arme og komme afsted. Paa den høie Skikkelse og slentrende Gang gjenkjendte Jørgen trods Mørket sin lykkelige Medbeiler. Et Øieblik stod han stille og sam-

lede med Bøssen; saa kastede han den med Uvillie over Skulderen og skyndte sig efter den Bortgaaende.

„Stop lidt, Morten!"

„Halloi! Hvem der?"

„Det er Jorgen. Jeg har blot et Ord at sige Dig til Afsked. Du reiser jo imorgen?"

„Hvis Du ikke har Noget derimod," lød Svaret.

„Nei. For min Skyld kan Du reise, naar Du vil; men hvad siger Anetrine?"

„Behøver jeg at spørge hende om Forlov?" lo Morten.

„Folk mener dog, Du skylder hende mere end det," sagde Jørgen med Eftertryk.

„Lad Folk passe deres egne Sager, og gjør Du ligesaa," afbrød den Anden og vilde fortsætte sin Gang.

„Ikke af Pletten," raabte Jørgen pludseligt bydende og rev Bøssen af Skuldren. Hanen gav et Knæk; der foer en Gysen gjennem Morten.

„Du vil da ikke skyde mig?" sagde han med dirrende Stemme.

„Jo", lød det korte og bestemte Svar. „Vi er ene To herude. Ingen seer os uden Vorherre, og han maa gjerne see, hvad jeg gjør, for han har ogsaa seet, hvad jeg har lidt. Du vidste godt, hvorledes det var mellem Ane og mig, alligevel tog Du Pigen fra mig. — Det var haardt; men det kan jeg tilgive Dig. Nu har Du forladt hende for en Anden, reiser bort og lader hende sidde til Spot og Skam for Verden. — Det tilgiver jeg Dig ikke. Enten gaaer Du strax i denne Aften til Ane, taler med hendes Forældre og faaer Alt bragt i Orden, at I kan holde Bryllup, eller jeg brænder Bøssen af lige i Brystet paa Dig."

„Jørgen da!" raabte den Anden forfærdet og strakte Hænderne afværgende frem.

„Det er mit sidste Ord. Hvad er dit?" spurgte Jørgen.

Sent om Aftenen blev der banket paa Anetrines Dør. Da hun kom og lukkede op, blev hun ikke lidet forundret ved at se den troløse Morten staae bleg og skjælvende for hende og høre ham føre en Tale som en angerfuld Synder. Alt imellem skottede han tilbage til Døren, der var bleven staaende paaklem.

„Er Du nu tilfreds?" spurgte Fiskeren, da han efter en Stunds Forløb kom ud.

„Ja," svarede Jørgen kort og med brudt Stemme. Der var i den noget af Klangen i Hjortens Skrig, naar det dødbringende Bly flyver gjennem Hjertet; han gjorde et Spring, som den gjør i Dødskampen, og styrtede afsted ind over Heden. Sent paa Natten kom han hjem, kastede sig paa en Stol og Bøssen i Krogen bagved. Skuddet gik af. Moderen styrtede ud af sin Seng og tændte Lampen.

„Jesus!" raabte hun.

„Jeg havde nok glemt at sætte Hanen i Ro," sagde Jørgen.

„Hvor Du dog handler med en ladet Bøsse! Godt er det, at ingen større Ulykke er skeet," vedblev hun, løftede Lampen og besaae Væggen, som Haglene havde pidsket Kalken af.

„Ja, godt, at ingen større Ulykke er skeet," stønnede Sønnen.

Lyset af Lampen faldt lige paa hans Ansigt, der var krampagtigt fortrukket; Moderen kjendte det neppe igjen. I det Øieblik gik det op for hende, hvordan han led, og hvor haardt han havde stridt, og gjennem Hovedet foer hende Tanken om, at Sønnen i sin Fortvivlelse kunde have gjort en Ulykke paa En eller Anden.

„For Guds Skyld, Jørgen! — Morten — Du har da ikke — skudt —"

Der gik en Gysen gjennem hans Lemmer, og han skjulte Panden i sine Hænder som om Mistanken havde sat Kainsmærket paa den. En Hulken afbrød Stilheden. —

„Gud skee Tak og Lov, som holdt sin Haand over mig",

sagde han sagte. „Han feiler Intet! — Nu er Alting godt, Moder; han og hun holde Bryllup. — — Men I staaer og fryser. Gaae iseng, Moder! I kan rolig gjøre det", vedblev han, da hun nølede og betragtede ham med et uroligt Blik; „jeg tænker ikke mere paa at gjøre nogen Fortræd hverken paa mig selv eller Andre."

Fra den Dag foregik en mærkelig Forandring i Jørgens Hus. Væven stod tidt stille, medens den Gamle gik og nysslede, pyntede op i Huset og sørgede for Kjøkkenet. Naar Sønnen kom fra sit Arbeide, var der altid en ren Stue og et forsynet Bord; han hvilte sig og spiste, men syntes ikke at lægge Mærke til hverken det Ene eller det Andet. Der vexledes ikke mange Ord, men naar Maren nu talte, kom der ingen haarde; hendes Stemme var endog næsten blød, og tidt var det, som laa der hende Noget paa Tungen, hun ikke kunde faae frem. Morten og Ane holdt Bryllup og reiste bort; Vinteren gik, Foraaret kom.

„Det var bedst, vi fik begyndt paa de to Fag Hus," sagde den Gamle en Dag lavmælet og nølende, som følte hun Spørgsmaalets Vanskelighed.

Jørgen rystede paa Hovedet: „De behøves ikke."

„Behøves de ikke nu, kan der dog altid siden blive Brug for dem"; vedblev hun. „Tømmeret har Du jo —"

„Nei, nei!"

„Som Du vil," sagde hun med et Suk.

Nu hed det altid „som Du vil"; det havde hun aldrig før sagt til Sønnen. Hen paa Foraaret blev den Gamle syg; Jørgen vilde have Bud efter Lægen, men hun sagde, det behøvedes ikke, naar hun fik hvilt sig en Dags Tid, gik det over. Saa blev hun liggende en Morgen, medens Sønnen gik i Marken. Om Middagen bragte en Nabokone Mad, men Maren havde ingen Lyst dertil; Smerter havde hun forresten ikke. Hun spurgte uroligt, om Jørgen havde faaet Noget, og naar han kom hjem.

Solen gik sin Gang og begyndte at titte ind ad det lille Vindue; saa vidste hun, det snart var Fyraften; men iaften kom Solen senere end sædvanlig, tyktes hende. Mange Gange skottede hun til Døren. Solen kom saa langt frem, at den ikke nøiedes med at titte ind, men kastede en bred gylden Stribe tvers over Stuen, lige hen paa Sengen og hendes strenge furede Ansigt. Hun lukkede Øinene for dens Skin, men aabnede dem strax igjen for at skotte til Døren; jo længer det varede, jo ængsteligere blev hendes Skotten; endelig kom Sønnen. Maren rakte Haanden ud over Sengekanten; endelig kom det frem, hvad hun længe havde havt paa Tungen —

„Er Du vred paa mig, Jørgen?"

Inden hun fik hørt hans Svar, sank Haanden kraftløs og klam; det barske Udtryk i Ansigtet udslettedes, den dalende Sol gjød et forunderligt blidt Lys over det; Jørgen strøg med sin barkede Næve over den fugtige Pande og mumlede: „Nu har Moder det godt! Hvor hun dog seer mild og god ud."

Da jeg sidste Sommer gjorde en Reise vesterpaa, kom jeg en Dag til den By, hvor denne Historie havde tildraget sig for flere Aar siden. Postillonen sagde, at Hestene maatte have sig et Pust, og standsede udenfor Kroen. Det var en lille uanseelig Bygning med hvide Vægge og blaae Vinduer; foran den var et Ræk med Ringe til at binde Heste ved, en Standkrybbe stod ved Døren, og over den sad et Brædt med Indskriften, Kongelig priviligeret Kro, samt Navnechiffer med Krone. Det var intet lovende Hvilested for en Reisende; man saae strax, det ikke brød sig om at følge med Tiden; paa Skiltet stod endnu Chr. VIII. Ingen kom ud for at tage imod os, derimod kom en Masse Hoveder frem i de aabne Vinduer, og ud af dem stod en Røg, som var der Ild i Huset. Forstuen var brolagt; et Bundt Klipfisk, som hang paa Væggen ved Siden af et i Tran

smurt Seletoi, kappedes med dette i Vellugt, men gjennem de aabne Døre til begge Sider trængte en Duft af Kaffe, Brændevin og Tobak, der snart tilintetgjorde al anden. Jeg blev vist op i Storstuen, der ved Siden af et photografisk Familiegalleri af betydeligt Omfang indeholdt Afbildinger af forskjellige berømte Personer, saasom Frederik den Syvende i rød Admiralsuniform; Vestkystens agronomiske Apostel, sal. Justitsraad F—, der altid ligesom St. Andreas afbildes med Korset; Prindsesse Alexandra og Prindsen af Wales i forgyldt Ramme, over hvilken Madamen i Mangel af en Krone havde anbragt sin Haarpynt. Denne Helligdom var idag ligesom Husets øvrige Værelser aaben for en talrigt forsamlet Mængde, Folk gik og kom, men kun de Udvalgte blev i Storstuen: Bønder, hvis Miner vidnede om Soliditet, kjøbstadklædte Smaaproprietairer, en Skolemester med store Sølvbriller og en „Doktor", der ietvæk consulteredes snart paa den hjelmede Koes Vegne, snart for Krybbebiden, snart for Spat, og som ledsagede sine gode Raad med kraftige Eder og dundrende Slag af en uhyre karmoisinrød Næve, der gik op og ned som en Maskinhammer, medens Albuen blev liggende paa Bordet. I et Hjørne var et ledigt Bord, Pigen bredte en Serviet over Sporet af Vandfad og Kande, efter en Stunds Venten anrettedes den bestilte Æggekage, og for at gjøre Ære af en saa sjelden Gjæst, som jeg sikkert var, fremsattes paa et klinket Fad en Glasklokke, der stod som et Mausoleum over det jordiske Hylster af en for tidlig henfaren Ost. Hunger er det bedste Krydderi; jeg havde reist en Del af Natten og lod Æggekagen vederfares Retfærdighed. Medens jeg helligede den min Opmærksomhed, var jeg selv Gjenstand for de Tilstedeværendes. Passiaren førtes mindre høirøstet, Doktoren ophørte med Hammerbevægelserne, Skolemesteren tog en gammel Avis og lod som han læste, medens Øinene hvert Øieblik listede sig over Brillerne og Bladet hen til mit Vaskebordstaffel. Samtalen truede endog med at gaae helt istaa, da en ung smuk Karl

traadte ind med Huen paa Hovedet, nikkede ad de Tilstedeværende, satte sig paa en Stol og bankede paa Bordet.

„Hvad skal det være?" spurgte Pigen.

„Punsch!"

„Et Koppe (en Kop)?"

Han strakte det ene Ben frem og lagde sig tilbage i Stolen for bedre at faae Haanden ned i den dybe Lomme, raslende med Sølvpengene, for han trak en Specie frem, som han lagde paa Bordet.

„For den Hele?" spurgte Pigen og gjorde store Øine.

Han nikkede taus.

Pigen var ikke den Eneste, som gjorde store Øine, Folk saae forbauset paa ham, Skolemesteren lod Avisen falde i Skjødet og Doktoren Næven paa Bordet.

„Du har nok ikke gjort nogen daarlig Handel, Rasmus! Hvad koster Studene oppe i Holsten?"

„Med dem er det feil."

„Saa feil er det vel ikke, siden Specierne ikke sidde fastere," mente Doctoren.

„Der skal dog drikkes til Ære for salig Jorgen," sagde Karlen, „Værsgod, Godtfolk, at tage en Punsch!" vedblev han, da Pigen bragte en vældig Bakke fuld af Kopper, indeholdende den under Navn af Punsch bekjendte Blanding af tynd Kaffe, ung Rom og Puddersukker. „Værsgod Skolemester! Doktor — Skal den fremmede Mand ikke have et Koppe med? Værsgod!"

Et vældigt Skulderklap lod mig ikke i Tvivl om, hvem Indbydelsen gjaldt, og da jeg ikke vilde være uhøflig, sluttede jeg mig til Selskabet.

„For salig Jorgen? Hæ, hæ, hæ!" lo en tyk Mand, idet han førte den dampende Kop til Munden og endnu hurtigere fik den derfra. „Hille den gloende —"

„Naa, naa Klaus Ras", formanede Doktoren; „Du glemmer nok, at torstig Hest skal pruste tre Gange over Spanden,

inden den drikker. Tag det med Sindighed! Hvorfor skulde vi ikke mindes Jørgen Klausen, naar Rasmus gier Punsch? Skaal!"

„Jeg mener kun," vedblev den tykke Klaus Ras, „Jørgen vilde vende sig i sin Grav, naar han saae Rasmus give en hel Specie ud i Punsch; han nænnede neppe at spise sig mæt, medens han levede." — —

Jørgen Klausen var død, den Jørgen, som havde leget med Anetrine i Grusgraven og siden tvunget Morten Fisker til at ægte hende. Der holdtes Auktion over hans Efterladenskaber, og det var Grunden til de mange Menneskers Nærværelse i Kroen. Lidt bag ved den laa det gamle Hus, hvor han havde boet; Herredsfogdens Fuldmægtig raabte sig hæs for at faae Folk til at byde paa den Afdødes Bohave og Varelager, en underlig Blanding af de mest forskjellige Gjenstande: Uldtrøier, Bomuldstørklæder, Baand, gamle rustne Jernsager, Sukker, Kaffe, Alt imellem hinanden, som blev slæbt frem fra alle Kroge af det faldefærdige Hus. Jørgen havde nemlig i de sidste Aar været Kjøbmand. Da han havde lukket Moderens Øine og faaet hende hæderligt i Jorden, gad han ikke længer blive i Byen. Han snørede en lille Bylt, lukkede Døren til Huset, stak Nøglen i Lommen og gik uden at sige Farvel til Nogen. I flere Aar hørte Ingen det Mindste til, hvor han var bleven af. Rotterne borede i Straataget, Drengene strittede tilmaals efter Døren, derved gik mer end een Rude i Løbet, Skatter og Afgifter blev ikke betalt, og der taltes allerede om, at man burde sælge den gamle forladte Rønne, der ovenikjøbet truede med at falde ned. Men en Morgenstund, da Folk stod op, listede en svag Røgstribe sig ud af Husets Skorsten, og da man løb til for at erfare, om der var Ild i det ubeboede Hus, saae man til sin store Forundring, at de styrkrede Ruder vare lappede med Papir og Klude, og at der bag de hele hang et rødt Bomuldstørklæde; i Vinduet stod Flasker og Glas og andre Ting, som tydede paa, at en Kjøbmand havde opslaaet sin Boutik der —

Kjøbmanden var Jørgen selv. Han sad bag et gammelt Bord, som tjente ham til Disk; men Folk kjendte ham neppe igjen, saa gammel var han bleven. Han talte ikke, om hvor han havde været, og kom aldrig til Nogen; derimod kom ikke Faa til ham: En vilde have for et Par Skilling Kaffebønner, en Anden Svedsker; Fattigfolk kunde faae plettede Baand og Tørklæder for godt Kjøb og faae et Par Skilling, naar de vilde sælge hjemmegjort Uldtøi. Han havde Ingen i Huset til sin Hjælp, men sørgede selv for Alt og lavede selv sin Mad; det var snart bestilt: den ene Dag efter den anden kogte han Brød og Løg i Vand. Tidt nænnede han ikke engang at stikke Ild i Lyngtørven for at koge denne tarvelige Ret, men nøiedes med det tørre Brød. Alle andre Interesser syntes han at have mistet for den, at samle Penge. Naar han havde udsolgt sit Foraad, lukkede han Døren ilaas, stak Nøglen i Lommen og drog bort til en eller anden By, hvor han for godt Kjøb kunde forsyne sig med forgjemte Varer. Han stak et Par Brødskorper i Lommen, en Tut med Kaffe og en lignende ikke for stor med Sukker; det var hans Reiseforberedelser. Paa disse Vandringer undgik han omhyggeligt de store Landeveie og Kroerne, hvor han ikke kunde faae Noget for Intet; et fattigt Hus paa Heden var ham derimod et kjærkommet Tilflugtssted; der kunde han maaskee faae en Moerlil til at lave en Skaal Kaffe af de medbragte Bønner og faae Lov til at tage en Mundfuld af hendes Brød, imod at hun fik en Taar af den forføreriske Drik. Han var den mest fuldendte Gnier.

For nogle Aar siden gjorde han en Reise. Han var kommen langt fra sit Hjem sydpaa, havde vandret hele Dagen og var om Aftenen endnu ikke ved sit Bestemmelsessted. En Kro ved Landeveien tilbød Forfriskning og Hvile for Natten; men det kostede Penge; en større Gaard tætved havde vel nok et Høstænge, hvor han kunde faae Lov at overnatte; men der kunde han ikke faae kogt sin Kaffe, og Hundene paa de store Gaarde

ere altid slemme mod Folk i pjaltede Klæder; derfor gik han videre i Haab om at finde et Hus efter sit Tykke eller ialfald en lun Sandgrav, hvori han kunde finde Hvile for Natten. Men der var hverken Hus eller Hul, der var kun Hede og Lyng og over den dødstille Jord en høi mørkeblaa stjerneklar Himmel. Rundtom i Lyngen lyste St. Hansorme i Tusindvis, gjennem Luften foer glimrende Stjerneskud — man kunde troe, at alle de funklende Pletter i Lyngen vare Stumper af Stjernen, som blev knust i sit Fald; de lyste med samme blaalige Glands som den. Den enlige Vandrer saae hverken efter Orme eller Stjerner, den Tid var forbi, da han brød sig om Stjerneskud, han saae blot efter et Hus. Gjennem Halvmørket opdagede han en Forhøining i Terrainet, Omridsene vare saa ubestemte, at det ligesaa godt kunde være en lille Bakke eller en Bunke Lyngtørv som en menneskelig Bolig; men Lysskæret, som trængte ud derfra, tilkjendegav, det var det Sidste. Der var ingen Hund til at skræmme ham bort og ingen afskrækkende Storhed ved Huset, det var netop et saadant Sted, som Vandreren søgte, en Hytte af Tørv med et eneste Vindue og en Dør, som stod aaben; gjennem den kom Lysskæret. Eftersom han nærmede sig, voxede det; det kom fra nogle ulmende Klyner paa Arnestedet og en osende Lampe paa Muren. Paa den ene Side af Ildstedet sad en gammel Kone med Hovedet bøiet ned mod Skjødet, og uvilkaarlige Trækninger i den krogede Ryg tydede paa, at den Gamle kæmpede mellem Søvn og halvvaagen Tilstand. En lille Pige, der sad ligeoverfor hende, havde forlængst opgivet Kampen; hun hældede Hovedet tilbage mod Muren og sov sødt med den ene Arm liggende slapt i Skjødet, hvorpaa laa en opslagen Psalmebog. Jørgen standsede paa Dørtrinnet eller rettere paa Stedet, hvor det skulde være; thi der var ligesaa lidet Trin som Gulv, der var ikke andet end den nøgne Jord at træde paa. Dersom der endnu hos ham levede Erindringer om Barndommen og dens Eventyr og Hi-

storier, kunde han troe, han betraadte et Sted, hvor en Hex holdt en Prindsesse fangen i en fortryllet Søvns Baand. — Ikke en Lyd paa den store vidtstrakte Hede afbrød Nattens Stilhed, foran ham den Gamle med sit sortebrune runkne Ansigt og Barnet med friske røde Kinder.

„Gudsfred i Huset!" sagde han.

Den Gamle foer op.

„Hvad — hvad — Komme I efter hende? Er det allerede Morgen?" mumlede hun.

„Langtfra er det ikke," sagde Jørgen; „men jeg har ikke andet Ærende, end som veifarende Mand bede Jer om Husly."

„Her er ingen Plads."

„Pladsen er god nok som den er; jeg kan ligge paa Jorden."

Den Gamle maalte ham med Blikke, som ikke vare frie for at udtrykke Mistanke. Men hvad var her at stjæle? Og desuden var den Fremmede en gammel Mand, hvis Ydre ikke havde det mindste Frygtindjagende.

„Da I har Ild paa Skorstenen," vedblev han, „kunde I vise mig den Tjeneste at koge en Skaal Kaffe. I kunde selv trænge til en Kop; Morgenluften er kold."

„Kaffe?" gjentog Konen med en Betoning, der sagde ligesaa godt som Ord: „Gud veed, hvor den skulde komme fra?"

„Her er Bønner og Sukker!" vedblev han og trak Tutterne op af Frakkelommen.

Om han havde vist hende alle Verdens Skatte, havde hendes smaae stikkende Øine ikke kunnet skyde lysere Straaler.

„Hi, hi, hi! Kaffe!" gryntede hun. „Det havde jeg mindst ventet at blive trakteret med her! Kaffe! Vent lidt, maaskee er Vandet i Gryden endnu ikke koldt — Jo — Saa har jeg nok sovet længe. Men der er Ild i Klynen, og Pindene i Taget ere tørre. De kan ligesaa godt brændes som ligge der og raadne — Reden er tom alligevel." Under denne Enetale trak hun Lyng og Grene ud af Taget, knækkede dem for Knæet, lagde

Stumperne paa Ilden og pustede, indtil Flammen slog iveiret. Som hun der laa paa Knæ i smudsige Pjalter, med et rødt Tørklæde bundet om de sortegraae Haartotter, medens Flammen bølgede op og ned ved hendes Pusten og kastede sit vexlende Skær paa de brune indskrumpne Kinder, var hun det troeste Billede af en Hex.

„Boer I her alene?" spurgte Jørgen, for dog at sige Noget.

„Jeg boer ikke her," svarede den Gamle, der ved Udsigt til Kaffen havde faaet saa travlt, at hun neppe havde Tid at tale. „Aah, sikke velsignede Bønner? Hverken Erter eller Hvede, rigtige Bønner!"

„Ikke for meget, ikke for meget!" raabte den gjerrige Handelsmand, der syntes at hun omgikkes for ødselt med hans lille Reiseforraad.

„Blot til en Kop god stærk Kaffe — Ah!" Hun inddrak med Begjærlighed Duften af den dampende Kjedel.

Endelig var Kaffen færdig; den Gamle trak en Flaske op af Lommen og gav sin Skaal en god Tilsætning af Brændevin, Jørgen blødte sin Brødskorpe og havde travlt med at tilfredsstille Hungerens Krav.

Under alt dette sov Barnet med Hovedet mod Skorstensmuren saa trygt, som kun Barndommen kan sove; Haand og Bog laa bestandig paa Skjødet, engang imellem gik en let Gysen gjennem den lille Krop under de pjaltede Klæder, der kun tarveligt beskyttede mod den fremtrædende Morgens Kulde. Jørgen havde flere Gange skottet om efter den Lille, først af Frygt for, at hun skulde vaagne og fordre sin Part af det smalle Maaltid, siden da Hungeren var stillet og Sindet blevet mildere, af Noget, der lignede Medlidenhed.

„Skal Barnet ikke have en Skaal Varmt med?" spurgte han.

„Lad hende sove. Søvn er for Børn ligesaa godt som Mad og Drikke," svarede Konen. „Maaskee kan der blive en Mundfuld endnu til os To. Hi, hi hi!"

Jørgen havde ikke Noget derimod.

„Er det Jer Datter?" spurgte han.

Konen, som ikke havde sparet paa sin Kaffetilsætning, opslog en hæs Latter: „Hi, hi, hi; I er nok et Stykke af en Skjelm! Tøsen er ti Aar og jeg syv Gange ti. Hi, hi, hi! — Vil I have lidt af min Flaske i Kaffen? — Naa, ja, ja, ja, ja! Derfor er vi lige gode Venner. Kaffe er en Velsignelse, men Brændevin gjør den bedre — Ah!" Hun tog en dyb Slurk; Munden løb, og hun begyndte at tale i fremmede Tungemaal eller rettere i Barndommens halvglemte Tungemaal, det underlige Sprog, Ingen rigtig kjender, der hjemløs flyver Verden rundt paa Læberne af et hjemløst Folk — „Hi, hi, hi! Jeg er hverken dai eller mami (Moder eller Bedstemoder) til Tøsen, men hendes Mormoder og jeg vi havde samme Moder, men ikke samme Blod i Aarerne; det sagde idetmindste Moder. Hi, hi, hi! Søster min vilde heller boe i gauen (Landsbyen) end flakke Landet rundt; en Karl forhexede hende, hun gik ind i kangri (Kirken) og fik Vand over sig. Hendes Datter, hun derinde," vedblev den Gamle og pegede over Skulderen mod en lukket Dør, „fik en Mand nede fra baró pani (det store Vand, Havet); men hvad skal den Sorte ved den hvide Strand? Der kunde hun ikke trives, og Manden kunde ikke taale de Andres Spot — for Blodet glemme de aldrig. Saa drog de herud og levede, som de kunde. Børnene blev store og fløi ud i Verden. — Den fjedrede Unge glemmer snart Reden — kun den billo (lille) blev tilbage. Saa hentede Døden først Faderen og nu Moderen — Jeg kom netop her forbi med vort Folk, da hun laa paa det Sidste. Jeg har brændt hendes Pjalter paa Ilden for at lette hende Veien; den Lille vilde heller priesterben (bede); men hun torde ikke være ene med den Døde — Der sidder hun og er falden isøvn med Bogen — Hi, hi, hi!"

Jørgen blev uhyggelig tilmode ved at høre, at han var

i et Dødens Huus. Han kunde ikke tænke paa Hvile, saameget mindre som Dagen allerede stod paa Himlen. Lærken hilste den med sin Sang; da han traadte ud af Døren, nærmede en Vogn sig gjennem den høie Lyng.

„Halloi," raabte Kudsken, „er det Morten Ibs Hus?"

„Morten Ibs, Morten Ibs," gjentog han for sig selv. Det Navn var altfor dybt fæstet i hans Erindring, at han nogensinde kunde glemme det. Han styrtede ind i Huset; den lille Pige var vaagnet, stod med sin Psalmebog i Haanden og Taarer i Øinene.

„Hed din Moder Anetrine?" spurgte han.

Barnet saae forbauset paa ham.

„Der staaer hendes Navn," hulkede hun og pegede paa Bindet af Bogen.

Han kjendte den godt; han havde selv engang foræret sin Kjæreste den i Markedsgave.

Vognen gjorde Holdt udenfor Døren; Mændene, som fulgte med den, kom ind, brummede over den lange Vei, de maatte kjøre i Sognereise, spurgte hvor Kisten var — De havde ikke Tid at vente, de skulde hjem til deres Arbeide! Fra et usselt Hul ved Siden af Kjøkkenet hentedes en simpel Kiste ud og sattes paa Vognen; den lille Pige kravlede grædende op til Kudsken, og Vognen satte sig atter i Bevægelse. Jørgen stirrede efter den i nogen Tid, saa fulgte han langsomt dens Spor i Lyngen. — —

Han var den Eneste, som foruden den lille Pige stod ved Graven; Præsten skyndte sig at kaste Jord paa Kisten og Mændene at skuffe Hullet til. Med sænket Hoved, fuldt af Tanker om gamle Dage, gik han ud ad Veien. Han havde tilbagelagt et godt Stykke uden at see sig om hverken til Høire eller til Venstre, da han pludseligt foer op af sin drømmeagtige Tilstand ved at føle en lille Haand liste sig ind i hans.

„Hvor gaaer Du hen?" spurgte Barnet. Hun havde Psal=

mebogen under Armen og Spor af Taarer endnu hængende i de lange Øienhaar — De glindsede i Solen som Duggen paa Lyngtoppen.

„Men hvad — hvad vil Du her?" udbrød Jørgen næsten forskrækket. „Hvorfor er Du ikke gaaet hjem?"

„Jeg har intet Hjem."

„Hvor skal Du da være?"

„Det veed jeg ikke."

Han saae tilbage; Kirken var allerede langt borte, Spidsen af den solbelyste Gavl skinnede hvid over Lyngen som et fjernt Seil paa Havet. Han kløede sig tankefuld bag Øret.

„Maa jeg gaae med Dig?" spurgte hun.

„Det kan Du ikke."

„Jo," forsikkrede hun, der troede Afslaget blot var givet af Hensyn til hendes ringe Kræfter, „jeg er vant til at løbe, jeg har tidt fulgt Fader, naar han gik omkring med Koste."

Hun havde gjort bedre i ikke at minde ham om Faderen, Jørgen vendte Hovedet bort; da han atter saae ned til hende, stirrede hun forventningsfuld og bedende paa ham med et Par store mørke Øine — det var ikke Faderens; det var Anetrines Øine. Jørgen drog et Suk og sagde: „I Guds Navn, følg da med ud ad Veien. Maaskee træffe vi en Vogn, som kan tage Dig tilbage til Byen."

Om de traf en Vogn eller ikke, veed jeg ikke, men vist er det, at Handelsmanden vendte tilbage fra sin Reise med en nydelig lille Tøs, som hed Lise. Han gjorde ingen Forandring i sin Levemaade, og Folk beklagede det stakkels Barn, som skulde nøies med den „gamle Gniers Svineføde;" Lise var veltilfreds dermed; nu blev hun dog mæt hver Dag. Naboer og Gjenboer rakte hende desuden ofte af Medlidenhed et Stykke Mad, og navnlig var den rige Knud Rasmussens Kone god mod hende; i hendes Gaard havde Jørgens Pleiedatter næsten daglig sin Gang. En Dag havde Pleiefaderen foræret hende nogle

Stumper gamle Baand og et nyt Tørklæde; strax maatte hun over til Knud Rasmussen for at vise dem sin Stads.

„Naar Du er saa pen hver Dag, skal Du være min lille Kone," sagde Sønnen Rasmus, der allerede var en voxen Karl, og vilde give hende et Kys. Hun foer forskrækket ud af Døren, og de Andre loe ad hende.

Rasmus var ikke den ældste Søn og skulde derfor ikke have Gaarden, han maatte see at slaae sig igjennem paa anden Maade. Først gik han nogle Aar omkring og solgte Uldtøi, siden handlede han med Stude; han var netop kommen hjem fra Husum Marked, da Jørgen døde og der blev holdt Auktion over hans Efterladenskaber. — —

„Der kommer sgu ikke mange Daler ud af det Skramleri," sagde Doktoren og dunkede med Næven i Bordet, saa Punschekopperne dandsede.

„Meget bliver det vel ikke," mente Skolemesteren. „Men det skulde være underligt, om Jørgen ikke havde lagt Penge tilside, saaledes som han levede."

„Saa har han Pinedød skjult dem godt," gryntede Klaus Ras og strøg Resten af Kaffepunschen af sine tykke Læber med Bagen af Haanden. „Naa, skal vi gaae over til Auktionen og gjøre et Bud — for lille Lises Skyld. Hvad, Rasmus, hi, hi, hi! — Du har dog altid tyktes godt om Tøsen, og det bliver vel hende, som arver Stumperne — Idetmindste mente Fuldmægtigen, det stod i Testamentet."

Selskabet brød op og begav sig til Auktionsstedet. Da Hestene endnu ikke vare færdige med deres Foder, gik jeg ogsaa derhen; men jeg fik snart nok af den Fornøielse, forlod Trængslen om Auktionsbordet og gjorde et Slag gjennem Byen. Det var hurtigt bestilt. Paa Tilbageveien til Kroen kom jeg forbi Knud Rasmussens Gaard; i den aabne Stalddør stod Sønnen Rasmus og en smuk ung Pige Haand i Haand. Det var Lise. Som jeg siden har hørt, havde Klaus Ret, hun arvede Jørgens

Stumper. Auktionsbeløbet var ikke stort; men ved Siden af Jørgens Testament, som var gjemt hos Herredsfogden, laa der en velforseglet Pakke med Papirer. Da den aabnedes, viste Indholdet sig at være Obligationer til et Beløb af næsten titusinde Daler. Nu har Rasmus sin egen Gaard, en nydelig lille Kone i sin Stue og de bedste Stude i hele Egnen i sin Stald. — — Næste Gang, jeg kommer vesterpaa, skal jeg dog besøge ham og sige Tak for Kaffepunschen; men han faaer mig ikke til igjen at drikke „et Koppe."

Sukket.

u drager det saa dybt, som vilde
Du hæve fra Dit Hjertes Brønd
En Sten, som tynged der i Løn
Og dæmmed for den skjulte Kilde.

Den tykkes ved Dit Drag at rokkes —
Giv ei til daarligt Haab Dig hen!
Den synker hastig ned igjen —
Og mørke Syner for Dig flokkes.

Var kun et Aandepust da Sukket,
Der veivildt hen i Luften foer?
Nei! det var mer, end selv Du troer:
Det fandt en Dør — ret aldrig lukket!

Der har et Ærind det udrettet,
Og var det ærligt kun og sandt,
Da brat om føie Stund Du fandt
Ved Naadens Under Stenen lettet.

Rudolf Schmidt.

Erindringer fra et Ophold i Norditalien.

(Af Caralis.)

Bellaggio, den 22de Juli.

Over Simplon holdt vi vort Indtog i Italien, under Eskorte af de velbekjendte smaa barfodede Væsener med de talende Øiekast og maleriske Pjalter, der ikke let forfeile det Indtryk, deres Skuldertræk og fremstrakte Hænder søge at gjøre paa den Reisende. Hvilken Forandring! I faa Timer vare vi komne fra Sneens ind i Orangernes og Figenernes Regioner. Domo d'Ossola var den første italienske By, hvori der gjordes et Øiebliks Ophold; Stemningen var meget animeret, og under almindelig Jubel tømte hele Selskabet i den skummende vino d'Asti et Glas for „la bella Italia".

Faa Minutter efter rullede vi videre, og Klokken 1 om Natten bankede vi paa i Gjæstgivergaarden i Baveno, hvor Alle forlængst vare gaaede til Hvile. Omsider viste den opskræmmede Vært sig i Døren i bar Skjorte, med Nathuen ned over Ørerne og en Tællepraas i Haanden. En Tydsker af Selskabet hilsede ham med et: „Guten Abend, Hrr. Gespenst!" og Italieneren maa vistnok have følt sig meget smigret ved den nye Titulatur, thi han gjorde en overordentlig serios Compliment, mens vi andre vare færdige at sprække af Latter.

Fra Baveno gjorde vi den følgende Dag en Udflugt til de berømte Borromeiske Øer, fire smaa Klippeøer i Lago Maggiore, hvis rige Vegetation og fortryllende Beliggenhed omgiver dem med et eget romantisk Skær og fremkalder Forestillingen om, at de en maanelys Sommernat kunne være dukkede op af det klare Vandspeil, der stadig gjengiver deres skjønne Billede, for at tjene til Bolig for Gud veed hvilke overjordiske Væsener. Vi gik iland paa Isola Bella, der tilhører Familien Borromeo, hvis Forfædre paa Øens høieste Tinde have opført et Slot, og

forvandlet den nogne Klippe rundtom samme til en smilende Have, der i ti Terrasser hæver sig til en anseelig Hoide over Vandspeilet. Her findes den yppigste sydlige Vegetation: Cypresser, Cedre, Pomerantser og Laurbær afvexle med duftende Magnolier og glodende Granatæbleblomster, ja man træffer endog paa Thee, Campher, Sukkerror og Kaneeltræer, kun Skade, at Konsten har gjort sig altfor megen Uleilighed med at komme Naturen til Hjælp; og alle de Snurrepiberier i Form af Grotter, Vandspring, Statuer o. s. v., hvormed Haven er overdænget, kunde ganske vist uden Savn have hæret sparede. Etsteds paavises et anseeligt Laurbærtræ med et NE, som den store Napoleon skal have skaaret to Dage for Slaget ved Marengo. Selve Slottet, som i Forbindelse med Haven optager hele Øen, er rigt udstyret, men ubeboet, og den lydløse Stilhed, hvori man kan høre sit eget Hjerte banke, giver Indbildningskraften frit Spillerum. Men ligemeget, man foler, at kun en venlig Fe kan herske paa disse Steder, og i uforstyrret Nydelse indsuger Sjælen hvert enkelt Træk af det skjonne Billede. Under vore Fødder den dybe blaa So; i faa Bossesktuds Afstand Naboøerne, blandt hvilke Isola dei Pescatori med sine hvide, maleriske Fiskerhytter hæver sig lodret op af Vandet; længere borte i Horisonten en mægtig Bjergkjede, i hvis øvre Regioner kneise Simplons Gletschere og snebedækte Tinder, og hvis Fod pranger i en italiensk Naturs hele Yppighed. Øiet har ondt ved at løsrive sig fra et saadant Panorama, og man kan forstaae, at Rousseau oprindelig havde paatænkt at henlægge Skuepladsen for sin „Nouvelle Héloïse" til de Borromeiske Øer.

Med Damperen gik vi videre til Luino, og derfra med Enspænder til Lugano. Veiret var straalende, og Kudsken havde efter almindelig Skik i Schweiz og Italien beskyttet sin Hest mod Bremserne ved at anbringe Kastaniegrene under Seletoiet. Postillonerne her ligge nemlig stadig i Krig med disse Dyr og udvikle undertiden stor Behændighed i at forfolge dem.

Saaledes da vi kjørte opad Simplon, og Kudsken for at skaane sine Heste gik en stor Deel af Veien ved Siden af Vognen, vare Bremserne usædvanlig slemme; men han forstod at behandle dem; thi saasnart en havde sat sig fast, og forend den endnu havde gjort Brug af sit Vaaben, greb han den med sikker Haand, afplukkede en af de Gaaseurter, der i Mængde voxede ved Veien, og stak Stilken op i Bagdelen paa Dyret, som han saa lod flyve, til Morskab for Passagererne, der med Øinene fulgte de smaa hvide Fugle ned ad Bjergets Sider, uden som det syntes at tage Forargelse af dette Dyrpineri. Her lagde jeg første Gang Mærke til et af disse Smaatræk, hvoraf man paa Reiser møder saamange. Mellem Baghjulene paa Vognen var nemlig anbragt en Kasse, hvori en liden Skovl, og hver Gang Hesten gav efter for Naturens Krav, holdt Kudsken stille, for at opsamle i sin Kasse hvad der jo var hans ubestridelige Eiendom, og som han meente var for godt til at gaae tilspilde — et Tegn paa Vindskibelighed hos den italienske Almue, som synes at staae i Strid med dennes øvrige sorgløse Natur.

Lugano har en fortryllende Beliggenhed ved Bredderne af den herlige Sø af samme Navn, hvis Glandspunkt er det prægtige Monte S. Salvadore, der skyder sin skovbevoxede Pyramide iveiret paa en fremspringende Landtunge i Søen, lige over Byen. Denne har tidligere havt en Mængde Klostre, men disse ere nu næsten alle nedlagte, og det største af dem forvandlet til et Hotel af første Rang, „Hotel du Parc". Her toge vi Natteqvarter. Hotellet, som ligger paa en Skrænt ned imod Søen, er indrettet med al Nutidens Comfort, men bærer endnu Spor af sin Oprindelse i sine prægtige Buegange, kølige Vandspring og tilstødende Park. Ikke destomindre var Heden utaalelig. Jeg opsøgte den Smule Skygge, der var at opdrive, og vilde sætte mig paa en Bænk, men Pladsen var allerede optaget af et helt Selskab af Firben; jeg lyttede efter lidt Fuglesang, men kun den ensformige Lyd fra Cikaderne, der klapprede med Vingerne, svarede; jeg

tænkte paa Danmarks Bøgeskov og de danske Nattergale, og ønskede mig tilbage til Dyrehaven og Charlottenlund. Heldigvis var jeg ingen Aladdin, jeg havde hverken Lampens eller Ringens Aand til min Raadighed, og Ingen tog mig paa Ordet.

Over Mailand og Como naaede vi iaftes omtrent ved Solnedgang hertil. Seiladsen paa Comosøen var i høi Grad glimrende, og alt som Skibet bugtede sig frem mellem dens Bredder, som vare tilstrækkelig nære til at Intet gik tabt for Øiet, fængsledes dette af den rigeste Afvexling af tillokkende Naturscener, hvori det Storartede parredes med det Idylliske til et ubeskrivelig deiligt Hele. Tiden gled hastig, og efter faa Timers Seilads var vi ved Maalet for vor Vandring, det smilende Bellaggio, hvor vi modtoges af et Par venlige Ansigter og et dansk Godaften, glade ved Tanken om at skulle udhvile efter Reisens Besværligheder i en saadan Naturs Skjød.

Bellaggio den 24de Juli.

Vort Hotel, Grande-Bretagne, ligger i et Bøsseskuds Afstand fra Landsbyen, med Fronten mod Søen, lænet op til en Bjergskrænt, hvorpaa dets smukke, skyggefulde Have er anlagt. Selve Bellaggio er beliggende paa den Landtunge, der deler den sydlige Ende af Comosøen i to Arme, hvoraf den ene har bibeholdt Navnet Lago di Como, den anden benævnes Lago di Lecco, et Punkt, der med Rette ansees for at bære Prisen blandt alle de italienske Søers Skjønheder. Af de mangfoldige Villaer, som ligge spredte i dens umiddelbare Nærhed og for det meste tilhøre den milanesiske Adel, stode vi allerførst paa Villa Serbeloni, der er opført paa Landtungens yderste Pynt, og fra hvis smagfulde Blomsterterrasser man har en Udsigt over begge Søens Arme, som intet andet Sted. Ja Eieren har endog i et bizart Lune, ved at lade udhugge en Tunnel gjennem Klippen øverst i Haven, tilveiebragt en Forbindelse mellem to af de smukkeste Punkter, hvert paa sin Side af Søen, hvilke ellers ikke vilde kunne sees samtidig.

Vi stige ned ad den steile Skrænt, gjøre et Sving gjennem Byens Gade, der bugter sig op ad Skraaningen, passere atter Hotellet, og træde strax efter ind i en Allee af høie skyggefulde Plataner, der fører til Villa Melzi. Den store Gitterport aabner sig, og Hertugen, en smuk ung Mand i Tyverne, er saa venlig selv at være vor Veiviser i den stadselige Park, der fortjener at sees for sin udvalgte Samling af stedsegrønne Træer og Buske. Her findes ogsaa et ret anseeligt Bøgetræ; men det synes slet ikke at befinde sig vel i disse Omgivelser.

Bagved dette Landsted og langsmed den anden Arm af Søen strækker sig Villa Giulia med sine storartede Terrasser, maleriske Pergolaer, bedækkede med Vinløv, og pragtfulde, himmelblaae Hortensier. Den tilhører Kongen af Belgien og frembyder de skjønneste Udsigter over Leccosøen.

En Mængde andre Villaer og Slotte titte frem bag Løvet til alle Sider og blinke i Solens Straaler; men vi maae opsætte at gjøre deres nærmere Bekjendtskab, der vil blive rigelig Tid senere, og imorgen ville vi gjøre en Udflugt paa en otte Dages Tid til Venedig.

Venedig den 29de Juli.

Over frodige Maismarker bruste Toget afsted, uden at Egnen frembød noget videre Mærkeligt, førend vi pludselig ved Descensano overraskedes af en glimrende Udsigt over Gardasøen. Senere passerede vi Pesciera, et af Hjørnerne i den berømte Fæstningsfirkant, og naaede imod Aften Verona, især bekjendt af sit Amphitheater, en herlig Levning fra Oldtiden, som endnu er temmelig vel bevaret. Det antages at hidrøre fra Diocletians Tid, 3die Aarhundrede efter Christus, er opført af rødligt Marmor, og rummer 25,000 Tilskuere. Midt i den Oval, Bygningen danner, findes en korsformet Kanal, bestemt til at indlede Vand ved Afholdelsen af Regattaer, og endnu seer man de forskjellige Indgange, for Honoratiores, Gladiatorerne og de vilde Dyr.

Paa en af Byens Pladser kneiser et storartet Marmor-Mindesmærke for Familien Scaliger, der i et helt Aarhundrede har staaet i Spidsen for Republiken Veronas Styrelse, hvilket de Paagjældende have været saa betænksomme selv at besørge opreist.

Vi glemte heller ikke at aflægge et Besøg i Giardino Giusti, ved Flodbredden tæt udenfor Byen, berømt for sin prægtige Udsigt over Alperne og de fjerne Apenniner, samt sin smukke Samling af Cypresser, af hvilke mange skulle være 4 til 500 Aar gamle, og nogle have en Høide af over 120 Fod; og man maa virkelig tilstaae, at de bære deres Alder godt.

Men endnu gik det bestandig med Damp, vi hastede mod Maalet. Gjennem frugtbare Egne, oversaaede med Meloner, forbi Rækker af Valbirk, mellem hvilke Vinrankerne slyngede sig i maleriske Guirlander, nærmede vi os det mere og mere; men Phantasiens Flugt spotter Lokomotivets Anstrængelser, og Farten syntes langsom ligeoverfor den Forventning, hvormed vi higede mod denne Mindernes Stad, der som en en deilig Blomst vugger sig paa Vandet — en Blomst, hvoraf ethvert Blad er et Blad af Historien.

Omsider svingede vi ind paa den nye Jernbanebro, som i en Strækning af over en dansk Mil fører over Lagunerne, og vi skimtede Venedigs Taarne og Kupler, der blinkede i Aftensolens Straaler. Det var en høist eiendommelig Introduktion, da vi i en saakaldet Omnibus, en Gondol med Sæder paa begge Sider, bleve befordrede gjennem dens lydløse Gader, snart snevre og smudsige, snart prangende med stolte Kirker og prægtige Marmorpaladser.

Vort Hotel støder tæt op til Piazza di S. Marco, og vi ile derhen, for at see denne store Salon, hvor Venedigs Befolkning holder Stævne i den milde Sommeraften. Man begynder allerede at samles, Borde og Stole sættes frem foran Conditorierne, Gassen tændes, Musiken spiller, og i broget Mangfoldighed

leire sig Høie og Lave for at udvexle deres Tanker og indtage deres Sorbetto. Markuspladsen er noget i sit Slags aldeles Enestaaende. Begrændset paa de tre Sider af høie Paladser med prægtige Buegange, paa den fjerde af Markuskirken med dens 5 Kupler og det høie Observationstaarn Campanilen, gjør den med sin regelmæssige Form, der end ikke brydes af udmundende Gader, og sin Brolægning, der bestaaer af lutter Marmorfliser, Indtrykket af en Festhal i stor Stil. I Skjønhed maa den dog vige for den tilstødende Piazzetta, der vel er endel mindre, men dels varieres paa en behagelig Maade af det smukke Dogepalads, dels har det ubestridelige Fortrin at være aaben imod Vandet, hvor den nærliggende Ø Giudecca med sine Taarne og Kupler danner Rammen om et Billede, der især i Maaneskin er af uforlignelig Virkning.

Ved Piazettaens yderste Ende bøier man om Hjørnet af Dogepaladset ind i Riva dei Schiavoni, en Quai af anseelig Bredde langsmed Stranden, med Broer over de udmundende Kanaler, en meget livlig og meget yndet Spadseregang, hvor Søfolk af alle Nationer leire sig i maleriske Grupper om de talrige Kaffehuse, og den modige Reisende, der ikke lod sig friste af Skræppebladet hist med den tillokkende Anretning af spiselige Snegle, kan lædske sig paa en Skive af den saftige Vandmelon. Herfra har man ogsaa en bekvem Udsigt til den berømte Ponte dei Sospiri (Sukkenes Bro), der fra Dogepaladsets øverste Etage fører i en bedækket Bue over en Kanal til den gamle Fængselsbygning, og hvis Navn tilstrækkelig betegner dens sørgelige Bestemmelse.

Og har man saa mættet den første Videbegjærlighed med disse Enkeltheder, higer man efter medeet at trænge ind i Centrum af denne forunderlige Fantasiverden, hvor Skjønhedens evige Idee ved hvert Fjed synes legemliggjort at træde Beskueren imøde. Leiligheden tilbyder sig strax; thi en af disse privilegerede Dagdrivere, som leire sig om Markusløvens Fod, har allerede lagt

Mærke til os og tilbyder sin Tjeneste. Vi tage derimod, hoppe ned i Gondolen, og befinde os nu i den store Kanal, Canalazzo, „Venedigs Pulsaare", Sjælen i dens Liv. I Form af et omvendt S slynger denne sig gjennem Staden, som den deler i to Dele, der tidligere kun forbandtes ved Rialto Broen, hvortil nu ere komne tvende Jernbroer. Den er Aristokratiets Gade, Tilflugtstedet for den gamle venetianske Adel. Hvilket Liv og hvilken høitidelig Stilhed! Tusinder af Baade krydse hverandre og bøie om i de mindre Kanaler til begge Sider, det ene Palads kommer tilsyne efter det andet, i de forskjelligste Stilarter, og man hører kun Gondolierernes Varsko og Bølgernes Skvulpen mod de prægtige Marmorfliser.

Hist viser sig en sirlig Gondol med to pyntede Donnaer, de aflægge en Formiddagsvisit i det smukke Hus derhenne med de slanke Marmorsøiler; Baaden lægger behændig til, og med et Hop ere de afsyne, mens Gondolieren binder sin gyngende Vogn til en af de stadselige Pæle, der i Række staae opstillede foran Indgangen som pudrede Lakeier, hvis brogede Liberi og Vaabenskjolde vidne om Herskabets fornemme Byrd. Her iler en Baad fremad med en Mand, som benytter det kostbare Øieblik til at læse sin Avis; han har Hastværk, det er en Læge, som besørger sin Praxis. Det pragtfulde Palads histhenne tilhører Hertuginden af Berry, „Henrik den Femtes" Moder, som de bourbonske Lilier paa Pælene antyde; og den elegante Bygning der tilhøire, i Spidsbuestil, med de sirlige Marmorpiller, bekjendt under Navnet Ca d'oro, eies af Dandserinden Taglioni.

Vi passere Rialto Broen, en prægtig Marmorbue, hvilende paa 12,000 Pæle og forsynet med tvende Rækker Udsalgsboder, ile forbi Grønttorvet og Fisketorvet med deres Larm og brogede Folkeliv, og svinge ind i en af de mindre Kanaler — men hvilken Forskjel! Veien er trang, og Husene af et mørkt og skummelt Udseende, og dog, hvor maleriske i al deres Simpelhed! Paa en Altan lige over vore Hoveder sidder en ung

Pige, beskæftiget med sit Haandarbeide; hun tilkaster os et Blik, saa skjelmsk, saa brændende, som det kun findes under Italiens Himmel; havde man været Maler, skulde hun ikke have gjort det forgjæves; nu maae vi overlade dette smægtende Øiekast til dets Skjæbne, det træffer vel nok engang sit Maal. Skade kun at den interessante Fart fik saa hastig Ende; thi nu ere vi allerede ved Landingsbroen i Nærheden af Hotellet, og den øvrige Vei lader sig tilbagelægge tilfods.

Venedig den 1ste August.

Klokken er 8 om Morgenen; vi forlade Hotellet og begive os ud paa Markuspladsen; her træffe vi vore Blomsterpiger — thi vi have hver sin — de have allerede længe ventet os, og en duftende Buket er deres Morgenhilsen.

Som i et Konstkabinet, hvor man vender sig fra det ene Stykke til det andet, for at betragte og beundre, saaledes vandrer man her paa denne Plet, der indeslutter saa mange af det gamle Venedigs Herligheder, Skridt for Skridt, standser og fordyber sig, løftet og dog vemodig — ak! det er jo, som man betraadte et Museum for falden Storhed.

Denne Kirke, halv gothisk, halv orientalsk, med sine Kupler og Tabernakeltaarne, sine mangefarvede Marmorsirater og prægtige Mosaiker paa Guldgrund, mere malerisk end storartet, mere fængslende end mættende — staaer den ikke der som en Saga om svundne Tider! Foran den kneise de tre høie Flagstænger af Cedertræ paa Metal-Fodstykker, hvis vaiende Bannere engang forkyndte Undertvingelsen af Kongerigerne Cypern, Kandia og Morea. Over dens Portal sees fire Heste i naturlig Størrelse af forgyldt Erts, berømte som det eneste opbevarede antike Firspand fra den klassiske Oldtid. Disse Heste, der oprindelig hidrøre fra en af de romerske Keiseres Triumfbuer, have seet sig endel om i Verden. Constantin lod dem bringe til Constantinopel; Dogen

Dandolo 1204 til Venedig; herfra lod Napoleon dem 1797 føre til Paris, hvor de senere kom til at pryde Triumfbuen paa Carrousselpladsen, indtil Keiser Franz i Aaret 1815 bragte dem tilbage til deres gamle Plads. Ved Siden af Kirken bemærkes to korte, firkantede Søiler med koptisk Skrift, der ere hidbragte fra det af Venetianerne ødelagte Sabas Tempel i Ptolemais, samt en Porfyrblok, fra hvilken fordum Republikens Forordninger proklameredes. Ud mod den anden Side sees det originale Uhrtaarn, paa hvis Platform to Vulkaner af Erts ved at slaae paa en stor fritstaaende Klokke angive Dagens og Nattens Timer. Skraas for Kirken, paa den modsatte Side af Pladsen, hæver sig endelig til en Høide af 304 Fod det fritstaaende, firkantede Klokketaarn Campanilen, fra hvis Top haves en glimrende Udsigt over Byen, Lagunerne, Alperne, endel af Adriaterhavet og de Euganeiske Bjerge.

Umiddelbart til Markuskirken slutter sig det berømte Dogepalads, en Pragtbygning i maurisk Stil fra det 14de Aarhundrede, omgivet af tvende Buerækker ovenover hinanden, der bæres af en Mængde Søiler, Alt opført af det fineste Marmor. Blandt Søilerne i øverste Række bemærkes to af rødt Marmor; herfra lod Republiken sine Dødsdomme forkynde. Bag dette Vindue tilvenstre i Gaarden var det Fængsel, hvori Digteren Silvio Pellico hensukkede endel af sine Dage, og her paa det øverste Trin af denne prægtige Marmortrappe, hvor fordum Dogerne kronedes, maatte den 80-aarige Doge Marino Falieri lægge sit Hoved, anklaget for Statsforræderi.

Og nu Paladsets Indre — hvilken Rigdom og Pragt, hvilken Krands af blegede Erindringer! Hist seer man en af Republikens Seire tilvands forherliget i et Maleri af kæmpemæssige Dimensioner, her modtager dens Doge i høitidelig Audients Ambassadeurer fra Verdens yderste Grændser. I en af Paladsets Sale findes et Portraitgalleri af samtlige Doger; ogsaa Marino Falieri har her sin Plads, men alene en sort

Tavle antyder hans mørke Daad og sørgelige Endeligt. Jeg vil ikke paastaae at disse Portraiter vise særdeles aandfulde eller energiske Physiognomier, tvertimod; og naar man betragter denne lange Række af udlevede Oldinge, falder det En let ind, om ikke denne besynderlige nathueagtige Hovedbedækning, der var et Tegn paa Dogeværdigheden, skulde være opfunden af en eller anden Spottefugl, og man fristes til at troe, at den er valgt med Skjønsomhed.

Vi træde ud paa Piazzettaen, med dens to af Afbildninger saa bekjendte Granitsøiler, hvoraf den ene bærer den bevingede Markusløve, den anden Byens første Skytspatron, den hellige Theodorus, bøie ned ad Riva dei Schiavoni, og befinde os tilsidst foran Arsenalet. Ogsaa her træde Fortidens Minder os imøde i de fire berømte siddende Løver, der ere hidbragte som Krigsbytte fra Athen, og af hvilke den største efter Sagnet skal udlede sin Herkomst fra Valpladsen ved Marathon. Stolte Venezia, Havenes Beherskerinde, hvor er din Stjerne blegnet!

Venedig den 2den August.

Jeg troer ikke, at Nogen, som, uden selv at være Katholik, for første Gang bivaaner en katholsk Messe, vil kunne værge sig for Forargelse. Eller skulde det være min Skyld, at jeg foran disse Altare med deres Voxfigurer og udstoppede Dukker, deres Mangfoldighed af Bægere, Fade, Fastelavnsris og andre Snurrepiberier, uvilkaarlig maa tænke paa en Boscos og Döblers Apparater? — Ouverturen er forbi, og Klokkeringning tilkjendegiver, at nu begynder Forestillingen. Den store Troldmand træder frem og gjør en Compliment for Publikum, der strømmer til fra alle Sider. Med stor Nøiagtighed bringer han sine Sager i Orden, hvorefter han ved allehaande Fixfaxerier, idet han snart bukker, snart neier, „snart viser os sin Ryg og snart sin Mave", snart knurrer, som havde noget vakt hans Vrede, snart ydmygt kysser Bladene i den Bog, der indeholder Trylleformularen, stadig

understøttet af sine Haandlangere, søger at aflede Tilskuernes Opmærksomhed og faae dem til at glemme den dobbelte Bund. Omsider hæver han sig paa Taaspidserne, strækker Armene iveiret og udtaler med Pathos sit „Hokus=Pokus — Trolderi Altsammen!“ Konststykket er fuldbragt, Alt er gaaet heldig; det forbausede Publikum jubler af Henrykkelse, sagte gjentager det for sig selv: „Trolderi Altsammen!“ — og Ingen tænker paa den dobbelte Bund. Orgelet istemmer en lystig Wienervalts, Violiner og Contrabas falde ind, og et smukt Concertnummer slutter Forestillingen. — For den uvidende Masse kunne slige Konster jo være meget gode, men enhver Anden maa, synes mig, vende sig bort med Afsky, og jeg tvivler meget om, at den bedre Del af Menigheden tæller mange Trofaste — udenfor Geistligheden. Og nu Skriftemaalet! Behøver man at være nogen stor Menneskekjender for at indsee, at det nødvendig maa føre til de groveste Misbrug, hvorom der da ogsaa cirkulere Historier nok her i Venedig.

Den Maade, hvorpaa Afladsvæsenet drives, er ikke mindre betegnende. Over Kirkedøren findes jevnlig Opslag desangaaende, og vi have neppe læst et Par saadanne, som indeholde meget fristende Tilbud, forend vi ved den næste Kirke stode paa et nyt, der siger Sparto til alle de andre, idet det paa meget moderate Vilkaar lover Syndsforladelse for hver Dag i hele Aaret — det er jo næsten under Indkjøbspris!

Naar man passerer Markuskirken om Aftenen, bemærker man udvendig paa samme i anseelig Høide to brændende Lamper, hvis historiske Oprindelse skal være følgende: En Bagersvend, som bragte Brød om i Husene, fik en tidlig Morgenstund Øie paa en Person, som laae henslængt i en Port med et dødeligt Dolkestik, hvoraf han i samme Øieblik udaandede. Imens han staaer der og betragter Liget, kommer en Politiofficiant forbi; Bageren bliver greben som mistænkt, og paa Grund af de stærke Indicier, til Trods for sin Uskyldighed, henrettet. Se-

nere opdagedes ved Selvangivelse paa Dødsleiet den virkelig Skyldige, og for at udsone den begaaede Uretfærdighed, lod man Bageren kanonisere. Til Ære for ham brænde nu disse Lamper, og der bedes endnu den Dag idag for hans Sjæls Frelse.

Venedig den 4de August.

Vi have efterhaanden besøgt Konstakademiet og en Mængde af Byens utallige Kirker, af hvilke de allerfleste have et eller andet Seværdigt, og en stor Del ere prydede med Billeder fra Tizians eller Poul Veroneses Mesterhaand. Især er St. Sebastiano bleven rigelig betænkt af Sidstnævnte, der for at undgaae Følgerne af et begaaet Drab havde taget sin Tilflugt til Kirkens mægtige Beskyttelse, og nu tilbragte Resten af sine Dage som Munk i sammes Kloster, under uforstyrret Udøvelse af sin Konst til Kirkens Forherligelse. Denne har ogsaa givet hans Støv Hvile, og reist ham et Mindesmærke med den stolte Indskrift: „Paulo Calliaro Veronensi pictori, naturæ æmulo, artis miraculo, superstite fatis, fama victuro" (Til Minde om Maleren Paolo Calliari Veronese, Naturens Medbeiler, Konstens Vidunder, der overvandt Døden, for at leve i Eftermælet). I den smukke Frari hvile den hundredaarige Tizians Ben under et pragtfuldt Marmormonument, og ligeoverfor samme hæver sig Canovas Mausoleum, et herligt Konstværk, udført efter Konstnerens eget Udkast og oprindelig bestemt til Gravmæle for Tizian. Dets Indskrift lyder: „Principi sculptorum ætatis suæ. Ex conlatione Europæ universæ". (Til Minde om sin Tids første Billedhugger. Ved Sammenskud fra hele Europa).

Klokken var netop 2, da vi forleden paa Hjemveien passerede Markuspladsen; den var opfyldt af en umaadelig Skare af Duer, som just i dette Øieblik bleve fodrede. Disse Væsener ere en Slags Æresborgere her i Venedig; deres Forfædre skulle engang i Krigstid have gjort Republiken vigtige Tjenester, og siden underholdes Efterkommerne paa offentlig Bekostning og ansees

af Befolkningen for hellige. Denne politiske Tradition skal endnu for nylig være bleven exploiteret i de bevægede Tider under Østerrigernes Regimente, hvorom her fortælles følgende morsomme Historie. En Due var i nogen Tid af og til bleven seet med de nationale Farver om Halsen. Hver Gang den viste sig, blev den modtaget med Jubel af Befolkningen, og fremkaldte snart et saadant Rore i Byen, at vedkommende Myndighed troede at maatte sætte sig i Bevægelse. Det forfulgte Dyr tog sin Tilflugt til den hellige Markus's Beskyttelse, men ikke engang under Kirkens Tag var det i Fred for Politiets Efterstræbelser, og dette formaaede tilsidst for gode Ord og Betaling en Lazzaron til med Fare for sit Liv at paagribe Urostifteren.

Jeg blev iovrigt hel underlig tilmode ved dette Syn. Duer, maaskee ovenikjøbet Maanedsduer — man betænke, hvad det vil sige! Det stod klart for mig, at den Tid maatte komme, da dette fjedrede Proletariat, ikke tilfredsstillet ved de tilkastede Naadesmuler, vilde fordre Lighedsprincipet gjennemført, i Tillid til sin numeriske Overlegenhed holde sit høitidelige Indtog i Byen, og fra Dogernes ærværdige Palads diktere det stolte Venedig Freden. Senere har jeg nok indseet, at min Frygt dog var ugrundet, efterat jeg paa Restaurationerne et Par Gange har spist Duesteg, og lagt Mærke til, at denne Ret har sin faste Rubrik paa Spisesedlen.

Bellaggio den 9de August.

Der begynder at komme Liv i Tingene hernede. Alle disse Trækfugle, som Schweiz's ugjæstmilde Klima har jaget over Alperne, komme nu her for at sole deres Vinger og udhvile ved Comosoens Bredder. Hvad siger jeg — udhvile? — ak nei! dertil er der i Jernbanernes og Telegraphernes Tidsalder ingen Leilighed. Man kommer, som skudt ud af en Kanon, for med sin „Bädeker" i Haanden og en Fører ved Siden i den kortest mulige Tid at faae Has paa, hvad der „maa sees", sætter sig saa til table d'hôte, forlanger sin Regning og — forsvinder.

Men, det forstaaer sig, har man paa den Maade i en Maanedstid faaet det halve Europa bladet igjennem, kan man med desto bedre Samvittighed vende hjem — akkurat ligesaa klog som man reiste.

Imidlertid maa det være de Vedkommendes egen Sag; vi have al Grund til at være tilfredse, og vor Vært, som længe forgjæves speidede efter de kommende Dampskibe, og mangen Gang kastede et vemodigt Blik til de smaa gule Blomster, hvormed han har prydet et lille Anlæg udenfor Hotellet, og som han holder saameget af, fordi de ligne Napoleond'orer, har nu Udsigt til at kunne indfrie dette usikkre Pant med klingende Valuta. Naar det regner paa Præsten, drypper det paa Degnen, og jeg skulde tage meget feil, om ikke vor gamle Baadforer, il capo dei battellieri, som han kalder sig, ogsaa begynder at gjøre ret gode Forretninger. Men det maa man lade ham, han er ogsaa en Mester i sit Fag. Aldrig mistvivler han om noget Foretagende, altid troer han det Bedste. „Fa bel tempo oggi, padróne!" er den Trylleformular, hvormed han besværger alle Mistroens og Vankelmodighedens Dæmoner. Men har han først betroet sig til de svigefulde Elementer, hvor hastigt forandrer sig ikke Situationen! Dette nys saa tillidsfulde Hjerte seer nu Farer overalt: Strømmen bliver stærkere, Maalet fjernere, og bag Solskinnet aner han Stormen. Dog taber han ikke Modet, dog svigter han ikke i Nøden: han fordobler kun sine Anstrengelser — er det da mere end billigt, at Lønnen staaer i Forhold til disse?

Om Selskabet her er iøvrigt ikke meget at sige: et Par Damer af sat Alder, en Nordamerikaner, som anden Gang har viist sin gode Smag ved i Forening med sin unge Hustru, en født Spanierinde, at vælge Comosøen til Opholdssted i Hvedebrødsdagene, en Englænder uden Spleen, et Par Normænd, som slet ikke ere norske, og en Advokat af tvivlsom Nationalitet, udgjøre tilligemed os den faste Stok for Øieblikket.

Bellaggio den 12te August.

Den, der trænger til at styrke sine Nerver, vil jeg anbefale et Par Timers Ophold daglig paa Mailands Banegaard, og jeg tvivler ikke om, at, dersom han overhovedet overstaaer Kuren, den nok skal vise sig probat; thi Mage til vanvittigt Spektakel vil man udenfor et Galehuus i det høieste kunne opdrive paa Paris's Børs. Ellers er Byen temmelig tam, og frembyder intet videre Mærkeligt, som adskiller den fra andre store Stæder, naar undtages dens berømte Domkirke, den tredie største i Europa. Det er dog ikke saameget dens kolossale Dimensioner, hvis Storhed Øiet først efterhaanden opdager, som den Elegance i Stof, Form og Farve, der udmærker dette „Verdens ottende Underværk", hvoraf Beskueren føler sig saa slaaet. Det er disse 99 himmelstræbende Taarne med deres Billedstøtter af skinnende hvidt Marmor, der, med en italiensk Himmel som Baggrund, frembringe denne mægtige Virkning. I Kirkens Indre hersker et stadigt Halvmørke, der fornemlig hidrører fra de mange dunkle Farver i Glasmalerierne paa Ruderne, men rigtignok tillige er en Betingelse for, at disse Mesterværker kunne komme til deres Ret. Her sees ogsaa en Marmorstatue i Legemsstørrelse af den hellige Bartholomæus, der er fremstillet flaaet, med sin egen Hud over Skuldrene; den skal være et anatomisk Mesterstykke, og bærer paa Foden den udfordrende Indskrift: „Non me Praxiteles, sed Marcus finxit Agrates" (Ikke Praxiteles, men Marcus Agrates har frembragt mig). Den, der har Lykken med sig, har dog det Bedste tilgode, naar han først har arbeidet sig op til Toppen af denne Marmorkolos. Her tænder han ganske rolig sin „Cavour" (at sige, hvis han ikke foretrækker at undvære denne tvivlsomme Nydelse), vælger sig et bekvemt Sæde paa det flade Tag, og nyder derfra et Skuespil, hvori Schweiz's, Tyrols og Italiens mest fremragende Størrelser ville kappes om at tilvende sig hans Opmærksomhed — dersom han har Lykken med sig!

Bellaggio den 20de August.

Advokaten begynder at kjede sig hernede, og det undrer mig igrunden slet ikke. Han holder derfor nok af at faae sig en Passiar; men jeg vil dog ikke paastaae at hans Underholdning er meget aandrig. Den kan ialmindelighed formuleres saaledes: „Sie sind kein Deutscher?“ — „Nein!“ — „Dumme Leute!“ — „Jawohl!“ — eller: „Die Luft, wie frisch, he?“ — „Sehr frisch!“ — „Und wie verdaut man hier!“ — „Freilich!“ — Naar man, uden just at være uartig, ønsker at skaffe sig kjedsommeligt Selskab fra Halsen, veed jeg intet bedre Middel, end at sige Ja og Amen til Alt. Modsigelse leder til Forklaringer og ægger desuden; men ubetinget Enighed maa snart overbevise selv den mest Forstokkede om, at al Ideeudvexling er en Umulighed.

Bellaggio den 22de August.

Jeg troer halvveis, jeg er bleven forsonet med Katholicismen. Da jeg iaftes i Skumringen kom gaaende ad den temmelig ensomme Vei bagom Vinhaverne, hørte jeg medet en sagte Mumlen og opdagede snart, at den kom fra to Skikkelser, der laae paa Knæ midt paa Veien, foran et Madonnabillede, der er anbragt i Muren. Det var en Moder med sit Barn, en Dreng paa en 5, 6 Aar; lige andægtige foldede Begge deres Hænder og anraabte det Moderhjerte, der omfatter alle sine Børn, store og smaae, med samme Kjærlighed. Det var et smukt Billede paa barnlig Tro, som intet protestantisk Land behøvede at skamme sig ved, og jeg listede mig sagte bort, for ikke at forstyrre deres Andagt.

Bellaggio den 25de August.

Vort stille Landlivs Ensformighed blev iaften afbrudt ved en aldeles uventet Begivenhed. Ved vor Hjemkomst fra en Spadseretour i Omegnen, var man ivrig beskæftiget med at træffe Anstalter til en Fest. Farvede Lamper ophængtes langs med Søen, Blus og Fakler tændtes paa Bjergene og Villaerne lige-

overfor, og snart var hele Hotellet illumineret. Som et Lyn var den Efterretning gaaet fra Mund til Mund, at Kossuth var kommen, og Alle kappedes om at berede ham en værdig Modtagelse. Et Musikkorps trak op udenfor Hotellet, Kanonerne losnedes og Echo rullede mellem Bjergene. Da viste sig en Skikkelse i et af Hotellets Vinduer, og et tordnende Hurraraab lod fra den forsamlede Mængde. Det var ham; med en let Boining besvarede han Folkets Hylding og forsvandt; men et Par Minuter efter kom han ned paa Pladsen, og jeg stod Ansigt til Ansigt med Ungarns berømte Diktator. Nye Udbrud af Begeistring modtog ham her, og han gjengjældte dem med hjertelige Ord og varme Haandtryk. Stemmen svigtede ham næsten, da han talte om sit Fædrelands Sag, som ikke russiske Bajonetter, men Forræderi havde forspildt. Det unge Italien spaaede han Seir, naar dets Sønner kun ikke vilde tabe Taalmodigheden, men være rede til at offre Liv og Blod, naar det behøvedes*). En uendelig Jubel fulgte paa ethvert af hans Ord, og da han tilsidst, ledsaget af et skingrende Eviva, under Kanonsalut og Fanfare trak sig tilbage, randt de stride Taarer ham ned ad Kinderne.

Kossuth er en Mand af rigelig Middelhøide, med blondt Haar og Skæg, lidt trivelig, og i det Hele uden noget særdeles eiendommeligt Præg. Hans Foredrag er flydende og begeistret, og naar han taler, lyser en gjennemtrængende Ild ud af disse ellers saa godmodige Øine. Hans Nærværelse sættes af Nogle i Forbindelse med Garibaldis Operationer; mere rimeligt synes det dog at være, især da han ledsages af sin Kone og Datter, at han kun foretager en Lystreise. Hvorom alting er, nyder vort Hotel nu den Ære at huse ham under sit Tag.

Bellaggio den 26de August.

Jeg har tilbragt Eftermiddagen paa den smukke Villa Trotti,

*) Lombardiet stod dengang endnu under Østerrigs Scepter.

der for Øieblikket er ubeboet, og hvis herlige Park paa en fremspringende Pynt i Søen jeg foreløbig kan betragte som min Eiendom. Luften var ualmindelig klar, og Bjergene med deres Mangfoldighed af Linier og Fortoninger, af Villaer og Skove, af Lys og Skygger, tegnede sig i skarpe Omrids paa den blaa Himmel, hvor kun nu og da en solbeskinnet Sky seilede hen over deres Toppe. Der ligger dog en forunderlig Magt i en saadan Bjergnatur; ikke at den skulde være en Vugge for daadløse Drømme; meget mere synes den mig en kraftig Maner til Kamp for Tilværelsens Idealer. Det er jo, som om den vilde fremstille i Perspektiv et Liv viet til Bedrifter, en Fremtid fuld af Forjættelser, som om alle Ungdommens dristigste Syner, alle Manddommens feilslagne Forhaabninger gjemte sig der mellem disse Bjerge, som om et Par kraftige Vingeslag maatte være nok til endnu at gribe og fastholde dem; endnu — ak, om faa Øieblikke, naar Solen har forladt den sidste Fjeldspids — da er det forsilde!

Iaften er det Maaneskin, og Pladsen foran Hotellet opfyldt af en broget Folkesværm, som fra de omliggende Byer og Landsteder er ilet herhen i pæne Klæder og med pyntede Ansigter, for at see Kossuth. De Godtfolk vilde dog neppe faae nogen Nytte af deres Gang; thi efter gjentagne Mystifikationer modtog de for lidt siden af Værten den authentiske Forsikkring, at Vedkommende var taget ud. Klokken er imidlertid bleven 10, jeg har sat mig ud paa Altanen, der vender imod Haven, for i Ensomhed at nyde den smukke Aften; et Øieblik efter kommer en Herre og en Dame — det er Kossuth med sin Kone. Lykkelig har han undgaaet sine Beundreres Efterstræbelser; der staae de endnu skarevis nede ved Søen, for at afvente hans Hjemkomst; jeg alene, den Uværdigste af dem Alle, som ikke har ventet ham, som ikke har staaet mig træt for at faae ham at see — jeg skal være den Lykkelige!

Bellaggio den 31te August.

Her er atter Noget paafærde! Man mærker det paa Luften, man læser det i alle Ansigter. Tilmed er Hotellets svære Skyts kjørt op; dette bestaaer af 2 mindre Kanoner paa Hjul, som beherske Terrainet ud imod Søen, og 4 Mørsere, der ere plantede paa Høiderne i Haven, saa at det Hele har et yderst krigerisk Anstrøg. Hvordan skal man forstaae alt dette? Vi leve jo i Fred med hele Verden. Vel har vor Nabo Genazzini i den senere Tid kapret adskillige Gjæster, som vi havde gjort sikker Regning paa, og jeg har derfor Grund til at troe, at Forholdet mellem disse to Stormagter for Øieblikket er noget spændt; men det vil neppe udarte til aabenbare Fjendtligheder, ja, efterat vi nu have truffet den hensigtsmæssige Foranstaltning at lade en af vore tjenstgjørende Kammerjunkere afgaae i overordentlig Sendelse til de venskabelige Magter, tør man nok hengive sig til det Haab, at disse Forhold ville ordne sig paa en tilfredsstillende Maade, uden at Landet udsættes for Borgerkrigens Rædsler. Lad os engang spørge Antonio, som netop kommer springende med en Maske af et udhulet Græskar i Haanden, for at slutte sig til Optoget, der allerede har sat sig i Bevægelse; han vil fortælle os, at det idag er vor Skytspatron, den hellige Bonifacio's Navnedag.

Italien er dog et lykkeligt Land; hver lille Flække har sin egen Helgen, til hvem den i en snever Vending kan tye; ikke at tale om alle de Festdage, hvortil dette giver Anledning, og der er dog Intet Italieneren i den Grad sværmer for, som Fester. Og hvor barnlig er saa ikke hans Glæde, hvor naiv den Maade, hvorpaa den yttrer sig! Da tænder han Blus paa Bjergene, Glæden straaler ud af hans Øie, og Fjeldene gjenlyde af hans Jubel.

Bellaggio den 4de September.

Spanierinden er reist! Øde og tom staaer nu Balkonen, hvor de overgivne Vestenvinde legede med hendes dunkle Lokker og den hvide Strudsfjer; de aabne Fløidøre tillade frit at kaste

profane Blikke ind i Gratiernes forladte Helligdom — Intet er tilbage, uden en vemodig Erindring og en Opsats i Hotellets Album, hvori hendes Mand er grusom nok til at minde om de lykkelige Timer, han her har tilbragt ved hendes Side. — Men hun er ogsaa draget bort med fuld Musik; hun har faaet den reglementerede Salut af to Kanonskud, og vor Værtinde har egenhændig overrakt hende en Buket med en hel Del af de gule Blomster, hvilket jeg finder ganske i sin Orden.

Ogsaa Advokaten har pludselig gjort sig usynlig; jeg vil dog ikke haabe, der skulde være kommen noget iveien med Fordøielsen. Eller, hvem veed, den lille franske Kammerpige paa Nr. 15 er jo ogsaa forsvunden, og Advokaten var en stor Skjelm.

Imidlertid lader det jo virkelig til, at ikke engang Comosøens Yndigheder formaae i Længden at fængsle den ustadige Menneskenatur; hvorfor skulde da ikke ogsaa vi yde denne vor Tribut; saameget mere, som en skarpsynet Iagttager ikke har kunnet undgaae af og til i den senere Tid at opdage hvide Stænk i den kokette Skjønheds ungdommelige Lokker.

Med vemodige Følelser samle vi Stykke for Stykke Erindringens Klenodier, forinden vi sige alt det, der ikke kan tages med, det sidste lange Farvel:

Farvel, Du Sø med Sommerpragt
Om blaaligdunkle Vove!
Den Længsel, som Du selv har vakt,
Mig drager nu med lønlig Magt
Mod Nordens Bøgeskove.

Der Hjemmet vinker til sin Favn,
Dets milde Kald jeg følger;
Vi skilles, men det dybe Savn
Vil klynge sig til Skibets Stavn,
Der kløver dine Bølger.

Du stille Sø, mit Hjertes Gjæld,
Tro mig, jeg glemmer ikke;
Din dunkle Skov, dit stolte Fjeld
Jeg mindes vil saamangen Qveld
Med taarefyldte Blikke.

Glasgerion.

(Efter et skotsk Motiv.)

Glasgerion spiller paa Harpe
Og vandrer fra Land til Land,
Hans Strengespil lokker Solen frem
Bag Skyernes mørke Rand.

Glasgerion spiller paa Harpe,
Saa Sorgerne sove derved,
Saa Kongen og alle hans Kæmper
Maae unde Sværdene Fred.

„Og hør mig, Du Harpespiller god!
Du blive her i min Hal
Og korte Vinterens lange Kveld
Med Tonernes klingende Fald.

Og Kjæder og gyldne Spange
Dem skal jeg ei spare paa,
Og Vin af mit eget Bæger
Som Lædskedrik skal Du faae!"

„Med Kjæder og gyldne Spange
Du ei kan standse min Gang.
Dog faaer jeg vel ogsaa bedre Løn,
Om jeg dvæler her Vinteren lang."

Glasgerion spiller paa Harpe
I Borgens hvælvede Hal,
Og Kongen og alle hans Kæmper
Lytte til Tonernes Fald.

Kongen og alle hans Kæmper
Blev fangne i Tonernes Garn,
Dog helst lod sig fange den Jomfru skjøn,
Det deilige Kongebarn.

Glasgerion griber i Harpens Traad,
Saa Tonerne bæve derved;
De lægge sig under det buede Loft
Og dale saa sagte ned.

De dale ned i den trætte Sjæl
Som Minder om svunden Tid,
De dale paa Øienlaagene ned,
Saa de fange Hvilen saa blid.

Først slumrede Kæmperne, en for en,
Saa Kongen med Haand under Kind,
Sidst slumrede Ilden paa Arnen
Med sagte skjælvende Skin.

Glasgerion spiller paa Harpe;
Saa let han rører dens Traad,
Og Tonerne slumre sagte ind
Som Barnet, der glemmer sin Graad.

Og da den sidste med hviskende Røst
Havde endt sit klingende Fald,
Da mødtes to Munde til Elskovs Pagt
I Kongens hvælvede Hal.

P. Hansen.

For Ballet.

Træd med mig ind i Huset her,
Som straaler for vort Øie,
Hvor Portneren i Kisteklæ'er
Just aabner Portens Fløie.
Paa Gangen flammer Blus ved Blus,
Paa Trappen bølge Tæpper bløde —
Paa Kvisten boer den unge Rus,
Hos ham vi vil gi'e Møde.

Men er det og den unge Rus,
Det Sorgens Barn, der spanker
Paa Gulvet i sin bedste Puds,
Et Rov for mørke Tanker?
Hvorfor staaer vel hans Kind i Brand?
Hvad tændte disse Flammeblikke?
Og hvorfor har sin Halsklud han
Uknyttet ladet ligge?

Han, der just Mester var som Faa
Til Sløifen smukt at slynge,
Naar han sig rusted til at slaae
For Seir i Skjønheds Klynge!
Hvor er da nu hans ædle Konst?
Er den alt gaaet ham af Minde?
Ak, skjønnest Sløife slaaes omsonst,
Naar ei den slaaes for hende.

Men tys! Nu lyder der Musik,
Hør blot hvor Bassen brummer!
Han Sløifen slaaer, men med et Blik
Der røber dybest Kummer.

Ja stakkels Rus, stor er din Kval,
Skyd dig kun lige strax for Panden!
Paa Bal skal hun paa første Sal,
Og Du — til The paa anden!

K. Valløe.

En Ungdomserindring.

(Af Valdemar Korfitsen.)

r. candidatus philosophiæ Nielsen fortæller:

I min Skoletid havde jeg læst i Munthes Geographi, at Kjøbstaden N* havde 3000 Indbyggere, en Domkirke, en lærd Skole og desuden en temmelig livlig Handel.

Disse saare interessante Oplysninger havde dog ikke vakt nogen synderlig Interesse hos mig for samme Kjøbstad, og det var derfor heller ikke paa nogen Maade for at overbevise mig om sammes Paalidelighed, at jeg nogle Aar efter, at jeg var bleven Student og allerede var godt paa Vei til at tage en Magisterconferens, som jeg imellem os sagt aldrig fik, paa en gammeldags Dagvogn rullede ind i den nærsomme lille By N*, hvor jeg havde isinde at tilbringe min Sommerferie. Sagen var den, at en gammel Bekjendt af min Fader samme Foraar havde tilbragt nogle Dage hos os, og ved den Leilighed havde jeg bestemt maattet love ham, at jeg vilde besøge ham, naar Sommerferien kom. Oprigtigt talt behøvede han ikke mange Overtalelsesmidler for at faae mig til at afgive hint Løfte, eftersom jeg netop den Vinter i et Selskab havde truffet en ung Dame, en Frøken Laura M., hvis lysebrune Øine pludselig lod mig opdage et mig hidtil ubekjendt Talent hos mig selv for Sonetfabrikationen. I Løbet af en Maanedstid havde jeg ude-

lukkende helliget mig til den Virksomhed. Disse Øine, disse mærkelige Øine, som spillede i Hovedet paa den lille Coquette, spillede snart ogsaa i Hovedet paa mig, og Øinene med samt deres Eierinde boede netop i Byen N*, hvor min Faders gjæstfrie Ven hørte hjemme. Jeg greb derfor med Begjærlighed Leiligheden til at see dem igjen, og de vare altsaa den nærmeste Grund til, at jeg hin Sommerdag rullede ind ad Byens ærværdige Port. Posthuset laa i den anden Ende af Byen, og da vi først skulde staae af der, havde jeg god Leilighed til at optage et foreløbigt Skjøn over Byen og dens Befolkning. Resultatet, jeg kom til, var forresten kun det, at Kjøbstaden N* ikke i nogen væsenlig Henseende adskilte sig fra alle de andre Kjøbstæder i Kongeriget Danmark, som havde givet mig Leilighed til at anstille statistisk-topographiske Undersøgelser. Brolægningen var antediluviansk, idet enkelte Stene ragede op som smaae Granitklipper, imellem hvilke Bjergsøer af ubestemmelig Dybde tittede frem som smaae Titticaca'er. Husene vare lave og uanseelige i al deres aldrende Ærværdighed, og deres Vinduer vare opfyldte med Gyldenlakker og Kvindehoveder, som for Størstedelen vidnede om en modnere Alder. Jeg var øiensynlig Gjenstand for den skarpeste Kritik, saa meget desto skarpere, som jeg for at gjøre Gjengjæld havde væbnet mig med et Par Næsebriller og den mest uforskammede Mine, jeg var istand til at opdrive.

Vi naaede omsider Posthuset, jeg for mit Vedkommende i en saa fortumlet Tilstand, at jeg havde en Fornemmelse af, at alle de indvendige Dele havde indgaaet et Slags chaotisk Lobescowes-Forbindelse i Livet paa mig. Men det fik ikke at hjælpe; af Vognen maatte jeg for at trykke omtrent et halvt Dousin mig tildels ganske ubekjendte Hænder, der tilhørte min Værts, Kjøbmand Christensens, Døttre og eneste Søn. Hele Familien, paa Fruen nær, var nemlig kommen ned til Posthuset, for saa hurtigt som muligt at tage Kjøbenhavneren i Øiesyn, og jeg blev

da ogsaa paa staaende Fod præsenteret for tre meget nette unge Damer, Frøkenerne Christensen, og en halvvoxen Søn, som gik i Latinskolen.

Jeg forbigaaer de videre Præliminarier med Hensyn til Indlogeringen og den første Fouragering der i Huset, endskjøndt denne strax gav mig en temmelig berettiget Frygt for, at Kjøbmandens Frue havde isinde, at jeg skulde spise mig fordærvet, idet hun tiltrods for mine overmenneskelige Anstrængelser uafladeligt fortalte mig, at jeg ikke spiste Noget, at jeg var meget „smaattærende“, at det maaske ikke smagte mig o. s. v., Bebreidelser og Spørgsmaal, som jeg i det Hele slet ikke kunde svare paa, da jeg næsten, hver Gang de kom, havde Munden fuld af Mad.

I Løbet af et Par Dage var jeg dog kommen saavidt, at jeg havde faaet Lov til at spise og drikke saa Meget og saa Lidt, som jeg vilde; jeg var med andre Ord bleven hjemme i Huset. Med de unge Damer stod jeg allerede paa en temmelig fortrolig Fod, og en stor Del af Byens Indvaanere kjendte jeg fra Vinduet af, idet jeg, naar de nikkende gik forbi, af mine nye Veninder meget beredvilligt blev oplyst om deres Navn og Stilling og hele foregaaende Liv; at jeg blandt Andet var særdeles godt inde i Byens chronique scandaleuse, er jo soleklart: der er Intet, der morer en lille Provindsdame mere at fortælle end Sligt, hvilket hun da forresten tildels har tilfælleds med Hovedstadsdamerne.

Jeg vidste derfor ogsaa paa en Prik, at Kjøbmand Olsen var perialiseret til Fugleskydningsballet og maatte bringes hjem; at Lieutenant Kaldorff havde Stævnemøder med Jette Holm i „Rosenlunden“; at Adjunct Petersen gjorde Ridetoure med den unge Rectorinde og sang Duetter med hende af „Elskovsdrikken“ — at det var deraf, „det havde de sagt i Selskabet forleden hos Byfogdens; sikken 'en Ukvindelighed!“ — og hvad der nu var aldeles utilgiveligt, det var det, at hun havde givet ham en

Cotillonsorden med en Amor paa det sidste Skovbal. Men om jeg end saaledes lidt efter lidt lærte omtrent den hele By at kjende, saa fik jeg dog ikke det Allerringeste at vide om den Eneste, som jeg brød mig om, de lysebrune Øines Eierinde nemlig, den yndige lille Laura. Hun blev aldrig berørt, og en skjøn Dag brød jeg derfor overtvert og nævnede hendes Navn.

„Næh! kjender De hende?"

„Ja, jeg havde den Fornøielse flere Gange i Vinter at være sammen med hende hos en Familie i Kjøbenhavn."

„Naa ja, hun var i Kjøbenhavn i Vinter. Ja, hun er altid paa Farten. — Det er saamæn en af mine allerbedste Veninder."

„Se, se!"

„For Øieblikket er hun da heller ikke hjemme; men de venter hende en af Dagene. — Hvad synes De om hende? — Er det ikke en rar Pige?"

„Jo, jeg synes virkelig særdeles godt om hende; hun er saa munter og livlig."

„Hun er nu forresten ikke fri for at være lidt coquet," bemærkede hendes allerbedste Veninde; „hun veed nok, at hun seer godt ud."

„Aa, hun er nydelig!" udbrød jeg med en maaske vel ildfuld Stemme, thi den allerbedste Veninde skyndte sig med at tage Ordet:

„Men hendes Figur," sagde hun, „kunde nok være lidt bedre."

»Hendes Figur er jo nydelig!"

„Naa — aa! hun var ikke i Kjøbenhavn for Ingenting i Vinter. Hun gjorde svensk Gymnastik, for Lægen var bange for, at hun skulde voxe sig skæv; men det bliver naturligvis imellem os."

„I saa Fald kan den svenske Gymnastiklærer virkelig være stolt af Resultatet," bemærkede jeg.

„Ja, veed De, hvad jeg troer?“

„Naa?“

„Jeg troer, at hun gaaer med et Kors.“

„Et Kors! ja, hvem har vel ikke sit Kors at bære?“

„Aa, De veed godt, at jeg mener et Kors paa Ryggen.“

„Nei, det faaer De mig ikke til at troe. Den Gratie og Lethed, der er i alle hendes Bevægelser, vilde være en Umulighed, hvis hun bestandig gik med saadan en Stiver.“

„Naa, jeg mærker nok, hvordan De har det, Hr. Nielsen.“

„Hvordan da?“

„Betydeligt med Varme, min Herre.“

„Det er saamæn heller intet Under; Thermometret viser 21 Grader.“

„Ja, De vil ikke være ved det; men jeg skal fortælle hende Alt, hvad De har sagt.“

„Yderst forbunden! saa slipper jeg selv for at fortælle hende, at hun er nydelig.“

Dermed var Samtalen forbi, men jeg havde begaaet en taktisk Feil, hvilket jeg dog først senere indsaa. Jeg burde have tvunget den unge Dame til Taushed, hvilket jeg let kunde have gjort ved at true hende med Retorsion, truet hende med, at jeg vilde fortælle Laura, at Veninden havde sagt om hende, at hun var en Korsdrager. Thi en Dame, tilmed naar hun som Laura er tilbøielig til Coquetteri, har aldrig godt af paa Forhaand at faae at vide, at man har udtalt sin Beundring for hende; det giver hende en altfor stor Sikkerhed i hendes Optræden ligeoverfor En, og den er det saare vanskeligt at faae rokket, naar Amor skal optræde som Amor triumphans.

Nogle Dage derefter udførte Frøken Agnes, den ovenomtalte af de tre Søstre, med stor Konstfærdighed nogle „Rêveries“ paa Fortepianoet. Lidt efter lidt hildedes jeg selv i Drømmerier; jeg syntes at see Laura foran mig; det var hende, der vuggede min Sjæl paa Tonernes harmoniske Bølger —

„In der Stube stand ein Lehnstuhl,
Reich geschnitzt und wunderlich;
Der darin sitzt, der ist glücklich,
Und der Glückliche bin ich."

„Sødeste Agnes!" — „Sødeste Laura!" — Hvordan har Du det? o. s. v." i Forbindelse med et Par Kys vakte mig af mine Drømmerier — det var vel at mærke ikke mig, der fik Kyssene. Jeg foer halvt forvirret op af Lænestolen, tabte Cigaren, som var gaaet ud, bukkede forvirret, blev præsenteret, stammede Noget om tidligere Fornøielse og Bekjendtskab og gned mig omsider i Panden for at finde mig lidt, hvorefter en hjertelig Latter bragte mig fuldstændig til Besindelse.

„Nu har jeg da aldrig seet Mage!" udbrød Agnes; „De beder mig om at spille for Dem, og saa falder De isøvn."

„Jeg isøvn!" udbrød jeg høist indigneret. „Nei, Frøken! der gjør De mig virkelig Uret. De spillede — ikke sandt? — Lumbyes Drømmebilleder."

„Jo, men derfor skulde De da ikke sove."

„Nei, men Deres Spil, Frøken, greb mig saa stærkt, at jeg selv kom til at drømme, drømme den yndigste Drøm; men mine Drømmebilleder overtræffes dog langt af den Virkelighed, som jeg vaagner op til."

„Naar man vaagner op, saa maa man da have sovet."

„Nuvel! saa sov jeg! men nu er jeg vaagen, lysvaagen, og kan spørge Frøken M., hvorledes De har befundet Dem, siden jeg sidst havde den Fornøielse at see Dem."

Jeg fik et beroligende Svar i saa Henseende, og Samtalen gik ret livligt, indtil Laura, der i det Hele ikke syntes at have Taalmodighed til at sidde synderligt længe paa et Sted, pludselig sprang op og fortalte Agnes, at hun havde Noget, som hun absolut maatte meddele hende.

De utaalelige Hemmeligheder om ingen Verdens Ting!

tænkte jeg rigtignok ved mig selv, da de forsvandt med et „Undskyld os et Øieblik!"

„Vi skal nok vække Dem, naar vi komme tilbage," tilføiede den lille maliciense Agnes.

Nu var hun altsaa kommet; min Reise havde ikke været forgjæves, og jeg burde glæde mig over min Lykke. Det gjorde jeg ogsaa, men jeg kan igrunden ikke sige, at jeg glædede mig over, at jeg var kommen sovende til Lykken. Jeg havde, det kunde jeg ikke nægte, spillet en temmelig latterlig Rolle, og det er høist ubehageligt. Kort efter kom de unge Damer tilbage, og jeg saae strax, at Laura allerede var bleven underrettet om mine Udtalelser om hende; jeg mærkede ogsaa, at hun havde bestemt strax at give en lille Forestilling til Bedste, i hvilken jeg skulde optræde som den tæmmede Løve, der trækker Amors Triumphvogn; men det Haab besluttede jeg øieblikkeligt at tilintetgjøre. Jeg blandede mig kun ganske lidt i Samtalen og lod aldeles, som om jeg overhørte Frøken Lauras Meddelelse om, at hun skulde til Skovballet førstkommende Søndag.

„Ja, der skal vi naturligvis ogsaa," sagde de unge Damer i Chor, og nu udspandt der sig en længere Discussion om, hvorvidt de „Tarletans" igrunden ikke vare for tynde, og om „klare Uldne" egentlig ikke vare at foretrække.

„Hvad siger De, Hr. Nielsen?" spurgte Laura, der à tout prix vilde have mig med ind i Samtalen.

„Jeg forstaaer mig saa lidt derpaa. Naar Kjolerne blot ikke ere altfor høihalsede, saa er det mig Hip som Hap."

Ovenpaa denne Ytring, der unægtelig ogsaa var, hvad Franskmanden kalder: en Smule décolleté, fik jeg Lov til at sidde i Ro; men det var aabenbart en Skuffelse for den lille Coquette, at jeg ikke havde udbedet mig Fornøielsen af en Dands. Det kunde jeg jo altid gjøre, naar vi saaes derude, mente jeg, der ikke ved altfor stor Opmærksomhed vilde stille mig mere blot, end jeg allerede havde gjort. —

Balaftenen kom. Hele Familien var i Gala. Den unge Hr. Christensen, der til daglig Brug altid gik i Trøie, overraskede mig ved at fremtræde i sort Kjole og hvidt Halstørklæde med store broderede Ender; de tre unge Damer havde som paa Trods alle høihalsede Kjoler og det, endskjøndt jeg dog havde engageret Agnes til første, Julie til anden og Caroline til tredie Dands. Mere kunde de dog ikke godt forlange af et Menneske, med mindre det da skulde være et Engagement in infinitum: Agnes, Julie, Caroline, Julie, Caroline, Agnes, Caroline etc., men saa graadige kunde de dog umulig være.

Beredt til mit Hoveriarbeide, der forresten slet ikke var mig ubehageligt, da det jo var nette unge Piger, traadte jeg ind i den oplyste Skovpavillon, hvor Dandsen allerede var begyndt under en Lieutenants „Commando“ — det bedste Udtryk, naar en saadan „fører op.“ Mit speidende Øie fandt snart Laura ved en fed og meget rødmusset Officiers Arm.

Hun var yndig. Det mørkebrune Haar slyngede sig i tykke Fletninger om den hvide Pande, og de straalende Øine og den lille Mund, hvis fornøiede Smil lod see de perlehvide Tænder, bragte mig strax til at see en personlig Uven i den Intet anende Infanteriofficier, hvis stærkt colorerede Aasyn dog igrunden ikke betegnede ham som nogen farlig Rival.

Efter at have dandset et Par Gange ud med min Dame, inclinerede jeg for mit Hjertes dito. Med hensynsløs Ringeagt for alle mine Medarbeideres lakerede Skoe og Damernes Nederdele stormede jeg rundt i Salen, indtil jeg bogstavelig ikke kunde mere. Idet jeg førte hende til hendes Plads og takkende bukkede, maatte jeg først puste lidt, inden jeg kunde fremstamme mit Ønske om en Dands med Frøkenen.

„Alt er udsolgt,“ sagde hun med et skadefro Smil, der ikke irriterede mig saa lidt endda.

„Se, se!“ bemærkede jeg ærgerlig, idet jeg pegede paa hen-

des rødmussede Cavalier, der netop var ude paa Gulvet, „det er derfor, at Frøkenen har den røde Lygte ude.“

Hun vendte sig høist indigneret fra mig, og jeg kunde gaae min Vei med Overbevisningen om, at hun ganske vist fandt mig „ækel“. Den Tanke skulde nu just ikke opmuntre mig, og endnu mindre Glæde havde jeg af at see Laura flyve fra den Ene til den Anden, ødslende med Smil til Høire og Venstre, men rigtignok altid til Høire, naar jeg stod til Venstre, og omvendt. Et Par Gange nærmede jeg mig hende, naar hun til Cavalier havde faaet en af de bekjendte Statister, der aldrig aabne Munden uden for at sige, at „nu er det nok vores Tour til at dandse ud“; jeg forsøgte at faae en Conversation igang, men forgjæves! hun var meget fornærmet, og ikke engang Bouquetten, som jeg ofrede hende i Côtillon, kunde skaffe mig et eneste taknemmeligt Smil. Alt Haab om at formilde hendes Vrede var tabt, men dermed var ogsaa min Fornøielse forbi, og jeg maatte tye til konstige Midler, forat mine Damer ikke skulde mærke min Forstemthed. Ved Hjælp af en halv Flaske Vin kom jeg ogsaa nogenlunde i Stemning, og med Bevidstheden om en retfærdig Sag begav jeg mig atter ind i Salen, hvor jeg strax engagerede en ung Dame, hvis gode Humeur havde en saa fortræffelig Indvirkning paa mig, at jeg snart blev ligesaa lystig som hun, og vi morede os ypperligt. Nu fløi jeg fra den Ene til den Anden som den Gladeste iblandt de Glade; mine Damer morede sig, og den smaa Laura var øiensynlig høist forundret over den Ligegyldighed, jeg viste hende. Blandt Andet førte jeg ogsaa en Dands op, og min Opfindsomhed med Hensyn til nye Toure bevirkede, at jeg snart blev Gjenstand for den ivrigste Inclination. Mit Bryst blev besaaet med Ordener, og det var Ordener, man kunde være stolt af, thi jeg havde tjent dem paa selve Valpladsen.

Ikke desto mindre følte jeg dog en vis Tomhed, da jeg næste Dag vaagnede. Jeg var slet ikke tilfreds med mig selv,

og Laura ærgrede mig. Henad Eftermiddagen kom hun hen til sine Veninder for at forhøre sig om, hvorledes de havde moret sig. Alle vare de enige om, at det havde været et mageløst animeret Bal, og jeg tiltraadte naturligvis denne Mening.

„De morede Dem godt, Hr. Nielsen?" spurgte den lille Coquette.

„Fortræffeligt, Frøken! skjøndt jeg ikke fik nogen Dands med Dem."

Det Sidste lod hun ikke til at synes rigtig om, og henad Aften blev hun mere og mere imodekommende; hun spillede endogsaa uopfordret et Par af mine Yndlingsmelodier, som hun kjendte fra om Vinteren i Kjøbenhavn. Da jeg fulgte hende hjem, fortalte hun mig, at der næste Søndag skulde være Skovbal igjen.

„Saa?"

Hun gik et Øieblik taus og ventede paa en Fornyelse af Engagementet, men den udeblev.

„Saa kommer De da med?" spurgte hun omsider.

„Nei, jeg reiser paa Lørdag."

„Hvad skal det nu betyde? De kunde da gjerne tage Ballet med."

„Nei, ærlig talt, Frøken, morede jeg mig slet ikke saa godt sidst, som det lod til."

Det syntes et Øieblik at glæde hende, og hun sagde indsmigrende: „Men maaske vilde De more Dem bedre paa Søndag. Vil De blive, saa lover jeg Dem iforveien min Orden i Cotillon."

„Ikke engang det kan friste mig, og desuden vil jeg ikke berøve ældre og kjærere Venner denne Udmærkelse. — Godnat, Frøken! og Farvel med det Samme."

Om Lørdagen reiste jeg, og den lille Laura saae meget langt efter mig, da jeg rullede forbi hendes Vinduer i den velsignede Postvogn.

Der er en fransk Forfatter, der etsteds siger: „La femme est souvent comme l'ombre; si l'on la poursuit, elle fuit; si l'on fuit, elle court après."

Men undertiden gaaer det ligesaa med os Mandfolk, som denne Historie udviser.

Champagnevise.

Kom Venner, lad os tømme
For alle lyse Drømme
Ved Glasset her en Skaal!
En Hytte og en Pige —
En Dronning og et Rige —
Der har I Drømmens Maal.

En Borg med gyldne Tinder,
Med gamle rustne Minder,
Af dem kan hundred faaes.
Nei hist, hvor Druen blinker,
Min Længsels Slot mig vinker —
Skjænk mig Chateau la rose!

De Piger unge fagre,
Som lokkende omflagre
Lig Sommerfugle smaae,
Dem vil jeg Eder skjænke;
For jeg vil ha'e en Enke —
Den hulde Veuve Cliquot.

K. Valløe.

Ved det kgl. Landhusholdningsselskabs Hundredaarsfest.

(Juli 1869).

t Skjold i Hallen blinker
Med Mindets Stjerneskær;
Den høie Saga vinker,
Mangt Navn hun risted her;
Men ei om Sværdets Seire
Beretter hendes Skrift;
Nei, kun i Fredens Leire
Steg disse Mænds Bedrift.

Mens under Trældomsaaget
End Danmarks Bønder sled,
Af disse Mænd blev vaaget,
Blev løst det stængte Led;
Som man før Morgenrøde
Kan høre Lærkens Slag,
Klart deres Røster lode
Før Gry var tændt til Dag.

Vankundig, treven stemtes
Fast hver en Bondemand;
Hver Kæmpehøi forglemtes,
Og dulgt laa Haabets Land —
„Vaagn op og agt paa Tiden!"
Lød Frihedts Lærkesang. —
For hundred Somre siden
Den første Lænke sprang.

Nu svulmer Danmarks Ager
Med Kornet underfuld;
Den frelse Bonde drager
Af hver en Fure Guld;
Hans Hjerte høit kan banke
For Landet, der er hans;
Hans friske, klare Tanke
Kan elske Lysets Glands.

Tak være Jer, hvis Stræben
Opglødede denne Aand,
For første Ord fra Læben
Og første Hjælp fra Haand!
Henfarne Fædre! kunne
I vende Blik mod Jord,
Da glædes ved hvorlunde
Jert Værk nu frodigt groer:

Skal luges bort et Onde, —
Jert fordums Enehverv, —
Nu selv den danske Bonde
Kan dertil give Skjerv;
Thi vakt er Sind med Øie
For Kundskabs stolte Magt! —
For Jer vi Hoved bøie,
Som slig en Sæd har lagt!

Carl Andersen.

Et Blik paa den nordiske Naturforsknings Betydning for Naturvidenskabens Udvikling i Almindelighed.

(Oprindeligt udarbeidet som Indledning til en dansk Naturforskers Biographi af **X. a.**)

Det har vel altid været saa, at de smaae Folkeslag have havt ondt ved at begaae sig mellem de store, at mange af dem have maattet bukke under i „Kampen for Tilværelsen“, uagtet det hverken skortede dem paa krigersk Mod og Dygtighed, paa Fædrelandssind eller paa aandelig Udvikling, medens de øvrige have maattet leve deres nationale Liv saa at sige under bestandig Livsfare, med Tilintetgjørelsens Damoclessværd hængende over deres Hoved. Men skjøndt der kunde være god Grund til at haabe, at den fremskridende Kultur og Humanitet, hvoraf vor i egen Indbildning oplyste og fuldkomne Tid saa ofte praler, skulde medføre, at en fredeligere Tænkemaade og et fordrageligere Forhold gjorde sig gjældende i Folkenes Samliv, og at de smaae Folkeslag derfor kunde vente en skaansommere og mere agtelsesfuld Behandling af deres stærkere Brødre end i tidligere Tider, saa vide dog vi, fremfor alle Andre, af egen sørgelig Erfaring, hvor langt det er fra, at Tiderne i denne Henseende ere bedre eller tryggere nu end forhen. Men saalænge der er Liv, er der Haab; Tidernes Ugunst have endnu aldrig berøvet det, der overhovedet fortjente at leve, Haabet; og i Haabet om bedre Tider, om en roligere og sikkrere Fremtid, fortsætte derfor ogsaa

de smaae Folkeslag freidigt deres Liv trods alle de Farer, der true deres Selvstændighed. Vel for dem, om de da kunne med god Samvittighed forlade sig paa, at de ikke have forsømt noget, der kunde sikkre denne Fremtid, at de have hærdet sig til den altid truende sidste Kamp, Afgjørelsens Kamp, beredt alt til den, rustet alt til den! — Men er der noget, som i vanskelige Tider kan holde Modet oppe og Mismodet borte, styrke Haabet og støtte Udholdenheden, saa er det Bevidstheden om at have og fortjene den øvrige oplyste og agtværdige Menneskeheds Medfølelse og Agtelse!

Og hvorledes erhverver da et lille Folk denne Agtelse og Medfølelse? Ved sin Tapperhed paa Valpladsen? Ja ganske vist, men den Beundring, som ydes et lille Folk, der værger sig med Fortvivlelsens Mod, kan let føre til, at man af lutter Henrykkelse over dette opløftende Syn lader Kampen gaae sin stæve Gang, indtil den har faaet sit naturlige Udfald — og da er det desværre forsilde at gjøre noget! — Ved sin gode Opførsel i det Hele taget, ved at være flittige, gjøre gode offentlige Indretninger, sørge for Folkeoplysning, give den materielle Udvikling sit størst mulige Opsving osv.? Ja det er altsammen meget godt, men denne Art af Agtværdighed vækker ikke megen Opsigt, kjendes kun af Faa, fremkalder ingen varm Medfølelse. Nei! det er fremfor alt ved at have Betydning i Verdenskulturen, i Videnskab og Konst, at et lille Folk hævder sin Plads mellem de større, tiltvinger sig Agtelse og Medfølelse og skaffer sin Ret til at være til almindelig Anerkjendelse. Øxen, der er lagt ved Træets Rod, vilde allerede for længe siden — det er i det mindste vor Overbevisning — været hævet til det dræbende Hug, dersom der ikke netop hos de mest oplyste og mest høihjertede Medlemmer af den civiliserede Menneskehed var en Fornemmelse af, at et Folk, hvem Kulturhistorien skylder saa meget som vort, vilde det ikke alene være en stor Utaknemmelighed, men ogsaa en stor Daarskab at

udrydde af de Levendes Tal. Der gives en Slags offentlig Samvittighed, der stempler den Slags Gjerninger som Nidingsfærd og, til en Tid i det mindste, holder Voldsmanden i Tømme. Vore store Mænd, som ved deres Fortjeneste af det almindelige Fremskridt have indskrevet deres Fædrelands Navn ved Siden af deres eget paa Videnskabens og Konstens uforgængelige Mindesmærker, ville længe efter deres Bortgang fra dette deres Fædreland, som de have elsket saameget og offret al deres Id og Kraft, beskytte det mod Vold og Haan! Lad os da hilse dem med sømmelig Ærefrygt, saalænge de endnu ere iblandt os, og lad os smykke de Bortgangnes Grave med Taknemmelighedens Krandse!

Det synes næsten at være en Naturlov, at de smaae Folkefærd bidrage ligesaameget til Menneskehedens Fremskridt som de store, forudsat naturligvis, at Kulturen, Videnskaben og Konsten overhovedet have sat Bo iblandt dem. Det er ubestrideligt, at Franskmænd, Engelskmænd og Tydskere ere Verdens tre *store* Kulturfolk; men dette er ikke saaledes at forstaae, at deres *mindre* Naboer ogsaa skulde være mindre kultiverede, i Besiddelse af en forholdsvis mindre udviklet Videnskabelighed og Konst. Tvertimod, det vil neppe kunne nægtes, at f. Ex. Schweitzerne, Hollænderne og Skandinaverne have enten paa Konstens eller paa Videnskabens Omraade havt en ligesaa stor — ikke blot forholdsvis, men *absolut* ligesaa stor — kulturhistorisk Betydning som hvilketsomhelst af de tre nævnte større Folkeslag. Vækkes vor Beundring end med Rette ved at see, med hvilke betydelige videnskabelige Kræfter og Arbeider et „lille fattigt Land" som *Schweitz* har kunnet deltage i det fælleds store Værk, og forbavses vi end med Føie ved, hvad *Holland* baade i Konst og Videnskab har ydet Menneskeheden i det Hele, saa lad os eiheller af vor naturlige Beskedenhed forledes til at oversee, hvad Verden skylder vort eget og vore

Frændefolk! — Det er Hensigten med de følgende Blade at oplyse dette, ved at kaste et Blik paa den nordiske Naturforsknings Betydning for Naturvidenskabens Udvikling i Almindelighed. Vi ville finde, at den er stor og dybt indgribende. Men lad os paa den anden Side vogte os for at overvurdere den! Vi tør vel sige og hævde, at uden os og uden Skandinavien overhovedet stod Nutiden ikke paa det Hoidepunkt af aandelig Udvikling, som den i Virkeligheden indtager; vi tør vel ogsaa paastaae, at naar alt kommer til alt, har Norden havt ligesaa stor en Indflydelse paa den menneskelige Erkjendelses Fremskridt, ikke alene som Schweitz, Holland eller Italien, men ogsaa som Tydskland eller Frankrig eller England. Men vi vilde maaske gjøre os skyldige i den „fratzenhafte Eitelkeit" som vore „Arvefjender" tilskrive os, hvis vi hovmodigen satte Skandinaviens Indflydelse paa Naturvidenskabens Udvikling f. Ex. langt over Tydsklands. Det er vel al Ære værdt, at vi tør stille os Side om Side med hvilketsomhelst af hine store Folkefærd, og vi ville ikke smaaligen strides, om det er den anden, tredie eller fjerde Plads, der tilkommer den nordiske Videnskabelighed.

Det vilde maaske ikke være noget utaknemligt Arbeide, men ialtfald føre os langt udover de Grændser, som her ere os satte, hvis vi vilde dvæle ved hver en Person, hvert et Arbeide, som har havt Betydning eller endog stor Betydning for Videnskabens Udvikling og kastet Ære tilbage paa Vedkommendes nordiske Fædreland. Vi ville her alene dvæle ved de Mænd, som have hvad man kalder gjort Epoke i den ene eller den anden af Naturvidenskaberne, ved at give enten den hele Videnskab eller en af dennes Grene et nyt Opsving eller en ny og afgjørende Retning. Med alle disse Videnskaber har det paa et eller andet Punkt været Tilfældet, at de netop af skandinaviske Videnskabsmænd have modtaget en slig Paavirkning eller Opsving. Mere end en let skizzeret Fremstilling af Ting, der ere noksom bekjendte, maa

Læseren dog ikke vente at finde her; men Meddeleren haaber, at de dog forsaavidt skulle være den større Almenhed mindre bekjendte, som denne i sin travle Syslen med Dagens Smaabegivenheder sjelden har Tid til at dvæle ved Fortiden eller til at tænke over iøvrigt velbekjendte Tings historiske Sammenhæng.

Det er i sin Orden, at vi begynde med den Videnskab, der baade ved den ophøiede Opgave, som den har stillet sig, nemlig at udforske de Love, der styre Verdensaltet, og ved de ved deres Renhed og Simpelhed ophøiede Midler, hvormed den søger at løse den, gjør Fordring paa Æresspladsen blandt sine Søstre, nemlig Stjernelæren. Tyge Brahe (f. 1546, d. 1601) var i mere end en Henseende Nordens første Naturforsker, og en større har den aldrig havt. Han var Videnskabsmand fra først til sidst, fra yderst til inderst, og Videnskabsmand i en stor, fyrstelig Stil, der vilde hædret ethvert Aarhundrede, hvori han havde levet, og ethvert Land, som han havde tilhørt; vi kunne derfor vel fatte, at hin lille Ø i Sundet, „Nordens Stjerne", og dets Naturvidenskabens Tempel — hvis korte Blomstringstid gav Videnskaben et større Udbytte end mangt et stort Universitet eller talrigt Akademi, som har oplevet mere end en Jubelfest — spredte en herligere og varigere Glands over Norden end nogen Krigerfærd eller Konstnerdaad før eller senere har formaaet. Tyge Brahe var en af de store Aander, som af Naturen selv ere anlagte paa at være Videnskabsmænd, og som derfor maae blive det trods alle Hindringer. Han gjorde Astronomien den største Velgjerning, som det var muligt at gjøre den, nemlig at hæve den op paa et høiere Standpunkt ved at forbedre dens Methode; thi at forbedre en Videnskabs Methode er at sætte den istand til at gjøre nye Fremskridt! Hvad Astronomien dengang trængte til, var Jagttagelser, Observationer, anstillede med gode Instrumenter og med den størst mulige Skarphed og

Nøiagtighed; uden det var og er en videnskabelig Stjernelære selvfølgelig umulig. Og det er vel Tyge Brahes største Fortjeneste, at han ved at opfinde nye Instrumenter og selv anstille en lang Række omhyggelige Iagttagelser tvang Astronomien ind paa en ny Bane. Selv i det man i Almindelighed lægger ham mest til Last, nemlig at han forkastede det Copernicanske Verdenssystem og i dets Sted opstillede et eget, som paa en Maade stod midt imellem hint og det ældre, ptolemæiske (idet han som bekjendt lod Planeterne bevæge sig om Solen, men denne med samtlige Planeter atter omkring Jorden), viser han sig i Grunden som den ægte Videnskabsmand, der, af Naturen conservativ, ikke kaster sig i Armene paa nye og dristige, om end nok saa geniale Hypotheser, men fordrer dem beviste ad Iagttagelsens Vei, forend han vil antage dem. Og Beviserne skaffede han jo selv, uden just at ane eller ville det, tilveie ved sine Observationer, som efter hans Død satte hans Elev Keppler istand til at bevise Rigtigheden af den Copernicanske Theori og Solsystemets Afhængighed af de tre bekjendte Love, hvis Afhængighed af Tyngdeloven Newton senere godtgjorde. At antyde Tyge Brahes øvrige Fortjenester af Astronomien — f. Ex. Paavisningen af, at Kometerne ere Verdenslegemer og ikke atmosphæriske Meteorer — vilde føre os for vidt. Her var det kun vor Hensigt at mindes ham som Nordens første og største Videnskabsmand og Omskaberen, for ikke at sige Skaberen, af den ypperste af Naturvidenskabens Grene.

Enhver, der har blot noget Begreb om det menneskelige eller dyriske Legemes Bygning og dets Organers Livsvirksomhed, vil fatte, hvilken Betydning Opdagelsen af „Lymphekarrene" og „Brystgangen" har havt for Physiologien, Anatomien og Lægevidenskaben; først derved fik den noget ældre Opdagelse af „Mælkekarrene" og af Blodets Kredsløb sin fulde Betydning. Og Æren for hin Opdagelse tilkommer de to berømte

Lærde, Oluf Rudbeck (f. 1630, d. 1702) og Thomas Bartholin*) (f. 1616, d. 1680); hvem af dem den fornemmelig tilkommer, er os her mindre vigtigt. Men endnu større Betydning fik en af Bartholins Elever i Videnskabens Historie. Alene de Opdagelser, hvormed Niels Steensen (f. 1638, d. 1687) allerede i en ung Alder berigede Anatomien, i hvis Udøvelse som Konst han maa have opnaaet en sjelden Dygtighed, forskaffede ham europæisk Berømthed som en af sin Tids første Videnskabsmænd og gjorde ham til Gjenstand for den katholske Kirkes vedholdende Efterstræbelser, hvilke jo ogsaa desværre førte til den Seir over Videnskab og Protestantisme, at en i den lutherske Lære opdraget Nordbo, der som Faa har været af Naturen bestemt til at være dens Tjener og Forsker, endte som den katholske Kirkes nidkjære Stridsmand, bukkende under for den unaturlige Spægelse, som han i sin fromme Iver underkastede sig. Opdagelsen af Svedkjertlerne og Erkjendelsen af den Sandhed, at Hjertet — hvilket man hidtil havde tillagt allehaande mystiske, spirituelle Funktioner — var en Muskel og intet andet, var to saa store Fremskridt i den physiologiske Anatomi, at der maa tilkomme denne vor Landsmand en fremragende Plads i denne Videnskabs Historie. Men en endnu større har han opnaaet i den menneskelige Aandsudviklings almindelige Historie som Skaber af en hel ny Videnskab: Jordens Dannelseshistorie eller Geologien. Denne Videnskab har især i dette Aarhundrede tilkæmpet sig en meget fremtrædende Plads i den menneskelige Aandsdannelse, den er nærved at optage alle de andre Grene af Naturvidenskaben i sig og har ført den videnskabelige Stræben lige ind paa de allerhøieste Spørgsmaal for Erkjendelsen. Den har fremkaldt en ligesaa fuldstændig Omvæltning i vor Opfattelse af hele Tilværelsen

*) Bartholins Anatomi blev, siges der, paa Stormogulens Befaling oversat paa hindostansk.

som Astronomien, og dens Rang mellem dens Søstervidenskaber vil sikkert i Fremtiden blive en høiere end den, vi nu indrømme den; men denne Videnskabs Grundsætninger findes allerede udtalte i det lille Skrift, hvori hin skarpsindige og beskedne danske Lærde nedlagde Resultaterne af sine Studier af Toskanas Naturforhold. Vistnok blev Stenos Indflydelse paa Videnskabens Udvikling mindre, end man skulde ventet; det Frøkorn, han havde saaet, var faldet mellem Stene og henlaa et helt Aarhundrede uden at spire; men dette var kun en Følge af, at han var saa langt forud for sin Tid! Forat en stor Opdagelse skal kunne faae sin rette Betydning, maa den ligesaalidt komme for tidligt som for sildigt; Heldet har ogsaa heri sin Betydning. Ved sin hellige Livsvandel havde Steno vel fortjent, om den katholske Kirke havde optaget ham blandt sine Helgene; at den undlod dette, var ikke fordi den anede Betydningen af den Videnskab, han havde grundlagt. Vel havde man ogsaa før hans Tid havt rigtige Forestillinger f. Ex. om Forsteningers Natur og Oprindelse, om Havets og de indre Jordkræfters Betydning for Dannelsen af Land og Bjerge — disse Forestillinger møde os jo allerede i en temmelig fornuftig Skikkelse hos Oldtidens Vise — men som Videnskab existerede Geologien ikke, og man havde ikke mere Anelse om, at en jordhistorisk Tidsregning lod sig udlede af de i Jordens Stenlag indristede Runer, end om at en historisk Tidsregning laa skjult i Billed- eller Kileskriften. Et helt Aarhundrede efter hengav man sig endnu til mere eller mindre vilde Spekulationer over Jordens Oprindelse; var man i dets Sted traadt i Stenos Fodspor og skredet roligt fra Iagttagelse til Slutning, fra denne atter til Iagttagelse osv., vilde vi nu være naaet længere frem, end vi ere, og vide mere om Jordens Tilblivelse og Udvikling og overhovedet om de styrende Naturkræfter, end vi nu vide. —.Endnu en udmærket Videnskabsmand maae vi her mindes fra denne Periode, nemlig Ole Roemer, „Nordens Archi-

medes" (f. 1644, d. 1710). Det er velbekjendt, at ham tilkommer Æren for at have udfundet Lysets Hastighed — en Opdagelse der er lige betydningsfuld ved den uberegnelige Indflydelse, som den har havt paa Physikens og Astronomiens Udvikling, som ved den geniale Maade, hvorpaa Opdageren udfandt denne Naturlov*). Det var imidlertid i Udlandet, i Paris, at Roemer gjorde denne skarpsindige Opdagelse; og hvor stor en Betydning han end efter sin Hjemkomst havde som Astronom og Lærer, undgik han ligesaalidt som vore andre udmærkede Videnskabsmænd, at hans Talent og Dygtighed blev misbrugt, det vil sige, anvendt i Retninger, hvor det ikke kom Videnskaben, men andre for Statens kortsynede Øine vigtigere Sider af det offentlige Liv tilgode.

Endnu i vore Dage have vi seet Naturlæren repræsenteret i de tre nordiske Lande af tre Videnskabsmænd, hvis Forskninger have gjort Epoke i Videnskaben, og hvis Navne ofte ere blevne nævnte i Forening som „de tre Stjerner paa Nordens videnskabelige Himmel", nemlig Ørsted, Berzelius og Hansteen.

*) „Hidtil havde man antaget, at Lysets Forplantning skete øieblikkeligt, at det tilbagelagde hvilkesomhelst Afstande uden Forbrug af Tid; man havde tillige iagttaget, at Jupiters første Drabant viste sig snart tidligere, snart senere end den efter Beregningen skulde, og kunde ikke forklare sig denne Uregelmæssighed. Roemer viste nu, at den beroede derpaa, at naar man bestemte det Tidspunkt, da Jupiters Drabant træder ind i den Skygge, som denne Planet kaster ud i Verdensrummet, hvorved Drabanten selvfølgelig bliver usynlig for os, og det, da den atter træder ud af hin Skygge og følgelig igjen bliver synlig for os, da indtræde disse Momenter ikke paa den Tid, som Beregningen angiver, men desto senere jo længere Jupiter er fra Jorden. Naar Jorden er Jupiter nærmest, vil en Lysstraale fra denne Planet komme en vis Tid tidligere til Jorden, end naar denne er længst borte fra Jupiter. Denne Tid (16′ 26″) bruger Lyset altsaa til at gjennemløbe Jordbanens Diameter (41 Millioner Mile); med andre Ord: Lysets Vei fra Solen til Jorden medtager 8′ 13″, det gjennemløber ca. 42,000 Mile i Minutet". (Nordisk Universitets-Tidsskrift).

Christoffer Hansteens (f. 1784) Navn i Videnskaben — om hans særlige indenrigske Fortjenester af norsk Videnskabelighed og Folkeoplysning, af Norges Opmaaling osv. er her selvfølgelig ikke Tale — er fremfor alt knyttet til Jordmagnetismen, en Gren af Videnskaben, der uden ham saa at sige ikke vilde have været til. Ogsaa Hans Christian Ørsted (f. 1777, d. 1851) har for det aandelige og videnskabelige Liv i sit Fædreland, for Udbredelsen af naturvidenskabelige Kundskaber og Oprettelsen af Læreanstalter, Selskaber osv. til deres Fremme havt en Betydning, som en yngre Slægt, der ikke har følt Savnet af hine Indretninger, maaske nu ikke aner; men den nævne vi her kun i Forbigaaende. Det er bekjendt nok, at den af Ørsteds Opdagelser, som egentlig gjorde Epoke i Physiken, var Elektromagnetismen eller Paavisningen af den elektriske Strøms Indvirkning paa Magnetnaalen. Vi ville ikke dermed paastaae, at havde Ørsted ikke levet, vilde vi nu ikke havt elektriske Telegrapher; thi hin Opdagelse laa saa aldeles i Tidens Aand og Retning, var saa aldeles en Frugt af det Standpunkt, hvortil paa den ene Side Experimentalphysiken, paa den anden Side Naturphilosophien var naaet, at man vel nok tør sige, at havde Ørsted ei fundet den, maatte ikke længe efter en anden begavet Physiker have gjort det. Men netop fordi det var en Opdagelse, Tiden saa at sige fordrede, hørte der mere til at gjøre den end at være en duelig Experimentator; den kunde kun gjøres af en ualmindelig begavet Videnskabsmand, som tænkte sindigt, men dybt og skarpt over Naturkræfternes hemmelighedsfulde Sammenhæng. At hin Opdagelse „skabte en ny Udviklingsretning i Physiken og banede Veien for hine store praktiske Anvendelser, som altid ville blive et af vor Tids Særkjender", er en saa bekjendt Sag, at vi af Frygt for at komme til at gjentage altfor bekjendte Ting, ikke ville dvæle længere derved, men kun tilføie, at det langtfra var den eneste vigtige Opdagelse eller Opfindelse, hvormed Ørsted

berigede ikke alene Physiken, men ogsaa Chemien; ja Grundtrækkene af den elektrochemiske Theori*), som er knyttet til Jöns Jacob Berzelius's (f. 1779, d. 1848) berømte Navn, vil man allerede finde antydet i Ørsteds tidligere Skrifter. — Vi kunde kalde Berzelius „Chemiens Konge", thi ingen Anden var som han dens anerkjendte Herre og Autoritet; vi kunne ogsaa kalde ham „Chemiens Linné", thi han bragte mere end nogen Anden Orden, System og Fasthed ind i denne Videnskab; og skulde hans elektrochemiske Theori end, som det i Reglen gaaer enhver videnskabelig Theori, vise sig eller alt have vist sig for snever til at omfatte de Fremskridt, som Chemien siden har gjort, saa er den dog vel endnu ikke erstattet af nogen anden; ialtfald vil „det thermochemiske System" vel med Føie kunne betragtes som en videre Uddannelse af, eller en Modifikation af det elektrochemiske. „Der

*) Som bekjendt beroer denne Theori paa den tildels af B. gjorte Opdagelse, at den galvaniske Strøm adskiller Saltene, saaledes at disses ene Bestanddel (Syren) samler sig ved den ene Pol, den anden (Basen) ved den anden. Forbindelsen mellem de chemiske Stoffer, saavel de af 1ste Grad (mellem Grundstofferne) som de af anden Grad (mellem Basen og Syren f. Ex.), beroer paa den ved hin Iagttagelse aabenbarede „elektrochemiske" Frastødning af nærbeslægtede og Tiltrækning af fjerntbeslægtede Stoffer, og man kan ved at afveie disse Tiltrækninger og Frastødninger mod hinanden faae alle Grundstoffer ordnede i en naturlig elektrochemisk Række, saaledes at man begynder med det i denne Betydning mest negative Stof (Ilt) og ender med det mest positive (Kalium). Alle sammensatte Legemer maae ifølge denne Theori være Dobbeltforbindelser eller Forbindelser af to Dobbeltforbindelser osv. Det andet Hovedpunkt i Berzelius's Theori er Læren om de bestemte og simple Talforhold, hvori to Grundstoffer eller en Syre og en Base osv. forene sig til en chemisk Forbindelse. B. var vel ikke egentlig første Opfinder af denne Lov, men opdagede den dog paa en Maade paany, begrundede og udviklede den, førte den ind i Videnskaben, gjennemførte den ved sine talrige og mesterlige Analyser og omdannede derved hele Videnskaben. Disse korte Antydninger ville være tilstrækkelige til at vise, med hvormegen Ret B. kan kaldes Skaberen af den nyere Chemi.

er ikke en Gren af Chemien, som Berzelius ikke har bragt videre frem, og den Hoide, som denne Videnskab for nærværende Tid har naaet, skyldes for en stor Del denne ene Mand, hvis Navn var bekjendt saa langt som europæisk Kultur naaer, fra Nyholland til Grønland og fra Sibirien til det Indre af Amerika", siger Fordhammer om ham; og „saa aldeles beherskede han i lang Tid den chemiske Analyse, at faa hertil hørende Undersøgelser bleve anerkjendte i Europa, naar de ikke hidrørte fra ham eller hans Skole eller idetmindste vare udførte efter hans Methoder", og af en senere Tids største Chemikere ere en stor Mængde uddannede i hans Laboratorium. Men ikke mindre Betydning har Berzelius havt for Mineralogien, selv bortseet fra den middelbare Indflydelse hans chemiske System maatte faae paa denne Videnskab, der jo egentlig mere er en vis Side af Chemien end en Gren af Naturhistorien. Den Erkjendelse, at alle Mineralier ere dannede ifølge de samme chemiske Love, Talforhold osv. som de chemiske Forbindelser, der dannes i Laboratorier, Smelteovne og Fabriker, hvilken nu forekommer os saa simpel og naturlig, skyldes imidlertid Berzelius, og i den ligger egentlig tillige Grundtanken til hele den nyere Geognosi, nemlig at de Kræfter og Love, der have raadet for Jordens Dannelse, Jordlagenes Omdannelse, Hævning osv. ere de samme som dem, der raade den Dag idag; efterat Tanken først var gjennemført for den chemiske Side af Jordhistorien, laa det meget nær at udtale den ogsaa for den physiske (Lyell) og tilsidst for den organiske (Darwin).

Vende vi os endelig til Naturhistorien, Videnskaben om Dyrene og Planterne, da er det bekjendt nok, at Carl (af) Linné (1707—78) er den, om hvem Interessen her især samler sig. Det vil være vanskeligt at udpege et tilsvarende Exempel paa, at en Mand har udøvet en saa gjennemgribende Indflydelse paa en Videnskab, ikke alene behersket den, men, kunde vi

fristes til at sige, tyranniseret den langt ud over sin egen Tids Grændser. Tidt nok har man siden klaget over, at Videnskaben var „forstenet i Linneismens Arme“, at den i det Linneiske Systems og de Linneiske Principers snævre Snørliv hverken kunde røre sig frit eller udvikle sig til noget Rigere og Fyldigere; men selv om disse Klager vare berettigede og ikke for en stor Del hidrørte fra den tørre og aandløse Maade, hvorpaa Eftertiden længe opfattede og efterlignede Linné, vidne de da ikke allerbedst om, hvor mægtig dennes Indgriben i Videnskabens Gang har været, siden det først saa sent er lykkedes at forvinde Virkningerne af den Ensidighed, som er Følgen af enhver stærk Indflydelse? Selvfølgeligt var der ogsaa før hans Tid Naturhistorie til, det vil sige Optegnelser og Erfaringer om Dyrenes Udseende, Bygning og Liv, om Planternes Forskjelligheder og Forekomst, Stenenes Kjendemærker og Egenskaber osv., men der var ingen Orden eller Plan i denne Kundskab, den havde saa at sige hverken Rod eller Top, hverken et bestemt Formaal eller en bestemt Fremgangsmaade; det var ikke muligt ved Hjælp af Datidens videnskabelige Opfattelse at erkjende nogen Sammenhæng eller højere Orden i den levende Natur. Orden og Methode var det Zoologien og Botaniken fik af Linnés strænge Haand, og det er det første Savn en sig udviklende Videnskab maa have afhjulpet, ja den er overhovedet ikke Videnskab, førend dette er bragt istand, men kun en mere eller mindre værdifuld Kundskabsskat eller Kundskabsmasse, og derfor betegnes han med Rette som Dyre- og Plantelærens „Fader“, uagtet der ganske vist har været baade Zoologer og Botanikere (f. Ex. Aristoteles, Rondelet, Gesner, Buffon, Tournefort osv.) før ham. Ligeoverfor denne store Fortjeneste, der med Rette betegnes som udødelig, er det forholdsvis mindre væsenligt, om man med Grund kan bebreide ham, at hans „Systema Naturæ“ alligevel ikke i alle Henseender stod paa Toppunktet af sin Tids videnskabelige Kundskab og paa

flere Punkter greb feil, som f. Ex. naar han stillede Bruskfiskene blandt „Amphibierne". Man vilde (mutandis mutatis) kunne rette lignende Bebreidelser mod den Mand, som i en senere Periode atter greb Zoologiens Ror og en Tidlang styrede den med den samme overlegne Dygtighed, nemlig George Cuvier. — Den almindelige Opfattelse begaaer ofte den Feiltagelse at knytte Linnés Navn udelukkende eller fortrinsvis til Plantelæren, hvor det Linneiske System, det vil sige Planternes Sammenstilling efter Talforholdene i Blomstens Hoveddele (Støvdragerne og Støvveien) osv., har bragt hans Navn til Alles Kundskab, der have selv den svageste Forestilling om Botanik; men det maa ikke oversees, at hans Indflydelse paa Zoologien var idetmindste lige saa stor, og har hans Mineralsystem end nu kun historisk Interesse — det er en Selvfølge, at først efter at den Berzeliusske Chemi var bleven til, kunde der være Tale om en videnskabelig Mineralogi — troe vi dog, at selv Nutidens Mineraloger ville, naar de gjennemblade denne Del af „Natursystemet", yde den aandfulde Maade, hvorpaa Linné opfattede og behandlede ogsaa den livløse Natur, deres Anerkjendelse. Endnu kun Et: det er sandt, at det fortrinsvis var ved sit saakaldte „konstige" Plante-System, at Linné udøvede en saa stærk, ja i visse Maader maaske altfor stærk eller ialtfald altfor langvarig Indflydelse paa Naturhistorien, men derover maa det ikke glemmes, at Grundtrækkene til et naturligt Plantesystem allerede ere nedlagte i den Række Plantefamilier, som han opstillede; Linné var sig ikke alene bevidst, at Sexualsystemet kun var et midlertidigt Hjælpemiddel, men tog ogsaa selv fat paa Udarbeidelsen af det naturlige System (som den Dag idag vel endnu kun er fundet i sine Hovedtræk), og havde et fuldkommen rigtigt Blik for, hvad det i denne Henseende kom an paa. Ogsaa i de Dele af Botaniken hvormed man sædvanligvis mindst forbinder Tanken om Linné, Plantemorphologi, -Biologi og -Geographi, vil man finde Grundtrækkene

nedlagte i forskjellige af Linnés Skrifter. Selvfølgeligt vilde vi ogsaa nu havt en videnskabelig Zoologi og Botanik, hvis Linné ikke havde levet og virket; i den Grad er Videnskabens og Menneskeaandens Udvikling ikke afhængig af, at et enkelt Menneske fødes og lever; men at der netop paa den Tid, hvor det behøves, fremstaaer en Mand med den særlige Aandsretning og Aandsrigdom, som kræves, derpaa beroer det dog, om Videnskaben faktisk faaer det rette Sving til rette Tid eller skal hæmmes i sin Udvikling og ledes bort fra den rette Vei.

Linnés Betydning i Videnskaben er saa stor, at ved Siden af dette Navn blegne de talrige Mænds, der, hørende til hans Samtid og Eftertid, mere eller mindre maae betegnes som hans Disciple, og hvoraf mange opnaaede stor Navnkundighed og have forøget og befæstet deres fælleds Fædrelands videnskabelige Anseelse (f. Ex. Forskål, M. Vahl, J. C. Fabricius osv.). Vi ere nødte til at fatte os i Korthed og forbigaae meget, som vi her gjerne vilde omtalt eller berørt. Dog vilde vi gjerne dvæle et Øieblik ved nogle af de særlige Grene eller Retninger af Naturhistorien, som skylde nordiske Naturforskere overmaade meget og uden dem ikke vilde være blevne til, hvad de ere. Exempelvis kunne vi nævne Studiet af Havets lavere Dyr; vil man have en Forestilling om, hvilken Betydning nordisk Naturforskning har havt for denne Del af Zoologiens Udvikling, behøver man kun at efterslaae f. Ex. Cuviers „Dyrerige" og see, hvor ofte han henviser til O. F. Müller (f. 1730, d. 1784) og O. Fabricius (f. 1744, d. 1822). Otto Fredrik Müller er maaske den danske Naturforsker, som har staaet i størst Anseelse hos sin egen Samtid i sit Fædreland, og i Studiet af visse Afsnit, f. Ex. Snyltedyr, Indvoldsorme, Smaakrebsene, Infusionsdyrene, have hans Skrifter ligefrem havt epokegjørende Betydning; og Otto Fabricius's Bog om de grønlandske Dyr stod som den første (og hidtil vel endog eneste) Monographi af et helt Lands og særligt af et

Polarlands Dyreverden hoit over sin Tid og som et Monster for en senere. Denne Retning af de naturhistoriske Studier har senere i vor egen Tid affødt de med saa utrolig Opoffrelse af Tid og Møie gjennemførte Undersøgelser af de svenske, norske, finmarkske og spitsbergske Kysters Dyreliv samt over Dyrearternes Udbredning i de forskjellige Dybdebælter, hvorved skandinavisk Naturforskning i den anden Trediedel af dette Aarhundrede paany har faaet en saa betydelig Indflydelse paa Videnskabens Fremskridt i flere Retninger. De staae saaledes i den nøieste Forbindelse med den hele Theori om Istiden, det vil sige om en Jordperiode, ældre end al Historie, da Skandinavien var et „Grønland" og Nordsøen et „Ishav", hvilken Theori netop ved hine og andre Undersøgelser af nordiske Videnskabsmænd har vundet Fasthed og Fuldstændighed, og de have i den allernyeste Tid affødt de dæmrende Undersøgelser over det mærkværdige Dyreliv paa de største opnaaelige Dybder (fra flere Hundrede til flere Tusinde Favnes Dybde), hvis Tilværelse man for kort Tid siden fuldstændigt forkastede som aldeles uantagelig. Det er blandt vore Samtidige især Svend Lovéns og Michael Sars's Navne, som her møde os, og vi beklage at Pladsen ikke tillader os at give en nærmere Udvikling af f. Ex. den sidstnævnte, nys desværre fra Videnskaben bortrevne, norske Naturforskers eiendommelige Plads i Zoologiens Historie; vi vilde da komme til den Erkjendelse, at mange af vor Tids mest omvæltende Opdagelser f. Ex. med Hensyn til Bloddyrs, Søstjerners og andre lavere Dyreformers Udvikling og Forvandlinger, hvorom man ikke tidligere havde nogen Anelse, kunne føres tilbage til de frisindede og af al Skolevisdom uafhængige Iagttagelser, som den norske Præst langt fra Verdens Tummel og Videnskabens Arnesteder anstillede mellem sine fattige Skær ved Norges Vestkyst. — Vende vi Blikket i andre Retninger møde vi Schouw, som Skaberen af Plantegeographien og den sammenlignende physiske Jordbeskrivelse overhovedet (uden derfor at

oversee, hvor mægtigt et Stød Humboldt havde givet disse Grene af Videnskaben), Elias Fries — hin ærværdige „Videnskabens Nestor" i Upsala, Linnés aandfulde og høisindede Efterfølger, Arvingen til hans Høisæde og til hans Virksomhed — som Skaberen af den nyere Kundskab om Svampene, ligesom den ældre og yngre Agardh og Lyngbye af Algologien og Acharius af Lichenologien (Kundskaben om Lavarterne). — Det er muligt, at Forchhammer havde større Betydning for den særligt nordiske og danske Videnskabeligheds Udvikling end for Videnskaben i det store, og at Udlandet paa den anden Side snarere har over- end undervurderet Eschrichts videnskabelige Fortjenester; men vi ville dog i dette korte Overblik hverken oversee disse Mænds Betydning eller glemme, at f. Ex. Eschrichts Studier af Indvoldsormene og Hvaldyrene have været af meget stor Vigtighed for Udviklingen af disse Kundskabsgrene. Heller ikke bør det her glemmes, hvad nordiske reisende Naturforskere have udrettet for Kjendskaben om fjerne Lande (Brasilien, Mellem-Amerika, Mexiko, Syd- og Øst-Afrika osv.) eller for Undersøgelsen af Naturforholdene i det yderste Norden (Grønland, Island, Spitsbergen), og særligt bør vi vel — inden vi nødtvungent afbryde dette omfattende og tiltrækkende Æmne, uden at det er lykkedes os endog blot tilnærmelsesvis at sige nok derom — her mindes P. V. Lunds med saa stor Dygtighed og saa ringe Hjælpemidler udførte Undersøgelser over Brasiliens Knoglehuler, der (om de end ikke brøde Videnskaben en ny Bane, thi denne var allerede brudt andetsteds) dog have gjort Epoke i en af dens vigtigste Grene og ved den ægte videnskabelige Maade, hvorpaa de ere udførte, kunne tjene som Mønster for lignende Undersøgelser andetsteds. Ved Steenstrups Betydning for Videnskabens Udvikling vil det være saa meget mindre nødvendigt at dvæle her, som den i det foregaaende Bind af dette Aarsskrift er bleven gjort til Gjenstand for en særegen Fremstilling, og desuden i

den allerseneste Tid er saa at sige kommet til almindelig Bevidsthed ved den almindelige Hylding, som de fremmede Videnskabsmænd, der for ikke længe siden vare samlede i vor Hovedstad, ikke kunde undlade at yde hans ualmindelige Dygtighed og Snille.

Og vilde vi tilsidst deraf tage Anledning til at lade vort Blik streife ud over Naturhistoriens snevrere Enemærker til beslægtede Videnskaber, f. Ex. Oltidsforskningen og den sammenlignende Sprogforskning („Sprogets Naturhistorie"), ville vi i den ene af disse Retninger gjøre den glædelige Iagttagelse, at Nilssons og Thomsens archæologiske System („Jern, Bronce- og Stenalderen") Dag for Dag, trods visse Tydskeres fanatiske Modstand, kommer til almindeligere Anerkjendelse og snart vil blive, synes det, enegjældende ikke alene for den nordiske og europæiske Oldtidshistorie, men for den hele Jords, — og i den anden Retning overbevise os om, at den nyere Sprogforskning, der har sit Udspring fra Rask, ogsaa skylder yngre Landsmænd meget af sin senere Udvikling. — Men iovrigt er det, som sagt, ikke vor Hensigt at skrive den skandinaviske Naturforsknings Historie lige til den seneste Tid; det tillader hverken Pladsen os eller mangehaande Hensyn, deriblandt den gamle Regel, at det er umuligt at skrive sin Samtids Historie aldeles upartisk og uden Ensidighed. Kun Afstanden i Tiden klarer Blikket for Forholdet mellem det Større og det Mindre; men de skandinaviske Naturforskere ere dog ikke faa, hvis Navne en senere Tid vil optegne med Taknemmelighed ved Siden af dem, som allerede ere blevne nævnte paa disse Blade.

Endnu kun nogle Antydninger, hvormed vi kunde ønske at slutte disse Betragtninger! En stor Naturforsker har udtalt, at „Naturvidenskabens Hovedbetydning er den, at den er den eneste sande og ægte Philosophi". Al Forskning over Tilværelsen, den legemlige og den aandelige, over Tingenes in-

derste Natur, Phænomenernes dybere Grund, er Naturforskning, og den Philosophi, som skeier ud over Naturforskningens Grændser, ophører at være Videnskab, ligesom den Naturforskning, der for bestandig vilde vise de høieste Spørgsmaal fra sig som sig uvedkommende, ikke tør gjøre Fordring paa at beholde Videnskabens ophøiede Navn. Der vil ialtfald komme en Tid, da Philosophi og Naturforskning mødes i det fælleds Begreb Naturphilosophi; thi denne har intet Formaal, som ikke tillige er Naturforskningens, og ingen anden Methode end dennes: gjennem rigtige Iagttagelser og en rigtig Tydning af disse at tilveiebringe sikkre Erfaringer og af dem igjen ved rigtige Slutninger at uddrage sikkre Resultater. Det er den, man med et ofte misbrugt Navn kalder den exakte Methode, og den er Hemmeligheden i al ægte Videnskabelighed, af hvad Art denne end forresten er; ingen enkelt Gren af Videnskaben har Eneret paa at anvende den. De kunne alle tage Phantasien og Spekulationen (den skabende, forbindende Tænkning) i deres Tjeneste, men blive disse Sjæleevner deres Herrer istedetfor deres Tjenere, hævner det sig snart. — Bortseet fra de længere tilbage i Tiden liggende store Opdagelser, der degraderede Jorden fra at være Verdensaltets Midtpunkt til at spille en temmelig underordnet Rolle i dette og indordnede den under de almindelige Verdenslove, var det første store Skridt, som denne almindelige Verdensforskning, Naturphilosophien, (om vi nu tør bruge dette Udtryk i denne Betydning) gjorde med Hensyn til Erkjendelsen af de Love, som styre denne sublunariske Verden, da Berzelius viste, at Mineralierne ere dannede efter de samme Love i Naturens store chemiske Laboratorium som de Stoffer, vi sammensætte i vore smaae ad den saakaldte konstige Vei. Den banede Veien for den anden store Erkjendelse, for hvilken der dog neppe lader sig føre et fuldt saa strengt Bevis, og som derfor mere har uddannet sig efterhaanden, om den end nærmest skyldes Charles Lyell, at de mechaniske Kræfter,

som have givet Jorden dens Bygning og Landene deres Skikkelse, dannet, hævet eller sænket Jord- og Bjerglagene osv., ere de samme, som virke i de samme Retninger og paa samme Maade den Dag idag, omend i Reglen stille og næsten uden at mærkes; at Fortidens mechaniske Naturkræfter med andre Ord hverken i Art eller Grad vare forskjellige fra Nutidens, men at Alt ogsaa i denne Henseende er gaaet fuldkommen naturligt til. — Den tredie store Erkjendelse, som atter affødtes af den nærmest foregaaende, og som tilhører den allernyeste Tid, er den, at heller ikke den organiske Naturs, Dyre- og Plantelivets, Opstaaen, Udvikling og successive Omdannelse skyldes andre Virksomheder, Kræfter eller Love end dem, der i selve dette Øieblik paavirke den organiske Natur, om end endnu mere stille og ubemærket end de, i det mindste undertiden, med større Voldsomheder optrædende mechaniske Naturkræfter. Denne Overførelse af Tanken om Uforanderligheden, Continuiteten, i Naturlovenes Virksomhed fra det chemisk-physiske til det organiske Omraade, som ophæver de ældre Forestillinger om en gjentagen Skabelse af nye Plante- og Dyrearter, kan vistnok endnu ikke glæde sig ved den ubestridte Anerkjendelse, som de Berzelius'ske og Lyell'ske Anskuelser længe have nydt; Darwinismen er endnu snarere en stærk Anelse, en grundet Formodning, end en videnskabelig Sandhed. Alligevel tør man dog vel ikke længere tvivle om, at den engang i en eller anden Skikkelse vil blive indskreven i Verdensforskningens Lovbog. —. Fra den reent chemiske eller physiske Betragtning af Verden komme vi tilsidst gjennem Betragtningen af Dyre- og Planteverdenen til os selv, til Mennesket, som den sidste og høieste Gjenstand for Menneskeaandens umiddelbare Forskning. Det forekommer os her at maatte blive den sandsynlige Konsekvents af hine Anskuelser, at noget Lignende vil gjøre sig gjældende i den sammenlignende Sprogforskning, det vil sige, at man der vil komme til den Erkjendelse, at Menneskeslægtens Kløvning i

Sprogstammer med næsten grundforskjellige Principer for Sprogdannelsen ikke til sin Forklaring behøver enten en Skabelse af flere oprindelige Mennesskepar eller Mennesskearter, eller et andet Mirakel, et „babelsk Under" eller deslige; men at det i Grunden ikke er andet end hvad der skeer den Dag idag, naar større eller mindre Grene af Menneskeslægtens store Træ afsondre sig og komme til at føre deres eget Liv. — Hvis vi have Ret i, at dette omtrent er Gangen i den Udvikling, som den høiere videnskabelige Opfattelse af de Ting, der overhovedet kunne være Gjenstand for en saadan, har undergaaet, turde det herved tillige være antydet ogsaa fra en anden Side, hvor stor Indflydelse nordisk Videnskabelighed har havt paa Løsningen af Forskningens høieste Opgaver; thi af de Navne, der nøie ere knyttede til de forskjellige Trin af hin Opfattelse, til de forskjellige store Forskningsresultater, tilhøre to nordiske Forskere (Tyge Brahe og Berzelius, og Rask kunde vel her mindes som det tredie) og ligesaamange (Newton, Lyell og Darwin) et Folk, hvis Nationalitet og Videnskabelighed er mere beslægtet med vor egen end med nogen anden, og i hvis Aarer der flyder mere af vort eget Blod end i noget andet Folks.

Den badende Dreng.

Med din Kaskjæt trykt fast paa det vaade Haar
Paa Sten Du sidder, Foden i Vandet end,
Og, iført Skjorten kun, Du tærer
Kringlen, den stenhaarde Kommenskringle.

Hvor sund og kraftig! Kinden, hvor æblerød!
Dit Øie skuer hen i det hvalte Blaa:
O mon din Rigdom vel Du aner,
Fattige Dreng i den bare Skjorte?

En Konning er Du, Stenen din Tronstol er;
Sin Krands har Livsmod fast om din Pande sat,
Og lys Indbildnings Stav usynlig
Har Du til Scepter i Livets Rige.

En Konning er Du, o men Du veed det ei!
Herst frit og glad kun, aldrig af Kundskab trykt;
Thi Krandsen visner, Staven smuldrer,
Rører dens kølige Haand din Pande.

Rudolf Schmidt.

Intet Haab.

Jeg kom hertil med Haab og freidigt Mod,
Med Fortids Minder, Fremtids Drømme,
Saa lyst de Dage for mit Øie stod,
Som nu i mørke Taager svømme.

En Stjerne venlig lyste paa min Vei
Fra Livets Tummel og fra Bogen.
Jeg fulgte, ak! men den er slukt for mig,
Den svandt som Lygtemand i Taagen!

Den svandt! Min Kraft, mit Mod med den svandt hen,
Mit Haab er nu en knækket Rose.
Jeg finder aldrig mere Sti igjen
I Taagen over Livets Mose.

P. O. Benzon.

Ved Dig, for Dig, med Dig.

Ved Dig blev jeg ramt af den glødende Pil,
Et Bytte for Tvivlen og Sorgen;
Men atter ved Dig, i dit Blik og dit Smil,
Jeg skimted min Saligheds Morgen.
Ved Dig har jeg lidt,
For Dig har jeg stridt,
Med Dig kun jeg Lykken kan finde!

For Dig har jeg sukket ved Dag og ved Nat,
For Dig har jeg gransket og grundet,
For Dig vilde Livet ivove jeg sat,
For Dig har jeg kæmpet og vundet.
Ved Dig har jeg lidt,
For Dig har jeg stridt,
Med Dig kun jeg Lykken kan finde!

Med Dig vil jeg sværme, min elskede Mo,
Og dele hver Glæde herneden;
Med Dig vil jeg leve, med Dig vil jeg døe,
Med Dig vil jeg bygge mit Eden!
Ved Dig har jeg lidt,
For Dig har jeg stridt,
Med Dig kun jeg Lykken kan finde!

P. O. Bentzon.

Paa Dampskibet.

(Af fac.)

Der var Tummel, der var Liv, der var Munterhed dernede ved Bryggen; Skibene flagede, Damerne i deres fineste Stads spadserede frem og tilbage, eller stode forventningsfulde, og stirrede ud over Havnen, Drengene vare samlede i tætte Klynger, kastede Kaskjetterne iveiret og raabte Hurra, Herrerne havde forfærdelig travlt, og vare fuldstændigt optagne af den store Begivenhed, der skulde gaae for sig idag. Og man havde vel Aarsag til at glæde sig, til at lade Flaget vaie baade fra Stortop og Agterstavn, til at lade Hurraraabene lyde i den klare blaa Luft, og til at lade de gamle Kanoner, der ellers kun kom frem af deres Skjul i Borgemesterens Vognport ved særegne hoitidelige Leiligheder, snakke med. For første Gang skulde jo Byens eget Dampskib gaae med Passagerer og Fragtgods til Kjøbenhavn, hidtil havde den saa at sige maattet lade sig tage paa Slæb af Nabobyen, der af og til havde været saa naadig at sende Skib herind paa Touren til Hovedstaden efter først ved Torveopslag og Bekjendtgjørelser i Stiftstidenden at have meldt denne store Begivenhed. Nu havde de gode Folk, som sagt, faaet et, de kunde kalde deres eget, og med inderlig Glæde flokkedes de foran Skibet og betragtede Gallionsfiguren, den djerve Neptun, der med sin Trefork jagede fremad til Ros og Hæder.

Klokken ringede 3die Gang, Broen toges bort, Tougene løsnedes, og Skibet sveiede rundt og fjernede sig fra Bolværket; Lommetorklæderne svingedes, og Hurraraabene lode kraftigt og muntert, medens Neptuns Mandskab paraderede og besvarede Hilsenen med deres blanke Hatte. Saalænge man endnu fra Skibet kunde øine Landjorden, støttede Alle sig til

Nælingen og saae ind over Byen og dens Huse, der tegnede sig skarpt imod den klare Efteraarshimmel; en fremspringende Pynt skjulte den snart for deres Blikke, og da der kun saaes Himmel og Hav om dem, søgte man Plads, Nogle paa Bænkene hengivende sig til melancholske Tanker om det Kjedelige og Trættende ved Søreiser, Andre derimod spadserende og søgende at forkorte Tiden ved livlig Samtale, hyldende den gyldne Regel, at man skal drage Sødme af enhver Begivenhed i Livet følgelig ogsaa af de flygtige Bekjendtskaber, man stifter paa Reiser.

„Og hvad siger saa min smukke Cousine, skal jeg atter idag have Uheld med mig, og reise herfra med et Nei,“ spurgte en Herre, bøiende sig over mod en fintbygget Dame, der med den ene Haand støttede sig til Ryggen af en Bænk; hendes store, brune, livlige Øine, rige, mørke Haar og klare Hudfarve kunde sikkert berettige Fætteren til at kalde hende smuk, en strængere Kritiker vilde maaske have indvendt, at Næsen var for lille, og Munden for stor. Hun var klædt med en vis Elegance, og idet hun med en rolig Værdighed slog Hætten paa Silkekaaben op over Hatten, kastede hun et Blik om sig, som om hun vilde sige: „Hvor jeg dog er naadig, at jeg tager tiltakke med at reise i et saa blandet Selskab!“ Dette Udtryk forsvandt dog hurtigt, og hun saae lidt skalkagtig ud, idet hun vendte sig til den Talende. Der var vel en umiskjendelig Lighed imellem Begges Ansigtstræk, men det spottende Udtryk, der af og til viste sig om hans Læber og gav hans Ansigt noget strængt og haardt, tilligemed det lurende Blik, hans udtryksfulde Øine udsendte, naar han saae stift og ufravendt paa en Gjenstand, var langt fra indtagende. I dette Øieblik var han lutter Smil og Opmærksomhed, idet han gjentog Spørgsmaalet.

„Fætter husker nok ikke, at en gift Kone har to Villier at adspørge, først sin Mands, og saa....“

„Vend for Guds Skyld Sætningen om, først sin egen og saa sin Mands,“ afbrød han hende hurtigt „den gode Ha-

rald er da ingen Othello, vil jeg haabe, der troer, at Alle og Enhver har Hensigter, naar man ønsker at vække denne Villie tillive, og ...."

„Nu gaaer Hr. Fætter udenfor Spørgsmaalet!" sagde hun hurtigt og rødmede let, „Talen er jo om Tantes Ønske, at see mig hos sig en kort Tid, og nu haaber hun at Harald vil stille mig under din Beskyttelse, medens han selv reiser til Hovedstaden og ordner det Hele til min Modtagelse. Det er i Korthed Indholdet af det Brev, jeg fik igaar, og paa hvilket jeg skal give et mundligt Svar; det bliver maaske et Ja, dersom . . .

Han bøiede sig endnu dybere ned imod hende og hviskede sagte: „Veed da Cousine ikke, at det er Mandens Himmerig at være Qvindens Slave, at kun Den elsker i Sandhed, der offrer sine egne Ønsker, sin egen Hygge, sit eget Vel for hendes Smil og hendes Meninger. Forstaaer Harald ikke dette, har han aldrig elsket, og saa maa man lære ham det; man skal begynde med det Smaa, sige ham med Bestemthed og Fasthed, at Du, naar Du forlader Dampskibet, reiser hjem med mig!" og der var nu det tidligere omtalte Udtryk i hans Ansigt; i dette Øieblik lagde en Haand sig paa hans Skulder, og han rettede sig hurtig iveiret.

„Fætter og Cousine i en fortrolig tête à tête, medens Mimi og jeg har taget hele Skibet i Øiesyn", sagde en munter Stemme, „men Mimi og jeg have ikke kjedet os, vel Puds?" Den Talende bøiede sig ned mod en lille toaars Glut, han holdt i Haanden, Moderen løftede hurtigt den lille blondlokkede Pige op, og, trykkende et Godnatkys paa hendes Læber, vinkede hun af en Pige, der trods den Lilles Demonstrationer snart forsvandt med hende ved Nedgangen til Kahytten.

Harald Bang havde en høi og kraftig Figur, fine veldannede Hænder og Fødder, en Pande, der vidnede om Tænksomhed og Aand, og et Par Øine, der saae saa trohjertige og

kjærlige ud, at man uvilkaarligt maatte sige sig selv, man her havde et godt Menneske for sig, og dog vilde maaske de, der kjendte ham nøiere, paastaae, at der i dette Øieblik hvilede en Sky paa hans Pande, og at der i hans Væsen var en forceret Livlighed, der kun harmonerede daarligt med hans sædvanlige Ro og Selvbeherskelse.

„Du kommer, som Du var kaldet!" sagde Fætteren vendende sig om, „Du maa afgjøre en Strid. Emilie paastaaer, at hun i Et og Alt er afhængig af din Villie, medens min Mening er, at Du gjerne sætter Himmel og Jord i Bevægelse, naar det gjælder om at opfylde hendes Luner."

„Emilie kjender ikke til Luner!" sagde Manden alvorligt, idet han greb hendes Haand med et kjærligt Blik, „den gode Otto har ikke seet Dig i flere Aar og dømmer maaske fra den Tid, Du endnu gik i Skole. Men jeg tør vel nok være saa indiscret og spørge om, hvad der har foranlediget denne lille Meningsforskjel."

„Det dreier sig hverken om mer eller mindre end et Brev, jeg bragte Emilie igaar," svarede han roligt, „min Moder ønsker at see hende paa sin Gaard, hvor ogsaa flere af Familien ville være samlede; som Indbegrebet af lutter Fortræffelighed og Opmærksomhed vil Du naturligvis hjælpe mig med at overtale hende dertil."

Ved Hentydningen til Brevet blev Udtrykket i Bangs Ansigt endnu mørkere end før, han bed sig gjentagne Gange i Læberne, og med en utaalmodig Bevægelse trak han Handskerne af og paa: „Og hun svarede derpaa?" spurgte han hurtigt.

„At hun gjerne tog derimod, naar Du blot ikke vilde savne hende for meget!" sagde hun indsmigrende, læggende begge Hænderne paa hans Arm og seende ham ind i Øinene med et Blik, der allerede var fuldstændig vis paa sin Seir.

Han tog sagte Hænderne bort, rømmede sig nogle Gange, som om han vilde befrie sig for en pludselig Svaghed, og sagde

med fast Stemme: „Og naar jeg nu har Grunde til at bede Dig opgive denne Plan?"

„Saa er det ikke mere end billigt, at vi faae disse Grunde at vide," tog Otto hurtigt tilorde, „hvis ikke maa jeg fæste ubetinget Lid til det Rygte, der gaaer om Dig."

„Og dette Rygte lyder?" spurgte han hæftigt.

„At Du frygter for, at hun hos sin adelige Familie skal anstille Sammenligninger og komme i Tanker om, hvorledes Adelsmanden gererer sig i Modsætning til den Borgerlige!" svarede Otto med et haanligt Smil.

Harald foer i Veiret og udbrød hurtigt: „Jeg frygter ikke for at minde Emilie om, at hun nu tilhører min borgerlige Familie, at hun har Pligter ei alene mod mig, men ogsaa mod vort Barn, og at hun gjør, hvad jeg ønsker, om det ogsaa synes lidt uforstaaeligt; og nu intet Videre om den Sag."

Der gives et lille Ord, som man vel skal vogte sig for at bruge i Forbindelse med anden og tredie Person; med første Person derimod er det en anden Sag, der falder det helt naturligt, „Jeg er buden til Middag idag, men har faaet Forretninger, og saa er det min Pligt at besørge dem først, saa kunne vi siden more os!" eller: „Jeg er Børnenes Fader, følgelig er det min Pligt at opdrage dem godt, og holde dem til det Gode!" klinger helt opbyggeligt, og Enhver vil sige Ja og Amen dertil: men prøv nu paa at omskrive Sætningen med et Du eller han, naar det tilbørlige Tonefald ledsager Ordene, og de ville efterlade en Bitterhed i Sindet, da de indeholde en indirecte Bebreidelse, der ikke kan bortraisonneres.

Det var første Gang, Emilie var bleven tiltalt paa denne Maade; en hæftig Rødme bedækkede hendes Kinder, medens hun hævede Hovedet stolt og betragtede sin Mand med tindrende Øine; der svævede et Svar paa hendes Læber, men hun fattede sig hurtigt, og idet hun svøbte Silkekaaben tættere om sig, sagde hun: „Jeg begynder at føle Aftenkulden, jeg troer, jeg vil søge

Kahytten" og med en værdig Hovedboining og et fremmumlet: „Godnat mine Herrer!" forsvandt hun ved Nedgangen til Kahytstrappen; men hun var ikke ene, og et Dieblik efter tittede hendes Mands Ansigt frem af Morket, der herskede paa denne. Hvorfor trak hun saa hurtigt Haanden til sig, da han greb den med sin vante Inderlighed, og hvorfor vendte hun saa hurtigt Kinden bort, da han vilde trykke et Godnatkys paa den; hun handlede kun efter Dieblikkets hæftige Indskydelse, og kunde ikke ret klare Grunden hvorfor, da hun stod derinde i den snævre Damekahyt og saae sig omgivet af lutter kjedelige, fremmede Ansigter. Hun havde jo ikke engang besvaret hans: „Godnat min egen kjære lille Emilie!" men hurtigt lukket Døren til, hun vilde ikke see ham, ikke see hans kjærlige, trofaste Blik, og med bestemte, hurtige Bevægelser gik hun frem og tilbage i det lille Rum. Hun hørte bestandigt Ordene: „Kun Den elsker i Sandhed, der offrer sine egne Ønsker, o. s. v." og hendes Læber sluttede sig tættere sammen, idet hun mindedes hendes Mands: „Hun har Pligter ei alene mod mig, men ogsaa mod vort Barn!" Var det saaledes, han elskede, var hun bleven hans kun for at belæres, for at ydmyges, og om hun nu satte sin egen Villie over hans, om hun fulgte sin egen Tilboielighed og . . . men hun forfulgte dog ikke Tanken længer; træt og udmattet af Sindsbevægelser søgte hun endelig sin snævre Koie, uden at kaste et Blik til Siden, hvor hendes lille Mimi sov sødt; hun undlod ellers aldrig at knæle hver Aften ved hendes Leie og bede de hellige Engle bevare hendes lille Skat.

Luften havde hele Eftermiddagen været temmelig tung og trykkende, og den Efterretning, at Skibet, formedelst stærk Taage, der henad Aften bredte sig mer og mer, var nødt til at søge Ankerplads ved Hesseløen, kom ikke aldeles uventet for flere af Passagererne. Skibet sagtnede efterhaanden sine Bevægelser, og snart var hele den lille, svømmende Verden gaaet til Ro for atter den næste Morgen at vaagne til Virksomhed og Liv.

Morgenen kom, og viste de samme trøstesløse Udsigter, det var Taage og atter Taage, og de mange Ansigter, der viste sig ovenfor Kahytten, trak sig efterhaanden gnavne og mismodige tilbage, medens man hist og her hørte Banden og kraftige Eder af det tjenstgjørende Mandskab, der drev om paa Dækket og morede sig med at staae paa Udkik efter den blaa Himmel; men al Speiden var forgjæves.

Nede i Herrekahytten fordrev man Tiden paa bedste Maade, Nogle nøde endnu deres Morgensøvn, henslængte paa magelig bløde Sophaer, Andre vare ifærd med deres Toilette, medens de lyttede med spændt Opmærksomhed til nogle pikante Historier, Otto gav tilbedste; han kunde være meget interessant, den unge Mand, han havde læst endel, reist endel, og efter eget Sigende været Helten i flere Eventyr. Denne Morgen havde han ret Aarsag til at være fornøiet med sig selv. Han havde foresat sig, at give denne Parvenu, der ukaldet havde trængt sig ind i hans Familie, en lille Lection, og han var tilfreds med Begyndelsen; med et eget Talent var det lykkedes ham at gjøre Emilie til sin Allierede, han havde seet det i hendes Blik, i hendes hele Holdning, da hun forlod dem paa Dækket, og hans Moder vilde gjøre det Øvrige; under hendes Varetægt vilde han fremtræde som hendes Ridder, hendes Beskytter, naar Harald vilde plage hende med Skinsyge. Alt dette og meget Mere saae han nu for sig i Aanden, medens han fortalte sine Reisefæller om et Bal i Paris, paa hvilket han havde været toneangivende Cavalleer.

Harald havde ikke sovet meget den foregaaende Nat, det var første Gang, der var en lille Kurre paa Traaden, mismodig og bedrøvet havde han længe stirret paa den mat brændende Lampe under Loftet, medens han atter og atter tænkte paa sin egen lille Hustru, der aldrig tilforn havde været saa uvenlig og frastødende. Længe før de øvrige af Kahyttens Beboere havde rystet Søvnen af sig, listede han sig op paa Dækket; mente

han maaske, at han deroppe skulde vinde mere Ro i Sindet, at den kolde Morgenbrise skulde køle hans Kinder og forjage de tunge trykkende Tanker? Den kolde klamme Taage slog ham imode og jog ham snart ned igjen; han standsede udenfor hendes Dør, og kunde ikke modstaae Fristelsen til at aabne den paaklem og titte ind; der laa hun og sov saa sødt og roligt, som om Sorg og Mismod var langt fra hendes Tanker, Barnet var krøbet op til hende, og dets blottede Arm var slynget om Moderens Hals. Med et lettende Suk trak han sagte Døren til, og traadte ind til de andre Herrer; men han kunde ikke ret føle sig hjemme derinde, Ottos Stemme naaede hans Øren, og dennes lurende Blik mødte hans, idet han stak Hovedet ind af Døren. Det syntes ham, at der laa en udfordrende Klang i denne Stemme, og uden at blande sig i Samtalen, der nu var i rask Gang, tog han sin Kappe, og, svøbende sig ind i den, forlod han dem. Han stillede sig med Ryggen imod Masten og stirrede ud i Taagen. Var der ligesaa mørkt i hans Indre som omkring ham, var der endnu mørke Skyer paa hans Pande? Nei, Synet dernede havde gjort ham godt, og han tænkte, ja han tænkte paa saa Meget, som han stod der ene Time efter Time.

Han huskede saa grant, hvorledes hun saae ud, da de mødtes første Gang; hun var dengang 14 Aar. Hendes Fader var kongelig Embedsmand og besveg Kassen; det blev ham, den unge Fuldmægtig, overdraget at afholde Forhør og undersøge Sagernes Tilstand. Ak! det var et sørgeligt Hverv; for at undgaae Skam og Vanære, havde hin allerede gjort Ende paa sit Liv, da Rettens Folk indfandt sig, og den unge Pige, der allerede forlængst havde mistet Moderen, var nu ogsaa faderløs; man meddelte hende saa skaansomt som muligt, at et pludseligt Slagtilfælde havde gjort Ende paa Faderens Liv. Hverken hun eller den Afdøde havde Venner i den lille By, ved sit hovmodige, nedladende Væsen havde han ofte ladet Beboerne

føle, at de maatte ansee det for en stor Ære, naar han tog Del i deres Sammenkomster; han havde trolig opdraget Datteren i de samme Meninger, hun vidste kun at fortælle Skoleveninderne om sin adelige Slægt, om den Ære hun viste dem, ved at komme sammen med dem, og roste sig af, at hun, naar hun havde naaet en vis Alder, kunde gjøre sikker Regning paa, at blive Æresdame hos Dronningen, da hun var langt ude beslægtet med Hofmarchallen; i Skolen gik hun kun under Navnet: „Marchalinden". Nu vare alle Hjerter og Dørre lukkede for hende, man havde kun taalt hende i Medgangens Dage; Ingen vilde optage hende i deres Familiekreds, ja selv Præstekonen, den blide og rolige Fru Hansen rystede paa Hovedet ved Forslaget, at opdrage hende med sine Børn, „Emilies stolte, hovmodige Charakter formaaer jeg ikke at bøie, og det er farligt for mine Smaae, at have et sligt Exempel for Øie!" Og dermed forsvandt Haabet at skaffe hende et hyggeligt og godt Hjem her.

Det var en raakold Vintermorgen, da han kjørte ind ad Porten til den rige Fru Martens Herresæde, hun var Søster til den Afdøde; han havde som Værge for den unge Pige brevvexlet med hende angaaende Boets Ordning, og kom nu selv for ret indtrængende at lægge hende paa Hjerte, at vaage over den Forladtes Fremtid. Han, der selv havde en øm og kjærlig Moder, følte for det unge Barn, der stod saa ene i Verden, og han var overbevist om, at Tanten maatte see det med de samme Øine og vilde aabne et Fristed og et Hjem for hende. Det var en smuk Dame, og en fornem Dame, der fremstillede sig for ham; med kold Ro hørte hun hans Forestillinger, da han endte, sagde hun med afmaalt Høflighed: „Næstefter at takke Dem Hr. Bang for Deres Uleilighed, har jeg kun at tilføie, at jeg er villig til at betale 300 Rd. aarlig for hendes videre Uddannelse".

„Det er ikke Penge, det er et Hjem, vi søge for hende!"

afbrød han hende utaalmodig over atter at finde Modstand. „Den unge Pige trænger til Veiledning, til en Moders Kjærlighed, og den haabede vi at finde hos Dem."

Hun bøiede Hovedet med et koldt Smil og sagde ironisk: „Ungdommen har kun Øie for Romantiken i Livet, men lukker forsætlig Blikket for den nøgne Virkelighed. Jeg vil nødig indvie Fremmede i Familieanliggender, men De nøder mig jo næsten dertil; jeg vil aldrig tillade mine Sønner at ægte en fattig Pige, og hun tegner jo til at blive smuk, efter hvad man siger. Tillad mig ellers et Spørgsmaal: Hvoraf kommer det, at en saa ung Mand, som De, er bleven udseet til hendes Ridder?"

Han mumlede noget om Bortreise og om midlertidigt Værgemaal, og befandt sig først rigtig vel, da han saae Træerne om den store Herregaard svinde i det Fjerne. Veien var lang og kjedelig, og han havde Tid nok til at overveie det Spørgsmaal, der bestandig opfyldte hans Tanker; med et opklaredes hans Pande, og et Smil foer hen over hans Læber. Hvorfor havde han vandret iblinde, henvendt sig om Raad og Daad nu til En nu til en Anden, istedetfor at gaae til hende, af hvem han endnu aldrig havde faaet Nei, til hende, der altid hørte paa ham med Opmærksomhed og Deltagelse. Endnu samme Aften skrev han et langt Brev, i hvilket han skildrede Begivenhederne i den lille By, fortalte om den Deltagelse, han følte for den unge Pige, og bad Modtagerinden at hjælpe ham med de Planer, han agtede at udføre. Og han blev ikke skuffet. Hans eiegode kjærlige Moder aabnede et Fristed for den Forladte, hun optog hende med Venlighed i sit Hjem, ved milde Formaninger søgte hun at veilede hende og at rette hendes Feil; der hengik ikke saa meget lang Tid, inden hun takkede Sønnen for den Skat, han havde sendt hende til at opmuntre hendes ensomme Liv. De ansaae det ikke for rigtigt, at nægte at modtage de Penge, Tanten havde tilbudt at sende; Fru Bang var ikke rig, og Emilies Opdragelse var meget forsømt,

hun havde endnu meget at lære. Hvert halve Aar indsendte han Qvittering for de Penge, der regelmæssig affendtes af Godsforvalteren, men dertil indskrænkede sig ogsaa den Interesse, Fruen viste sin Niece; hun ansaae det simpelthen for en Gjæld, hvis Renter hun havde at betale. Et Brev, hun fik, hvori spurgtes om hvilken af Hovedstadens Præster, der helst skulde forberede Emilie til Confirmation, lod hun ubesvaret, og nu hengik der en rum Tid, i hvilken hun Intet hørte om sin Broders Barn. Da kom der en Dag en Skrivelse, der for nogle Dieblikke rystede hendes ophøiede Ro, det var Meldingen om Harald Bangs og Emilie Fenkers Forlovelse, og endnu samme Aften affendte hun Følgende:

„Indlagt findes en Anvisning paa 1000 Rd., der er at „betragte som Slutstenen paa de Velgjerninger, Undertegnede „har ydet i Form af Bidrag til supponeret Opdragelse, og „beder man sig fremtidig forskaanet for al Berøring med den „Bangske Familie.

Anna v. Martens."

Brevet var adresseret til Procurator Bang med Godsforvalterens bekjendte Skrifttræk. Det behøver sikkert ikke at tilføies, at Anvisningen uopholdelig blev tilbagesendt, og dermed ophørte al Forbindelse mellem de to Familier. Harald glemte snart i sin Lykke den tilsigtede Fornærmelse, og da han kort efter førte Emilie hjem som sin Brud og viste hende om i sin hyggelige, smukke Bolig, var han stolt og glad ved den Bevidsthed, at han var Skaberen af sin egen Lykke, at det var ham, ham selv, der saa at sige havde opelsket den Blomst, der skulde brede sin Duft omkring ham.

De havde nu levet i tre Aar paa dette Sted, og for hver Dag, der gik, elskede han hende høiere; hun var Solskinnet paa hans Vei, hun var Alfen, der bortjagede hver lille Ærgrelse, Forretningslivet førte med sig. Naar han træt og mat traadte ind til hende, og hun med et lille Smil rakte ham den lille

Mimi imode, var Alt glemt, og han velsignede den Dag, hun var bleven hans. Da traadte der en Dag en Fremmed ind i hans Contoir og bad ham overtage Ledelsen af en Sag, der angik Fæsteforholdene paa hans Moders Eiendom; han udbredte sig med Vidtløftighed om det gode Navn, Hr. Procuratoren allerede havde vundet, hvilket havde bestemt ham til at give denne Fortrinet fremfor Andre der i Byen, hvortil maaske ogsaa bidrog, at han var nær beslægtet med hans Kone; han præsenterede sig nemlig nu som Otto v. Martens, idet han nonchalant tilføiede, at Procuratoren naturligvis kjendte Stamgodset i Sjælland; denne Eiendom var jo kun en Roverrede og forbandet kjedelig, men da den kunde blive indbringende med Tiden, havde han bestemt sig til at opslaae sin Bolig derude i kort Tid for at have nærmere Tilsyn med de foreløbige Arbeider, der skulde foretages til at sætte det Hele i beboelig Stand. Sluttelig bad han Harald, at præsentere sig for de første Familier i Byen, da det jo kun var at betragte som en Spadseretour, naar han red frem og tilbage til sit fremtidige Hjem.

Med venlig Gjæstfrihed aabnede Harald sine Dørre for ham, i Begyndelsen følte han sig ligesom alle Andre tiltrukken af hans lette, behagelige Væsen, det smigrede ham, at han øiensynlig foretrak hans Hus fremfor ethvert andet der i Byen, og tillagde sig det som en særlig Fortjeneste, at Otto ogsaa gjerne søgte hans Selskab. Men det gik snart op for ham, at Fætteren dog var allerbedst tilmode, naar Emilie var tilstede, og hun, ja han havde aldrig hørt hende lee saa hjerteligt, som naar denne gav sine smaae Anecdoter tilbedste, eller seet hende lytte med saamegen Opmærksomhed, som naar han fortalte om den skjønne sjællandske Natur, om det pragtfulde Herresæde, om den fine elegante Verden, der besøgte dem der. Var han da skinsyg paa Otto, følte han noget Nag til ham, der kun var et Verdensmenneske, kun gik op i Øieblikkets Nydelser, medens han kun tænkte paa Virkeligheden i Livet, en Virkelighed, det følte han saa godt, der undertiden

maatte være kjedelig og trykkende for en ung Kone, som længtes lidt efter det friske aandelige Liv derudenfor, og han havde derfor Planer, der skulde sprede denne Kjedsomhed. Nu vare de paa Reisen til Hovedstaden, hvor han skulde tiltræde et kongeligt Embede, og der havde han haabet at have hende for sig alene, der, i det nye Hjem, vilde hun atter kun være Hustru og Moder, og glæde dem med sine Smil og kjærlige Ord. Skulde han nu skuffes, skulde det være saa, at hun havde andre Interesser, at hun droges hen til en Verden, han troede, hun havde glemt, og hvorfor denne Kulde, denne ukjærlige Opførsel den foregaaende Aften? Mismodig og grublende trak han Hatten dybere ned over Øinene og svøbte Kappen tættere om sig; det var, som vilde han afslutte sig fra den Verden, der omgav ham, for kun des bedre at kunne hengive sig til de mørke Tanker, der bestormede ham.

— Nei, der var ikke morsomt dernede i Damekahytten; Alle raabte paa Jomfruen, der havde nok at bestille med at besvare de forskjellige Spørgsmaal om Vind og Veir, bringe Kaffe og rydde af Bænke og Borde, for at give Kahytten et renligere Udseende. Ubemærket sneg Emilie sig bort fra dem; hun havde været altfor taus, altfor beskæftiget med sig selv, til at Nogen skulde savne hende, hendes lille Mimi sov endnu, hvad skulde hun da dernede i den trykkende Luft, hun længtes efter et renere Aandepust, og snart stod hun ovenfor Trappen. Alt var endnu indhyllet i den tætte Taage, der kun af og til lettede lidt, for da atter et Øieblik efter at sænke sig ned over Skibet. Hun kunde kun skimte enkelte af de nærmeste Gjenstande, langsomt og forsigtigt gik hun hen til Bagstavnen og stirrede ned i Bølgerne, der sloge sagte og mumlende mod Roret. Med et lille Suk hævede hun atter Hovedet, vendte sig om og gik langsomt hen til Trappen, der førte ned til Dækspladsen. Hun trængte til at adsprede Tankerne, til at høre, at see Noget, der kunde lede hende bort fra det, der nu fyldte Sjælen, og snart sad hun dernede paa en Bænk, lænende Hovedet til Nedgangen; det var et for hende

ukjendt Liv, der rørte sig dernede, Nogle havde sluttet Kreds om en Soldat, der med et eget Humor fortalte om Begivenhederne fra Leiren, her sad en Moder og vuggede syngende sit Barn, medens Andre havde faaet Madposen frem og undersøgte Indholdet med kritiske Miner.

Emilie rykkede uvilkaarligt lidt til Side, da hun saae et bondeklædt Fruentimmer nærme sig og tage Plads paa samme Bænk; hun vilde nok see paa disse Folk, høre lidt paa dem, men komme i nærmere Berøring med dem, med disse Mennesker, for hvem hun aldeles ingen Interesse kunde føle, dertil stod de for langt under hende; Omgangen med Fætteren havde allerede virket. De sadde nogen Tid tause ved Siden af hinanden, endelig spurgte den Anden sagte: „Hvor langt skal De, Frue?"

Emilie lod, som hun overhørte Spørgsmaalet, og dreiede uvilkaarlig Hovedet mod den anden Side, og da den Anden kort efter gjentog det, svarede hun kort og uvilligt: „Til Kjøbenhavn!"

„Saa skal jeg reise meget længere, ja meget langt herfra; min Mand og jeg ere paa Reisen til Amerika."

„Til Amerika!" udbrød Emilie hurtigt og vendte sig mod den Talende. Hun var endnu ganske ung, havde smukke blaae Øine, det blonde Haar tittede frem under den bredskyggede Hat, der sluttede om et Ansigt, der saae bedrøvet og lidende ud, og Emilie følte uvilkaarligt, at hun her stod ligeoverfor en Sorg, der, naar Alt kom til Alt, maaske var lidt mere virkelig end hendes, „til Amerika", gjentog hun lidt langsommere, „og hvad vil De der?"

„Arbeide; naar der ikke er noget herhjemme at opnaae, maa man jo tænke paa Børnenes Fremtid," svarede hun saa sagte, at Emilie næsten ikke kunde høre det.

„Og saa vil De drage bort fra Fædreland, Venner, og hvad De ellers har kjær, for at søge en Lykke, De maaske aldrig

naaer," sagde Emilie med Varme, forglemmende sin Tilbageholdenhed, „sæt nu, at De aldrig vender tilbage, og her er maaske Sødskende, Forældre, der sørge, fordi De drager bort!"

Den Anden rystede sorgmodigt paa Hovedet: „Jeg lader hverken Moder eller Fader, Søster eller Broder tilbage, men ak Frue, De maae ikke synes underligt om mig, da jeg igaar saae Dem sysle med Deres lille Pige, havde jeg nær bedet Dem om Forlov til at tage hende paa Armen et eneste lille Øieblik; jeg har ikke seet min lille Marie i 14 Dage, og Gud veed naar jeg faaer hende at see." Hun førte hurtigt Haanden op til Øinene og aftørrede Taarerne, der løb ned ad Kinderne.

„Da er De dog vel ikke reist bort fra Deres Barn, det er jo ligefrem unaturligt!" sagde Emilie med rynket Pande og i en noget haard Tone.

„Ja, jeg veed jo nok, at De og alle Andre ville kalde mig en unaturlig Moder!" udbrød den Anden, idet hun hævede Øinene og betragtede hende fast. „Men seer De, jeg har Claus at takke for Alt; jeg var et stakkels, uvidende, forladt Barn, da han lod sine Forældre tage sig af mig, han forsvarede mig mod de Andre i Landsbyen, der gjorde Nar af den keitede, barbenede Signe, hvem Alle havde tilbedste. Og da han saa gjorde mig til sin Hustru, og jeg lovede at være ham tro og lydig, og følge ham i Godt og Ondt, Sorg og Glæde, bad jeg Vorherre give mig Styrke til at holde dette Løfte. Hans Forældre ere fattige, vi have heller ikke Noget, og derovre paa Vestkanten er der ikke Meget tilovers for en fattig Husmand. Da vi kunde see, at vi med alt vort Slid og Slæb ikke kom videre, betænkte Claus sig ikke ret længe, da der kom Brev fra hans Sødskendebarn om at komme over til ham, han kunde nok bruge fire kraftige Arme. Børnene, ja jeg har ogsaa en rask Dreng, der nu er 5 Aar, kunne vi bedre tage os af, naar vi have været noget derovre og lagt lidt op, han raadede os derfor til at lade dem blive tilbage hos Bedstefader. Nu forstaaer De jo nok Frue, at

det er min Pligt at følge ham, men jeg kan ikke lade være at sørge alligevel!"

Emilie havde med bøiet Hoved lyttet til den lille Fortælling, Bondekonens enfoldige simple Ord gjorde et dybt Indtryk paa hende; var det ikke hendes egen Historie, hun hørte fortælle; var det ikke hende selv, der blev skyet, ja næsten hadet, da Harald førte hende til sin elskelige Moder, der havde ledet og opdraget hende, og hvorledes havde hun saa gjengjældt den rige Kjærlighed, der var bleven hende tildel? Blodet steg op i hendes Kinder, og hendes Hoved bøiede sig endnu dybere, da hun mindedes, at hun havde lyttet til Ord, der vare beregnede paa at nedsætte denne Mand i hendes Omdømme. Hvad kunde denne Fætter, denne Tante være for hende, hvorfor var det ham saa magtpaaliggende at overtale hende til at tage med ham til hans Hjem? Og hendes Kinder farvedes endnu rødere ved de Tanker, der fore gjennem hendes Hoved. Hun havde vovet at hovmode sig, havde vovet at see ned paa denne Bondekone, der langt bedre end hun forstod at tyde Skriftens Ord; hvad havde Harald fordret af hende, kun det at opgive et Lune, men hun vilde vise ham, at hun endnu stedse var hans egen kjære lille Emilie, hun vilde strax hen til ham og bede ham om Tilgivelse og om den Kjærlighed, hun havde været nærved at forskjertse.

„Gud trøste og styrke dem i Deres Forehavende!" sagde hun bevæget, idet hun vendte sig til den bedrøvede Moder, „han vil sikkert lede Alt til det Bedste for Dem. De vil ikke tage det ilde op, naar en Moder, der er saa lykkelig altid at kunne have sit Barn hos sig, giver Dem lidt til de Smaae, der maae savne den Omhu og Pleie, som kun Forældre kunne give." Hun skrev hurtigt nogle Ord paa et Stykke Papir. „See her er min Mands Adresse, Udvandrerskibet gaaer først iovermorgen, og han kan muligt give Dem nogle Raad, han er saa god og

kjærlig." Hun trykkede hendes Haand med et opmuntrende Smil og forlod hende.

Der stod han saa ene og bedrøvet; hun nærmede sig ham, og lagde sin Haand med et let Tryk paa hans Arm, idet hun sagte hviskede: „Harald"; hun gjentog endnu en Gang hans Navn, og det Blik, der nu mødte hendes, sagde hende, at Alt var tilgivet og glemt. „Jeg vil gjøre, hvad Du vil, hvor Du er, vil jeg ogsaa være," sagde hun ydmygt, „og," lagde hun frygtsomt til, „Du er ikke mere vred paa din tossede lille Kone!"

Han trykkede kjærligt Haanden, der hvilede paa hans Arm, og udbrød hurtigt: „Og naar jeg nu strax bortfører hende og tager hende med til Schweitz; jeg skal ikke strax tiltræde Embedet og har Lyst til at gjøre en lille Reise, hvor jeg har hende for mig alene."

„Saa siger hun: Tag Mimi med, thi de Tre høre dog sammen."

„Som Du vil, kjæreste Emilie! Gud velsigne Dig for de Ord," sagde han bevæget. Hun tog hans Haand og berørte den let med sine Læber. Solen havde i nogen Tid kæmpet for at gjennembryde Taagen, og den sendte nu sine varme stærke Straaler ned til dem, og oplyste Alt om dem. Otto stod ligeoverfor dem og foer lidt sammen, da han gjenkjendte dem.

„Siig Tante, at hun maa sende Indbydelse til Harald og Mimi, naar hun ønsker at see mig hos sig; thi kun hos dem er min rette Plads," sagde Emilie, da hun fik Øie paa ham. „Har Du Lyst til at besøge os, maa Du om nogle Uger søge os paa Rigi!" tilføiede hun muntert.

Han gjorde et ceremonielt Buk, dreiede sig om paa Hælen og forsvandt snart imellem Passagererne, der havde samlet sig ved Spillet, for at see Matroserne vinde Ankeret op.

Skibet sveiede rundt og fortsatte derpaa Reisen. Og Solen skinnede ned paa den, der sørgede og savnede, men var stærk

ved sit Hjertes rige Kjærlighed, og paa dem, der kun havde et Haab, en Tanke, den, at der vel gives Lykke for dem, der elske i Tro og Sandhed.

En Vaardag.

Velkommen Du milde, Du viftende Vind,
Som løste den lænkede Bølge!
Naar let Du henaander dit Kys paa min Kind,
Da spirer, da grønnes en Vaar i mit Sind
Med Solskin og Sang i sit Følge.

Velkommen Smaablomster, som Øiet opslaae
Ved Foden af mægtige Bøge!
Som her I mig hilse saa klare, saa blaae,
Det er, som om hende i Øiet jeg saae,
Naar ømt hendes Blikke mig søge.

Du Vaarens Forkynder i Kjortelen gul,
Som let gjennem Krattet Dig svinger!
Velkommen Du flagrende Sommerfugl,
Som Vaarsolen lokkede frem af dit Skjul
Til Flugt paa de nyfødte Vinger.

Da Vinteren troned paa Herskerens Stol,
Som Du sad jeg taus sluttet inde,
Da traf mig en Straale fra Kjærligheds Sol —
Nu sværmer jeg her, for den første Viol
At bringe som Hilsen til hende.

K. Valløe.

Aftenstjernen.

ftenstjerne! jeg har kjendt
Kjærligst Dig blandt Venner;
Lys blev mig i Sjælen tændt,
Naar, bøiet,
Øiet
Op til Dig jeg havde sendt —

O, din Straale bygged jo
Mellem Jord og Himmel,
Mellem Gud og mig en Bro!
Ved Glimtet
Skimted
Mangen Gang jeg Fredens Bo. —

Mindst jeg glemmer dog, hvorhen
Mig din Straale førte!
Bækken mindes Du vel end?
Hvor milde,
Stille
Elskovssange nynner den!

Spred med Straalen Sorgens Gys!
Skin, hvor Hjerter længes,
Som for mig Du skinte nys:
Bag Hækken
Bækken
Vinked, guldblank af dit Lys!

Carl Andersen.

Kalabaliken ved Bender.

(Historisk Skizze. Af S. f.)

I December 1712 holdt Sultan Achmet III. et Statsraad. Raadslagningen bar et høitideligt Præg, og Storherren selv førte Ordet. „Jeg havde liden eller ingen Forbindelse med Kongen af Sverrig", sagde han, „da han efter Nederlaget ved Pultava kom til mit Land. Hverken havde jeg Grund til at elske eller hade ham, men med keiserligt Ædelmod og med en Musselmands Gjæstfrihed modtog jeg ham i mine Stater. Jeg har nu i 4 Aar underholdt ham og hans talrige Følge. Jeg har overvældet ham med Velgjerninger og Gunstbevisninger. Strax efter hans Ankomst hertil gav jeg ham saaledes 400 Punge (20,000 Rd.) og desuden Underhold hver Dag for hans Heste og Folk. For kort Tid siden begjærer han 1000 Punge for dermed at bestride Omkostningerne ved sin Hjemreise. Jeg gav ham 1200 foruden Vogne og Heste i Overflødighed samt en talrig Eskorte. Men skjøndt Alt saaledes var færdigt til hans Afreise, og uagtet han havde lovet at tiltræde den ved Vinterens Begyndelse, søger han dog nu alle mulige Paaskud, for at faae Leilighed til at opsætte den; snart klager han saaledes over, at Eskorten er for liden, snart fordrer han flere Penge. Nu vil jeg dog give ham tilkjende, at det er vor keiserlige Villie, at han strax afreiser. Modsætter han sig vort billige Ønske, da kan det ikke være stridende mod Mahomeds hellige Lov saalidt som mod de Christnes Retfærdighedsfølelse, at vi med Magt tvinge ham til at holde sit Ord og jage ham bort som en Fjende, da han ei vil reise som Ven!" Hele Forsamlingen gav Sultanens Ord sit Bifald, og Mufti erklærede, at den Gjæstfrihed, som Profeten paalagde de Troende, ikke kunde gjælde de Vantroe og

allermindst de Utaknemmelige; den svenske Konge havde allerede i lang Tid og nu igjen fornylig ved at bryde sit Løfte gjort sig uværdig til Tyrkernes Velvillie.

Hvem var da vel hin svenske Konge, hvis Opforsel Sultanen med saamegen retfærdig Indignation paatalte, og hvis Færd hele Divanet var i Opror over?

Carl den Tolvte, det 18de Aarhundredes største Helt og ridderligste Skikkelse, Gustav Adolfs værdige Ætling, den Tredie i de store Caroliners Række. Han, der som 18aarig Yngling havde forbauset Europa ved sine Bedrifter, tvunget Frederik IV af Danmark til den ydmygende Fred i Travendal, slaaet den langt overlegne Russerhær ved Narva, i de fire følgende Aar sprængt den sachsiske Kurfyrste og polske Konge August den Stærkes Hære, tvunget de splidagtige Polakker til at enes om Valget af Stanislaus Lezinsky til Konge istedetfor den troløse og lidet hæderlige August, og endelig nødt den Sidste til den haarde Fred i Altranstädt, det var ham Tyrkerne nu paa fjerde Aar lod tære Naadsens Brød i deres Land. Ruslands barske Natur og forfærdelige Ødemarker, Franskmændenes Ulykke 100 Aar senere, havde decimeret Carls Hær paa det ulykkelige Tog til Ukraine Vinteren 1708—9; den kjække General Løvenhaupt, som skulde have tilført ham Proviant og friske Tropper, var bleven slagen af Czar Peter ved Dnieperen, og Hetmanen Mazeppa, for hvis Skyld Carl var dragen mod Syd, var forraadt af Størstedelen af sine Kosakker, da det afgjørende Slag mellem Czar Peter og Carl blev udkæmpet ved Pultava 1709. Det Heltemod, Svenskerne her udviste, vil Historien altid omtale med Beundring; men deres Fjenders Masse var for stor, og deres Kræfter og Haab næsten allerede før Slaget udtømte ved forudgaaende nedslaaende Begivenheder. Medens deres Konge syg og saaret flygtede mod Dniepr, maatte den brave Løvenhaupt overgive sig med 16,000 tappre Soldater, der i de siberiske Bjergværker og som

Tiggere paa Landeveiene haardt maatte bøde for deres mageløse Troskab mod Konge og Fædreland.

I Bender var Carl bleven modtaget med de største Hædersbevisninger. Den svenske Konges Ry var gaaet forud for ham, og Paschaen derstedS var opfyldt af Beundring for den fremmede Helt. Det vilde saaledes have været let for Carl efter kort Tids Forløb at vende tilbage til sit Rige gjennem Ungarn og Tydskland; men Carl havde taget Veien til Tyrkiet af flere andre Grunde end den, at søge et midlertidigt Asyl der. Rusland maatte under den erobringssyge Czar Peters Bestyrelse være Tyrkiets farligste Fjende. Fra Bender tilskrev Carl Sultanen et Brev, hvori han kort og fyndigt viste Achmet det Naturlige i en Alliance mellem ham og den svenske Konge mod den fælleds Fjende, og raadede ham til strax at erklære Rusland Krig. At vende tilbage som en Flygtning gjennem det Europa, der for kort siden havde tiljublet hans Seirvindinger Bifald, var naturligvis i dette Øieblik modbydeligt for Carls æretørstende Sjæl; men at drage tilbage i Spidsen for en mægtig Hær af Svenskere, Polakker og Tyrker og tugte Czaren, hvis Vaabens Overmagt han nylig havde maattet føle, det syntes ham overensstemmende med Æren. Utaalmodig afventede han Sultanens Svar, som dog lod bie paa sig et halvt Aar. Tyrkiet var dengang i stærk Tilbagegang. Selims og Suleimans Dage vare forlængst forbi. Ved at opdrages i Serailet istedetfor i Leiren, vare Sultanerne blevne ukrigerske og vellystige Despoter, og Fordærvelsen udbredte sig mere og mere fra oven af. De høieste Poster i Hæren og Staten begyndte mere og mere at bortgives efter Haremets Gunst, Krigstugten i Janitscharernes Korps slappedes, voldsomme Tronomvæltninger, Serailets Ødselhed og et utroligt Bestikkelsesvæsen havde allerede dengang betydeligt undergravet Tyrkiets moralske og physiske Kraft. Dette var Aarsagen til, at Carls dristige Planer fandt saa liden Anklang ved Storherrens Hof, skjøndt denne strax

havde modtaget ham med østerlandsk Gjæstfrihed, sendt ham betydelige Foræringer, anvist ham 500 Daler til daglig Udbetaling og overflødige Levnetsmidler. Skjøndt Carl saaledes af Sultanens Taushed maatte slutte sig til, at han ingen Lyst nærede til at følge hans Opfordringer, var han dog en altfor energisk Natur til, at han skulde slippe et engang fattet Forsæt. Han sendte sin gode Ven og Fortrolige, Grev Poniatovski, Faderen til den senere berygtede polske Konge, som sin Agent til Constantinopel. Poniatovsky var en yderst indtagende og snild Mand, der hurtig satte sig ind i alle Seraillets Intriguer og Rænkespind og forstod at benytte sine Kundskaber. Jøder, Gildinger og Kvinder maatte arbeide for ham. Den gamle Enkesultaninde forstod han at indtage for den svenske Konge, som havde udført Bedrifter, der mindede om den osmaniske Histories stolteste Helte. Paa Folket i det Hele taget maatte naturligvis Carls storslaaede Personlighed ogsaa gjøre et mægtig Indtryk. Saa simpel og tarvelig, som han var med Hensyn til sin egen Person, holdt han dog af at omgive sig med stor Glands og Pragt; han lod haant om Penge, var i høi Grad gavmild, ja næsten ødsel, og tingede aldrig om Prisen med de pengegridske Musselmænd. Hver Dag blev der regelmæssigt holdt Bøn i den Leir, der lidt efter lidt havde dannet sig omkring ham, Noget som naturligvis maatte slaae Mahomedanerne, der satte saamegen Pris paa den officielle Religiøsitet. Og nu Rygtet, som fordobblede hans i Virkeligheden lysende Vaabenbedrifter og som fik en yderligere Stadfæstelse ved hans kjække Personlighed, for hvilken selv Naturen syntes at være bange*)! Alt dette maatte naturligvis være skikket til at fyldestgjøre det østerlandske

*) Carl havde trods alle Tyrkeres Raad bygget Boliger for sig og sine Folk paa en Halvø ved Dniestr. Alle ventede, at Floden helt skulde oversvømme Hytterne, naar Tiden for dens Stigning kom, men mærkværdigt nok holdt den sig i disse Aar til Alles Forundring inden sine Bredder.

Ideal af en Drot. Saaledes skete det da, at to Storvezirer, der vare fiendtlig stemte mod Carl, bleve afsatte, og Sultan Achmed III. i Slutningen af 1710 blev nødt til at erklære Rusland Krig. Storveziren Baltadschi Mehemet, der havde sagt, at han med Kong Carl under den ene Arm og Sværdet i den anden vilde jage Russerne bort, var selv Anfører. Men hvorledes dette Felttog faldt ud, er bekjendt. Peter Czar, som havde vovet sig for langt ind i Tyrkiet, blev forladt af sine Forbundsfæller og klemt inde mellem den tyrkiske Hær og slap kun ud af denne uheldsvangre Stilling ved sin snilde Gemalindes Raad, at lade det gyldne Metal virke, hvor Staalet var unyttigt. Forgjæves havde Poniatovski og Carl selv trængt ind paa den troløse Storvezir, for at hindre ham fra at slutte en Fred, der maatte være vanærende og utilfredsstillende for Tyrkiet. Czarindens gyldne Smykker havde gjort for stærkt et Indtryk paa Baltadschi, enhver Forestilling var forgjæves, saameget mere som han mente, at have tilstrækkelig varetaget sin Herres Tarv ved at erholde Assov tilbage og faae Løfte om de russiske Fæstningers Sløifning paa den tyrkiske Grændse. Da Poniatovski kom tilbage til Constantinopel, satte han alle sine formaaende Venner og Veninder i Bevægelse for at faae Storveziren afsat. Dette var nu ikke vanskeligt; thi dennes Brøde var saa aabenbar, og de Rigdomme, han ved denne Fred som ved flere andre Leiligheder havde samlet, saa tillokkende for Sultanen, at der maatte være mer end Grunde nok til at fradømme ham hans Værdighed og Gods; men den styrtede Vezirs Efterfølger var ikke mildt stemt mod den fremmede svenske Konge, for hvis Skyld nu tre af hans Forgængere vare faldne, og da han desuden blev stærkt ægget ved russiske Bestikkelser, besluttede han at lade Carl underhaanden vide, at det var bedst, han tog Reisepas jo for jo hellere, efter at man var bleven mer og mer misfornøiet med hans langvarige og trykkende Ophold. Da Carl stolt afviste denne hemmelige Opfordring, idet han beraabte sig

paa Sultanens Løfte om en betydelig Militæreskorte paa Veien hjem gjennem Polen, befalede Storvezirén, at de Leverancer, man forhen havde ladet Kongen tilflyde, skulde ophøre, for paa denne Maade at tvinge ham til at drage bort. Men Carl lod sig ikke kue af slige Smaating. Han begyndte tvertimod at leve prægtigere end forhen, skjøndt han ofte maatte laane Penge til uhyre Procenter. Da Peter Czar ikke opfyldte Fredsbetingelserne, bevirkede Poniatovski, at der udstedtes en ny Krigserklæring fra Porten mod Rusland (28. Decbr. 1711); men det blev ogsaa ved Erklæringen. De russiske Befuldmægtige i Tyrkiets Hovedstad sparede ikke paa Penge, og da Hollændere og Englændere optraadte som Mæglere, blev der sluttet en ny Traktat mellem Rusland og Tyrkiet. Kort Tid herefter slog den tappre Stenbock de Svenskes Fjender ved Gadebusch (1712); det gav en Lysning paa Sverrigs mørke Horizont, den nordiske Krig fik Liv og Interesse igjen imellem Europas Nationer, og de svenske Sympathier vaagnede atter ved Storherrens Hof. En tredie Krigserklæring blev sendt Rusland, og Carl begyndte atter at haabe; da fik det russiskfindede Parti igjen Overvægt i Divanet og dermed lukkedes der paany for denne Udsigt, ja man begyndte endogsaa stærkt fra selve det tyrkiske Hof at drive paa Carls Hjemreise. Paschaen af Bender, Ismail, der altid havde næret Beundring for Carl og gjorde det endnu, men trættedes ved hans lange Ophold og de Polakkers Udskeielser, der fandtes i Kongens Følge, fik udvirket, at Sultanen sendte Carl 1200 Punge til at bestride Reiseomkostningerne med, dog med den udtrykkelige Betingelse fra Divanets Side, at Pengene ikke maatte udleveres Carl, før han havde begyndt sin Afreise. Men Carl fik ved sin trofaste Ven Baron Grothusen Pengene lokkede fra Paschaen, idet han forestillede denne, at man jo ikke kunde betale Gjælden, naar man var ifærd med at afreise; og da Paschaen, som var urolig, efter nogle Dages Forløb i de ærbødigste Udtryk forespurgte, naar Hs. Majestæt havde

isinde at afreise, fik han det uventede Svar, at det ikke kunde skee saasnart, da han behøvede 1000 Punge endnu. Slagen og maalløs stod den stakkels Pascha der, endelig udbrød han med skjælvende Røst: „Det vil koste mit Hoved, at jeg har gjort Eders Majestæt denne Tjeneste“. „Frygt ikke,“ svarede Carl beroligende, „jeg skal skaffe Dig Tilgivelse hos din Herre!“ „Ak“ svarede Tyrken sukkende, „han tilgiver aldrig, han straffer kun!“ Angst ilede Ismail bort, fik fat paa sin Ven Tartarkhanen, der var opbudt med sine Folk til at eskortere Karl hjem, og forestillede denne sin sørgelige Stilling. Tartarkhanen raadede ham til strax at sende Ilbud til Constantinopel med Klage over Carls Uordholdenhed og evige Udsættelse af sin Bortreise. Paa samme Tid lod den svenske Konge anholde hos Storherren om ny Understøttelse til sin Reise. Men nu var det forbi med Sultanens Taalmodighed; han lod Poniatovski kaste i Fængsel og sammenkaldte sit Divan. Det var dettes Forhandlinger, hvormed vi aabnede vor Skildring.

Det kunde synes lidet overensstemmende med Carl den Tolvtes Æresfølelse og stolte Charakter, at han saaledes vilde trætte en fremmed Nations Gjæstfrihed ja endogsaa vedblivende trænge paa Pengeunderstøttelse. Men, uden at henvise til den Undskyldning, der laa i, at Carl maatte leve, som det sømmede sig en Konge, og at den foromtalte fjendtlige Vezir for en Stund havde unddraget ham enhver hidtil ydet Understøttelse og saaledes tvunget ham til at gjøre en uhyre Gjæld, saa maa det erindres, at det ingenlunde var Carls Anskuelse, som det var Tyrkernes og flere Europæeres, at han levede af Musselmændenes Naade og Barmhjertighed. Carl kom vel til dem som en slagen Fyrste, men dog som en Mand, der endnu besad hele sin gamle Heltekraft og Feltherredygtighed, den tilbød han Osmanerne mod deres farligste Fjende og vedblev med sit Tilbud, idet han som alle store Naturer ikke kunde fatte Andet, end at Nødvendigheden af hans Planers Udførelse tilsidst maatte gaae op for Tyrkerne,

om de end vare nok saa sløve. Og vist er det, havde Porten fulgt Carls idelige Opfordringer og reist sig med alle de Kræfter, der stode til dets Raadighed, da vilde vi maaske endnu have et mægtigt Sverrig og Tyrki, samt Rusland, der alt mere og mere truer den europæiske Ligevægt, tilstoppet i sine to Aandehuller: finske Bugt og sorte Hav; men hos Tyrkerne var der ligesaalidt som til andre Tider Livskraft eller Fremsyn. Guldets mørke Magter beherskede dem, de vilde hellere spare nogle lumpne Pjastre end følge Carls radikale Raad. Svenskerkongen kunde imidlertid, som sagt, ikke Andet end troe, at Tyrkerne tilsidst maatte vaagne op af deres Sløvhed, og da de vedbleve at skynde paa hans Hjemreise, ja endogsaa truede med Vold, hvis han ikke snart brød op, besluttede han at lade hele sit Mod og sin ubetvingelige Kraft komme tilsyne for dem i det mest straalende Lys, og derved vise dem, hvilken Anfører de gik glip af, naar de stadig vedbleve at være ligegyldige for ham. Vi ville see, hvorledes han udførte denne Beslutning.

Da Paschaen i Bender den 28de December 1712 bragte Kongen Sultanens Skrivelse og efter Ordre spurgte, om han vilde afreise som Ven eller Fjende, svarede Kongen med funklende Blik: „Adlyd din Herre, om Du har Mod dertil: men vær vis paa, at jeg skal forsvare mig, dersom jeg bliver angreben!" Paschaen ilede bort, og da han paa Veien mødte den holstenske Sendemand Fabricius, raabte han til denne: „Svenskerne ville ikke tage mod Raison, Du vil snart faae løierlige Ting at see". Samme Dag ophørte Leverancerne, Polakkerne og Kosakkerne, der hidtil havde opholdt sig i Kongens Nærhed, begave sig efter Tyrkernes Forestillinger til Bender, og Kongen blev ladt ene tilbage med sine Officerer og lidt over 1000 Svenskere. Alt dette lod dog ikke til at berøre Carl videre; de bortdragne Janischarvagter lod han besætte med Svenskere, de Heste, som man ikke kunde fodre, lod han skyde, og Kongehuset blev befæstet, saa godt det lod sig gjøre. Forgjæves gjorde den engelske

Sendemand Jefferies og Fabricius Carl Forestillinger. Denne paastod, at Sultanens Ordre var falsk, og at han ikke turde stole paa Tartarkhanen, der var vundet ved russiske Penge. Faa Dage efter bragte den holstenske Sendemand Carl Underretning om, at en ny og endnu strængere Ordre var indløben fra Divanet: Carl skulde med Vold tvinges til at tage bort, da han ikke var til at faae dertil med det Gode. Fabricius tilføiede, at han selv havde seet Ordren med Storherrens Underskrift og Segl. „Om der saa kom ti Skrivelser fra Constantinopel, saa reiser jeg dog ikke", svarede Carl barsk. Officererne ja endogsaa Feltpræsterne kastede sig bønfaldende for hans Fødder. Han bød dem tie, nu var det Tid at handle; hver skulde tænke paa, hvorledes han skjønnest og hæderligst kunde forsvare den Post, der var ham anvist. Carls trofaste Ven, Baron Grothusen, søgte forgjæves at bevæge Paschaen til endnu at bie nogle Dage. Ismails Taalmodighed var dreven til det Yderste; Grothusen blev haanligt afvist.

30,000 Tyrker og Tartarer med 12 Kanoner og 2 Morsere rykkede nu frem mod Kongehuset under Raabet: „Allah! Allah"! Deres skingrende Musik blev udfordrende besvaret af de svenske Trompetere, og nu begyndte Kuglerne at spille. I dette Øieblik vendte Grothusen tilbage til den svenske Leir. Dristig sprængte han ind mellem Janitscharerne, hos hvem han, ligesom hans Konge, var bekjendt for sin Venneſælhed og Gavmildhed. „Skam Eder!" raabte han, „ville I føre Vaaben mod Eders bedste Venner og Brødre; I, som gave Eders argeste Fjender Russerne Fred, da de vare i Eders Hænder. Blot tre Dages Tøven have vi begjært af Paschaen og Tartarkhanen, men disse have nægtet os vort billige Forlangende og have rimeligvis til Hensigt skammeligt at forraade Eders bedste Ven Kong Carl, ved langt at overdrive den Befaling, som de have fralokket Storherren!" Grothusen talte Landets Sprog flydende; hans Ord gjorde et mægtigt Indtryk paa Soldaterne. „Vi skulle ikke

vende vore Vaaben mod Eder!" raabte de. Og da der i samme Øieblik blev kommanderet Storm, nægtede de at adlyde Befalingen. "Nei! Nei!" raabte de Alle, „vi angribe ikke svenske Carl! Sultanens Brev er opdigtet." En af Officererne, som vilde tvinge dem, blev dodelig saaret, og Paschaen maatte give Ordre til Tilbagetog. Tartarkhanen, Carls tidligere Ven, men rimeligvis senere vundet ved russiske Bestikkelser, rasede. „Kan Du ikke" raabte han til Ismail „faae dine Janitscharer til at lyde, da skal jeg vise Dig, at mine Tartarer kunne det." „Vent til i Morgen!" bad Paschaen taalmodigt; „denne Ting maa gribes an paa en anden Vis."

Neppe var Ismail kommen tilbage til Bender, for han lod de Janitscharer, der hidtil ikke havde staaet i nogen Forbindelse med Svenskerne, hidkalde fra nærmeste Omegn. Ved Midnat lod han Stadportene lukke, og henved 30 af de mest oprørske Soldater strangulere. Derpaa lod han den næste Dags Morgen Veteranerne i Janitscharkorpset tilkalde. Sultanens Brev blev oplæst, og Enhver fik Lov til at prove hans Haand og Segl; og efterat dette var skeet, foreholdt Paschaen dem den Brode, de havde begaaet mod Subordinationen, men tilfoiede, at det laa i deres egen Haand at oprette, hvad de havde forbrudt, ved fremtidig Lydighed. Endelig sagde han: „Imidlertid onsker jeg Intet hellere end at fare frem med det Gode. Og efterdi Kong Carl er Eders bedste Ven og har mere Tillid til Eder end til mig, saa gjør selv et Forsog paa at faae ham til at reise, enten han nu vil tage hjem eller til vor naadige Sultan, for der i egen Person at tale sin Sag!" Disse Ord fandt Soldaternes Bifald. Allerede samme Dag saae man 50 Janitscharer, ubevæbnede og med Fredens Tegn, den hvide Stav i Hænderne, drage ud af Staden og nærme sig den svenske Leir i hoitideligt Optog. De havde medtaget Kongens Yndlingstolk. Denne forebragte nu Grothusen og den kongelige Kantsler Müller Janitscharernes ærbodige Andragende. „Vi ere Eders Konges Ven-

ner" sagde han „og dersom han overgiver sig til os, skulle vi føre ham, hvorhen han lyster, og hellere lade os hugge istykker, end tillade at der bliver krummet et Haar paa hans Hoved!" Men Carl vilde ikke give dem Foretræde. Kampen var nu hans eneste Begjær, og han trættedes ved de evige Bønner og Underhandlinger. „Bort med dem," raabte han „eller jeg lader deres Skjæg svie af!" General Hård var saa uforsigtig at bringe Deputationen dette for en Tyrk saa beskæmmende Svar. Bestyrtelse og Vrede greb den hele Skare, og de, der vare komne som Venner, vare i et Øieblik forvandlede til de mest hævnfnysende Fjender. Fabricius mødte den støiende Hob paa Tilbagetoget. „Hvorledes gaaer det?" raabte han til dem. „Jernhovedet*) er blevet galen!" skreg de; og til deres Kammerater, som forventningsfuldt modtoge dem, raabte de: „Jernhovedet behandler sine gamle Venner som jammerlige Karle, for hvem han ikke behøver at frygte. Han er selv Skyld i den Medfart, han lider!"

Atter klang Janitscharmusiken i Benders Porte. Tartarerne forenede sig med Tyrkerne, og nu gik det løs for Alvor.

Størstedelen af de Folk, Carl havde tilbage, mistvivlede om Forsvarets Mulighed, og mangfoldige rømte over til Fjenden, skjøndt Carl havde givet Ordre til at skyde paa enhver Desertør. Kun en liden Flok paa lidt over 100 Mand og nogle Officerer bleve deres heltemodige Konge troe i dette kritiske Øieblik. Det var en Søndag. Feltpræsten prædikede om Christus, der stiller Stormen paa Havet. Men neppe var Evangeliet oplæst, før man hørte Tyrkernes Krigsraab, og enhver Svensker ilte til sin Post. Janitscharer og Tartarer kom ansættende i fuldt Stormløb; i en halv Time havde de oversteget Kongehusets svage Forskandsninger, og Halvdelen af Svenskerne strakt Gevær. Ja selv Kongens ellers saa hengivne Officerer:

*) Det Navn, hvormed Tyrkerne sædvanligvis betegnede Carl.

Gjerta, During og Grothusen saaes ikke længer i den lille Skare, der tæt havde sluttet sig om ham. Carl, der var bleven afskaaren fra sit Hus, søgte nu med omtrent 20 Mand i Følge at trænge did gjennem de tætte Fjendeskarer. Med Sværdet i Haanden banede han sig Vei, saarede eller gjennemborede de Nærmeste, og stod allerede paa Forstuetrappen, da en Janitschar greb ham i et af hans store Handskeopslag; Carl rev sig løs, og Janitscharen beholdt kun Opslaget i Haanden, men Kongen styrtede ved det voldsomme Ryk til Jorden, og var ligeved at tages til Fange af de fremtrængende Fjender, da hans troe Livdrabanter Axel Roos og Olaf Aaberg atter fik ham paa Benene og bragt ind i Huset. Dettes Forsvar havde fra Begyndelsen af været overdraget til 28 Mand. Men efterat Fjenden havde oversteget Forskandsningerne, var strax en stor Hob ilet herhen i Haab om Rov og Bytte. En Del af Besætningen havde strax overgivet sig, og snart vare alle Værelser fuldtproppede af plyndrende Fjender med Undtagelse af Dübens Kammer, hvorhen omtrent 20 Svenskere havde trukket sig tilbage. Med disse forenede nu Carl sin lille Hob, holdt en kort Mønstring og opmuntrede dem med djærve Ord. Døren til det nærmeste Værelse blev aabnet, og Kongen styrtede i Spidsen for en lille Skare ind mellem de tætpakkede Fjender. Nu begyndte en rasende Kamp, men Svenskerne kæmpede paa Liv og Død for Kongen og Æren, og efter en Times Forløb vare Fjenderne dels dræbte, dels udjagne. I den store Sal næstved vare henved 300 Janitscharer samlede. Atter opmuntrede Heltekongen sine Folk, trængte derind, og Kampen fortsattes, som den var begyndt, hele Værelset var snart næsten tilhyllet af Krudtdamp, man kunde neppe see mere end de Kæmpendes Ben og Underliv. Tre Janitscharer havde faaet Kongen imellem sig; men han gjennemborede to af dem og saarede den tredie; opbragt hævede denne sin Sabel for at kløve Kongens Hoved, men Tschommer holdt sin Karabin frem, og dette i Forbindelse med Carls tykke Pels-

hue slovede Hugget. En anden Janitschar fik nu Øie paa Kongen og sin kæmpende Kammerat; han sprang til, trykkede hin op til Væggen og vilde tvinge ham til at overgive sig. Da saae Carl Axel Sparres Tjener i Nærheden; han gav ham et Vink, og denne jog en Pistolkugle gjennem den ene Tyrk, mens Carl rendte sin Kaarde gjennem den anden, og huggede en tredie ned, der kom til, skjøndt han havde faaet et dybt Saar i Haanden under den foregaaende Kamp. Nu forenede han sig atter med sin lille Skare, og efter faa Øieblikkes Forløb var ogsaa dette Værelse renset for Fjender. Derpaa brød man Døren op til Kongens Soveværelse. Dette var da næsten rømmet af de plyndrende Soldater; de faa Tiloversblevne sprang ud af Vinduet, med Undtagelse af En, der skjulte sig under Sengen. Denne blev trukken frem, medens han ynkelig bad for sig, og Kongen gav ham da Pardon paa det Vilkaar, at han skulde fortælle, hvad han havde seet, og hilse Paschaen og Tartarkhanen, at deres Folk maatte skyde og hugge bedre, om de skulde tage Svenskerkongen tilfange; derpaa greb Carl ham i Skjægget og satte ham ud af Vinduet. Efter langvarig Kamp og Strid var saaledes næsten hele Huset renset for Fjender. Tyve Fjendelig laae paa Gulvet. Sine Folk fordelte Carl nu saaledes, at 5 til 6 bleve posterede ved hvert Vindue; herfra skulde de forhindre ethvert Forsøg paa atter at trænge ind i Huset. Nogle Svenskere, der havde trængt sig frem fra det af Tartarerne besatte Kantslihus, bleve slupne ind og ligeledes opstillede ved Vinduerne, for at fyre paa Tyrkerne. Kongen gik omkring og tømte de Faldnes Patrontasker, og herved blev Svenskernes Krudt- og Kugleforraad betydelig forøget. Forgjæves gjorde Janitscharerne Forsøg paa at storme Vinduerne, de bleve drevne tilbage af heftige Geværsalver. Da toge de Døre og Vognfjæle til Skjoldtag og rykkede saaledes frem mod Huset; men Svenskerne ramte saa godt hver Legemsdel, der blev synlig, at Fjenderne atter maatte opgive denne Methode at angribe paa. Atter begyndte Kuglerne at spille mod Kongehusets

Vægge, men de rettedes ilde og gjorde ingen eller liden Virkning. Da lo Carl og sagde: „Enten have de Stakler slet Skyts eller ogsaa forstaae de ikke at haandtere det, siden de ikke engang kunne nedskyde disse daarlige Mure." Klokken var imidlertid bleven fem. I over tre Timer havde Carl med sin Smule Folk forsvaret sit ubefæstede Hus; da besluttede den utaalmodige Pascha at gribe til det sidste Middel, feige Angribere i Reglen anvende, nemlig at stikke Ild paa Fjendens Hus. Tartarerne fæstede brændende Lunter og Begkrandse paa deres Pile og afskjød disse mod Kongehusets Spaantag. Tyrkerne slæbte Ho og andet letfængeligt Materiale hen til de tynde Mure og stak Ild deri. Snart væltede Flammerne frem paa alle Sider. Carl, Axel Roos og Flere ilede ovenpaa, for at kaste det antændte Tag ned, at Loftet ikke skulde angribes. I Øieblikkets Forvirring slog Nogle, istedetfor Vand, Brændevin i Ilden, derved forøgedes naturligvis dens Heftighed. Forgjæves søgte man efter Slanger og Brandhager, Tyrkerne rettede deres Skud mod Enhver, de saae beskæftiget med at slukke oppe paa Loftet, og Flere faldt. Da Heden, Røgen og Skydningen ikke længer kunde udholdes, svøbte Carl og de Faa, der endnu vare blevne tilbage, Kapperne om Hovedet og styrtede saaledes gjennem Flammerne ned ad den bristefærdige Trappe. Nede i Huset var der stor Modløshed; mange vare blevne dræbte af de nedfaldende Lægter og Bjælker, og Ilden var begyndt at tage fat i de Andres Klæder, Alle raadede til at forlade Huset; kun Axel Roos, som kjendte og elskede sin Konge, raabte: „Saalænge jeg endnu har en Blodsdraabe tilbage, skal jeg ikke svigte Eders Majestæt!" „Det var Ret!" raabte Carl og greb Roos's Haand, „vi ville forsvare os til sidste Aandedræt og gjøre os udødelige ved vort Mod og vor Tapperhed, paa den Maade ville vi leve længere, end om vi nu unddrage os Faren." Derpaa gik man ind i det eneste Værelse, der endnu ikke var antændt. Tyrkerne studsede, de mente, at de bragende Luer strax skulde have faaet de modige

Svenskere til at overgive sig. „Allah, Allah!" raabte de, „vil svenske Carl lade sig opbrænde med alle sine Mænd, eller kunne de som vore Salamandrer leve i Ilden!" Branden nærmede sig imidlertid stærkt hint sidste Værelse, hvor Carl havde posteret sig selv i den Del af Vinduet, der mest var udsat for Tyrkernes Skud, og fyrede lystigt paa Fjenden. Heller ikke hans Folk sparede paa Krudtet, skjøndt Geværpiberne i den Grad vare ophedede af den idelige Skydning, at Skuddene tidt gik af af sig selv. Da raabte pludselig Roos: „Hæderligere tyktes det mig dog for tappre Folk at døe med Sværdet i Haand, end ynkelig at brændes op! Kantslihuset ligger kun 50 Skridt herfra, det kan endnu forsvares; med Pistolen i den ene og Sablen i den anden Haand ville vi bane os Veien did!" „Godt sagt, min brave Gut!" udbrød Kongen og slog Roos paa Skuldren; „nu Karle, skulle vi gaae ud at stride!" Han styrtede ud i Spidsen for sine Folk; men i det samme grebe hans Sporer ind i hinanden, han faldt, og i et Øieblik var han tagen til Fange af de talløst fremtrængende Janitscharer. Dette var Kl. otte om Aftenen. 30 Svenskere og henved 300 Tyrker vare faldne i denne ulige Kamp.

Da den fangne Konge med alle Mærker paa en haard Strid traadte ind i Paschaens Telt, reiste denne sig op, hilste ham med Beundring og Ærefrygt og udtalte sin Glæde over, at Kongen var kommen derfra med Livet. Carl sagde: „Havde alle Svenskerne opført sig som de faa Brave, der forbleve deres Konge troe, da skulde Legen have løbet helt anderledes af". Legen var haard nok endda, mente Paschaen, den havde kostet Sultanen flere hundrede Mand. „Om jeg var blevet understøttet, som jeg burde, skulde de ikke have kunnet tage mig paa 10 Dage; blot vi kunde begynde forfra igjen!" gjentog Carl. Paschaen sukkede og svarede: „Tungt er det, at saameget Heltemod skal spildes!" Men Janitscharerne betragtede den

fremmede Konge som en Gud; thi slig en Tapperhed havde de endnu ikke kjendt Mage til.

Efter et Par Dages Ophold i Bender fortes Kongen til Timurtasch og senere i Oktober til Demotika. Den Begeistring, hvormed Landets Indbyggere overalt modtog Carl, gav ham nyt Haab om, at han ved den offentlige Menings Tryk og Poniatovskis Hjælp endnu engang skulde kunne bevæge de slove Tyrker til Krig mod Rusland. Og virkelig maatte Storvezziren, Muftien, Paschaen af Bender og Tartarkhanen kort Tid efter bukke under for en ny Hofkabale; men snart slog Vinden om, og Alt forblev ved det Gamle. Glemt for Europa fristede nu den store Carl et sørgeligt Liv i Demotika, og da han tilsidst saae ethvert Haab glippe, og idelige Bønner om at komme hjem til sit svækkede og udpinte Rige bestandig indløbe, brød han endelig op. Saagodt som ene tog han Veien tilhest og forklædt hjem gjennem Europa. I 14 Dage tilbagelagde han henved 300 Mile og stod Natten den 22de November Kl. 2 udenfor det betrængte Stralsunds Porte.

Svenskernes Forsvar i Warnitza ved Bender kaldes i Osmanernes Historie „Kalabaliken" ɔ: Løvejagten, et værdigt Navn for en af Historiens mindeværdigste Begivenheder. Beretningen herom udbredte sig over hele Orienten, og Bukariets Khan var i den Grad begeistret for det svenske Heltemod, at han lod opkjøbe saamange svenske Fanger som muligt, for dermed at forbedre sin egen Folkestamme. Om Carl den Tolvte selv udspredtes der mange Rygter om underfulde Eventyr. Udenfor Bender viser man endnu Levningerne af det gamle Kongehus, og Egnens Folk fortælle mangt et phantasirigt Sagn om „Schwetzky Koroll", den nordiske Løve.

Lars Søborg.

vem er Lars Søborg? — Se engang,
Der har vi hele Manden!
Han vandrer med sit Dingeldang
Histhenne, langs ad Stranden;
Omkring sin Skulder har han slængt
En Tværsæk og en Taske,
Og over Ryggen har han hængt
En Vimpel og en Flaske.

Og bag ved dem, paa Stokkens Krog
En Bylt sig lystig gynger;
En mægtig Hankekurv med Laag
Ham ned paa Brystet tynger;
I Kurven alt Slags Rangleri
Forsøger sig at dølge;
— Forresten, hvad der mangler i
Beskrivelsen skal følge.

Lars Søborg bære maa sit Læs
Med Æsels Ro og Kræfter;
Som Fragtbefordrer og Expres
Han altid spørges efter;
Fra Blokhus maa han gaae og gaae,
Og atter gaae tilbage;
I femogtyve Aar man saae
Ham samme Vei at drage.

Bredskuldret er han af Statur,
Tykhovedet og lille,
Men høit skal prises hans Natur,
Og høiere hans Snille;
Saa svær var aldrig nogen Dragt
Og diplomatisk Sending,
At ei den blev tilendebragt
Af ham i Haandevending.

— Nu nogenledes kjender man
Lars Søborg's Kald og Væsen;
Men allerbedst han kjendes kan
Paa Maalet gjennem Næsen;
„Lars Snøvler" derfor er det Navn,
Der gives ham paa Vagen
Fra Blokhus og til Fredrikshavn,
Fra Aalborg og til Skagen.

I Goldschmidt's Reisedagbog fik
Hans Minde alt sit Stempel;
Jeg til hans Charakteristik
Kun føier et Exempel,
Som viser, at han havde Ben
I merbemeldte Næse;
Det skal ei skrives ham til Men,
Hvad nu man faaer at læse.

Til Hjørring Kjøbstads Toldcontoir
Var ingen kort „Spadseren",
Sex Mil fra Blokhus did han foer,
Hvergang der var Klareren.

Til slig en Sag af Vigtighed
Man brugte ingen Tosse;
For Tolden var i Rigtighed,
Ei Skibet turde losse.

Og Skibet red paa Bølgen steil,
Snart op, snart ned — for Anker,
Imedens Lars for fulde Seil
Til Toldcontoiret spanker;
Han snøvled underveis lidt Snak
Med en, som peb i Talen:
Fra Hankekurven Næbet stak
Af Consistorialen*).

Omsider han ved Maalet staaer,
Da det er Aften silde;
— Vaer Dig, Lars Søborg, nu Du faaer
En Velkomst, som er ilde! —
Jo pyt! Nei, diplomatisk-lun
Han gaaer til Kjøkkendøren:
„A skulde fly den her Kalkun
„Med Tak til Inspectøren!"

„Og saa A skulde bede om
„Lidt haste Expedering,
„Skjøndt A saa møiet silde kom
„Javten til Klarering!"
— Naturligvis, der brummes lidt
Bag Embedsmandens Tænder;
Men Fuglen taler ogsaa Sit,
Og dermed Vreden ender.

*) I Gourmandsproget kaldes en Kalkunsthane: Consistorialraad.

Klareringen er snart forbi,
Og, skjøndt ved Nattetide,
Lars Søborg atter finde vi
Sin Hjemveistour at skride.
Den store Kurv er bleven let,
Og lettere gaaer Veien,
Derude ligger Skibet, træt
Af Nikken og af Neien.

— Sit Toldbevis han knap har bragt
For Seileren derude,
Saa har sig alt paa Reden lagt
En anden Handelsskude.
Lars Søborg maa afsted igjen,
Og dobbelt nu der hastes,
Thi Rederen har ventet den,
Og der skal atter lastes.

Den næste Nat, i Maaneskin
Han naaer til Toldcontoiret,
„Med Bagbords Halse, bi de Vind",
Han dreier klods med Roret;
Han agter ei Kompas og Lod,
Men kaster trøstig Anker,
Paa Sovekamrets Vindu'skod
Han banker, og han banker.

Tilsidst en Stemme, mindre blid,
Udstøder denne Tale:
„Hvem kommer her ved Nattetid
„At gjøre slig Skandale?"
— „„Det er Lars Søborg! Skynd sig op!
„„Vor aant Skib er kommen;

„„A ska tilbag i rask Gallop,
„„Og A har Mont i Lommen!““

— „Se til, Han skrupper af i Hast;
„Paa Vægteren jeg kalder,
„Han skal i Hullet sættes fast
„For Ufred og Rabalder!“
— Men saa blev Lars for Alvor vred,
Han hegled løs med Stokken,
„„Hva'!““ skreg Han, „„ve' hai strax affsted,
„„Hai hover da val Kokken!““*)

Camillo Bruun.

Min Stjerne.

Naar Alt er tyst, betragter jeg saa gjerne
Paa Himlens Hvælving, trindt med Lys besat,
Alene i den stille, tause Nat,
Fortrøstningsfuld min egen lyse Stjerne.

Det er min dyreste, min bedste Skat;
Thi selv hist oppe fra det vide Fjerne
Dens Straaler kan min Aand mod Mørket værne
Og kvæge sødt, naar Hjertet banker mat.

Jeg vil ei troe med de paa Himlen kloge,
At Kloden hist, som straaler for mit Øie,
Forlængst kan være gaaet alt tilgrunde.

Hvad var der vel, hvorpaa jeg lide kunde,
Ifald min lyse Stjerne i det Høie
Var kun et Gjøgleskin af Dunst og Taage?

P. O. Benhon.

*) Han husker da vel Hanen!

Kancelliraad Petersen.

(Skitse af C—M—.)

I.

et er tilstrækkelig bekjendt fra Rimestads og andre Geographier, at X. er en lille By ved Limfjorden, som man, fordi der ikke er noget Væsenligt at bemærke om den, giver Prædikatet nærsom, hvorved man da mener, at dens Indbyggere nære sig, som de kan bedst. Selv om man aldrig har seet Staden, kan man sige sig selv, at man vilde være ilde faren ved at komme som Fremmed dertil. Man vilde maaske forgjæves paa de offenlige Steder søge Hovedstadens større Blade, man vilde snart være færdig med at besee de offenlige Mærkværdigheder og være Gjenstand for en Beskuelse af de Indfødte, som maaske strax kunde smigre, siden more, men snart vilde trætte den Ulykkelige, der af Skjæbnen skulde blive henkastet saa langt vesterpaa.

Hvis man derimod var saa heldig at kjende blot een Familie i Byen, vilde man upaatvivlelig snart af denne blive modtagen med langt mere Gjæstfrihed, end man kunde fortjene — i den Henseende staae Provindsbyerne langt over Hovedstæderne.

I Aaret 18— regjerede som Selvhersker over alle Xensere Kancelliraad og Byfoged Petersen. Han antydede sin Stilling ved at bære Guldtresse om Kasketten, var en Mand paa mellem 50 og 60 Aar med skaldet Isse og engelske Bakkenbarter. Fra Fuldmægtig i et ministerielt Kontor, hvor hans beskedne Stilling var tarvelig lønnet, var han ved sin Ven, Etatsraad Holms, Indflydelse bleven forflyttet til X. og gjort til en af Hovedplaneterne i denne Byes Embedssystem. Sligt gjør en ikke ringe Forskjel i en Mands Stilling, og Følelsen af hans Værdighed var derfor umiskjendelig præget i hans Poli-

timesteransigt, medens han en Formiddag prøvede Bæltet til sin Kaarde. Vel var der foruden ham to andre Kancelliraader i Byen, men han var den eneste virkelige, og det var altid ham, man mente, naar Talen var om „Kancelliraaden". Det vidste og følte han.

Der skulde være Sprøitemanøvre paa Torvet — derfor var han ifærd med at lave sin Uniform til. Den trekantede Hat var taget ud af Æsken, Frakken laa udbredt over en Stol med Silkepapir om de forgyldte Knapper, kun Kaarden voldte ham en Del Bryderi. Han vilde gjerne, man skulde see det mest Mulige af Fæstet, men Fæstet syntes at have Tilbøielighed til at skjule sig under Bæltet, og det ærgrede ham. Han pillede og rykkede og rettede ved det — det sad lige forkert. Han spændte det af og paa, saae sig i Speilet, vandrede spekulerende op og ned ad Gulvet — ligemeget hjalp det. Saa stampede han i Gulvet og yttrede halvhøit: „Havde jeg bare havt Julie her"; derpaa saae han ud af Vinduet, stod stille et Øieblik og sagde til sig selv: „Naa, ligemeget, lad det da blive, som det er!" Dernæst trak han sit Uhr frem og ved at see, hvor mange Klokken var, foer han op med et „Hillemæn, jeg maa nok skynde mig", aabnede Døren til sit Kontor og brølede: „Sine, heida, hvor er Du?"

En lille trivelig og smilende Kone paa omtrent 50 Aar kom løbende og spurgte: „Hvad vil Du, Petersen?" — „Aa, sig mig engang, om min Uniform sidder ordenlig." Og nu blev der beundret meget, rettet ganske lidt og seet længe i Speilet. Endelig vare begge tilfredse, og Kancelliraaden skulde lige til at begive sig afsted til Manøvren, da et Bud indfandt sig med en Telegraphdepeche. Ved dette Ord var Fru Petersen nær daanet; hun ansaae en saadan for uadskillelig forbunden med alle de Ulykker, som tænkes kan. „Du skal see, Julie er bleven syg. Det stakkels Barn, havde jeg hende bare og kunde pleie hende." — „Aa, vist ikke. Det er snarere en Gavtyv, der efterlyses. Det kommer ellers ubeleiligt nu, ligesom jeg skal op paa Torvet. —

Men kom saa med den Depeche!" — Budet, som langsomt havde taget sine Træskoe af og frygtsom blev staaende ved Døren, nærmede sig nu først med den ene Strømpefod, saa med den anden. Kancelliraaden rev ham Brevet ud af Haanden og vilde lige til at aabne det, da Overbringeren bad om Kvittering for Modtagelsen. „Kvittering! Hvad Satan tør Du ikke betroe mig en Depeche engang? Har jeg nu Tid til at kvittere? Skal jeg lade hele Borgerskabet og Sprøiterne vente, fordi Du kommer her paa denne Tid? Kunde Du ikke vente, til Manøvren var forbi? Mens jeg staaer her og vrøvler, sprøiter de maaske ad Helvede til." Imidlertid havde hans Kone dyppet en Pen, og mens han, inden han endnu var færdig med sin Monolog, undertegnede Kvitteringen, brød hun skjælvende Konvoluten. Til hendes store Lettelse indeholdt den ikke Andet end: „Jeg sender Julie hjem imorgen med „Dania" og lader Søster Lene følge med. Vil Du modtage Dem? Nærmere Underretning senere. — Holm, Etatsraad."

„Ja, gu vil jeg saa! Lad dem kun komme!" sagde Kancelliraaden, som om han talte til Telegraphbudet, der omsider havde faaet Træskoene paa igjen. Derpaa kyssede han sin Kone og gik.

Stolt spankede han gjennem Gaden som en Hane paa sin Mødding. De gamle Koner neiede, de unge Piger fniste bag Vinduerne. Tilhøire og venstre hilste han og slog ud med Haanden baade, naar der var Nogen, der saae ham, og naar der Ingen var. Et Barn, som sad paa en Dørtærskel, lod af Forskrækkelse det Stykke Smørrebrød falde, som det holdt i Haanden, og en stor Hund snappede det, men fik af Kancelliraaden et dygtigt Spark, da den nær havde fidtet hans gallonerede Buxer. En Gadedreng syntes at have taget ironisk Sigte paa den uniformerede Byfogeds Endelighed, idet han ved Synet af samme udbrød: „Nei hold nu; kan det gaae lidt over!"

Sprøitemandskabet gjorde Honnør. En halv Time hengik i stille Forventning, saa indfandt Amtmanden sig, og Manøvren

begyndte. Aldrig var der ved nogen Ildebrand bleven pumpet og straalet og kommanderet og sprøitet med en saadan Iver som ved denne Leilighed, hvor Ilden tænktes at være i Kjøbmandens Gaard paa den modsatte Side af Torvet, og hvor Drengene fik det meste Vand, det brændende Tag saa godt som intet. Paa denne Omstændighed nær gik Prøven udmærket, idet Slangerne ikke blot gav Vand fra Mundingen, men tillige fra en utallig Masse Huller paa Siderne. Det eneste Uheld, der passerede, var, at Amtmanden i sin Tale kom til at sige: „Jeg tillader mig at udbringe et Bæger for Brandkoret," hvilket fik Kancelliraaden og hele Borgerskabet til at dirre indvendig af Latter saa voldsomt, at de tilhobe vilde være blevne kvalte, hvis ikke det paafølgende Hurra havde givet dem Luft.

2.

Hele Byen vidste naturligvis, at Julie Petersen og Frøken Holm skulde komme med Dampskibet fra Kjøbenhavn. Men hvorfor deres Reise var bleven saa hurtig bestemt, at der maatte telegrapheres, kunde Byen ikke begribe. Der blev gjort Visiter, hvor man ganske leilighedsvis kom til at omtale Sagen, og da Kancelliraadinden i Spøg yttrede: „Ja man skulde næsten troe, Etatsraad Holm var bleven ked af Julie, siden han skriver, han vil sende hende over", kom hun derved mod sit Vidende til at give et Grundlag for Hypotheser, som kom Sandheden tilstrækkelig nær til, at de Indfødtes fine Næser kunde snuse noget af Sammenhængen op og deres Evne til at „stave og lægge sammen" finde paa noget Mere.

Der blev hvisket, frittet, gjættet, lavet. Man vidste, at Etatsraad Holm havde en Søn, som var Student; man havde læst Romaner nok til at mene, at Mand og Kvinde af Naturen høre sammen som magede Handsker — Sladderen var derfor i fuld Gang.

En halv Time for Dampskibets Ankomst var Byens Damer

ved Havnen eller paa Veien derned. En Dreng, som i lang Tid havde staaet paa Udkig for at melde, naar Flaget heistes til Tegn paa, at Skibet var isigte, var bleven seet kilende i fuld Fart opad Gaden til Kancelliraadens. Det var nok. Først kom de tre Frøkner Jensen anstigende og saae opmærksomt ind ad alle de Vinduer, de kom forbi. De henhørte til den Klasse, man kalder Prairierøvere, det vil sige: langlokkede, chignonsmykkede Skabninger, der gaaer paa Jagt efter Ungkarle, og i den Hensigt gjør snedige og voldsomme Udfald fra deres Klippeborge, som hedder „et godt Rygte“. De talte om Begivenheden og mente, at der maatte være hændet Frøken Petersen noget meget Interessant, siden hun saaledes over Hals og Hoved blev sendt fra Kjøbenhavn.

Det var underligt, man ikke snarere beholdt hende derovre og holdt Bryllup i al Stilhed, men de skulde nok vise hende, at man ikke saaledes kan sætte sig ud over alle Hensyn. Tale med hende eller omgaaes hende vilde de paa ingen mulig Maade, men see hende havde de nok Lyst til. Saa kom Fuldmægtig Smidt med sin Kjæreste, der nylig var kommen til Byen og i Grunden var lidt ærgerlig over, at hendes Rolle som Nyhed nu vilde være udspillet, men som var nysgjerrig efter at vide, om saadan en Vildkat, som de ikke kunde styre ovre i Kjøbenhavn, havde sorte eller brune Øine. Et Par Lediggængere indfandt sig. De kom ikke derned af nogensomhelst Grund og stod og gloede med Hænderne i Lommen uden at mæle et eneste Ord. Den ene af dem satte sin Fod op paa Bolværket, spyttede ned i Havnen, betragtede Kredsene, som derved fremkom i Vandet, og vendte sig om til de to Andre, som gabede. Kancelliraaden kom til, og Alles Øine rettedes mod ham. En Toldembedsmand komplimenterede ham og bemærkede, at det skulde glæde ham, om Fruen var rask. „Ja, og baade hun og jeg glæder os til at faae Tøsen hjem“ var Svaret, som Frøknerne Jensen opsnappede og lod gaae videre. Pladsen var

efterhaanden bleven fuld af nysgjerrige Damer og ligegyldige Herrer; de to halte Sjovere havde sat sig ned paa deres Bærebor; en Dreng, som balancerede paa Bolværket, fik en Lussing af sin Fader og blev sendt brølende hjem. Saa kom endelig Dampskibet svaiende og bakkende ind i Havnen.

Ved den Opdagelse, at Julie Petersen var en smuk Pige, buttet, hvor hun skulde være buttet, smekker, hvor hun skulde være smekker, smilende og livsglad med to milde blaae Øine og en lille bestemt Mund, ærgrede Adskillige sig. Kancelliraaden gav hende et Smækkys, hilste paa Frøken Holm, en ældre venlig Dame, bød denne Armen og førte sine Gjæster hjem.

Det vil være paatide at fortælle Aarsagen til deres Komme.

Julie var af sine Forældre bleven sendt til Kjøbenhavn for at besøge en saakaldet høiere Dannelsesanstalt. Da hun ikke skulde være Lærerinde, behøvede hun ikke at drive Studierne examensmæssig som en anden Hunstudent, men læste, hvad hun havde Lyst til, og morede sig forresten. I Etatsraad Holms Hus, hvor hun boede, og som bestyredes af hans Søster Lene, var hun daglig sammen med Sønnen, en ung Mand paa nogle og tyve Aar, som hovedsagelig dyrkede Botanik uden derfor at forsømme andre Sider af Livet, og som gik hen og forelskede sig i den lille jydske Frøken. Han var kjøn nok og elskværdig nok til at hun kunde synes om ham, og det undgik ikke Etatsraadens skarpe Øie, at Luften var svanger med Forlovelse. Det var nu ikke ganske efter hans Hoved. For det Første havde Vilhelm, Sønnen, ingen Examen, og som gammel Byrokrat maatte Etatsraad Holm ansee en saadan for Betingelsen for at blive til Noget. Dernæst stred det mod hans Anskuelser om det Passende, at Julie skulde lege Kjæreste i hans eget Hus med hans egen Søn, inden man vidste Noget om, hvad hendes Forældre mente om den Ting. Havde han spurgt sin Søster om hendes Mening, vilde hun have svaret: „Herre Gud, lad de

unge Mennesker om det. Det var jo netop yndigt, om der kunde blive et Par af dem.". Derfor havde han ikke talt et Ord til hende, hvis Anskuelse om den Sag han kunde slutte sig til, men han lod en Dag sin Søn kalde op til sig.

Da han traadte ind i Faderens Værelse, sad denne og skrev. Efter et Øieblikś Forløb lagde han Pennen, saae op paa Vilhelm og spurgte ham: „Er Du forlovet?" — „Nei!" svarede den Adspurgte med Forundring og Spænding malet i hvert Træk. „Saa skal Du heller ikke gjøre det, for Du har Din Examen." — „Fader, jeg forstaaer ikke, hvad Du mener," stammede Sønnen. „Saa vil jeg udtrykke mig tydeligere. Du er forelsket i Julie, og det er naturligvis alvorlig ment. Jeg ønsker imidlertid ikke, at der skal herske noget Forhold imellem Jer, saa længe hun er i mit Hus. Lad det være sagt itide!" „Er det da Din Mening, Fader, at Du vil modsætte Dig en Forbindelse mellem hende og mig, — hvis ellers hun vil?" fik Vilhelm med Nød og neppe frem, uden at dog den sidste Del af Sætningen var hørlig for Faderen. „Det kan vi altid tale om", lød Svaret. Efter en Pause, som udfyldtes af en stærk Hjertebanken, sagde Sønnen med bevæget Røst: „Jeg vil nødig gjøre Dig imod, Fader, men ingen er Herre over sine Følelser, og jeg har nu saa længe baaret paa mine, at jeg ikke kan indestaae for Noget." Etatsraaden saae et Øieblik hen for sig; hans Blik mødte Sønnens, som var fast, skjøndt Øiet fugtigt, og han svarede endelig: „Naar saa er, maa Julie herfra snarest muligt."

Den næste Dag underrettede han hende om, at han havde til Hensigt at gjøre en Reise for uopsættelige Forretningers Skyld. Hun og hans Søster maatte derfor tage op til X. en Maanedstid tidligere, end Bestemmelsen oprindelig havde været — Vilhelm kunde reise paa Landet eller blive, som han selv havde Lyst til.

3.

Kancelliraadens Hus var mer end nogensinde Gjenstand for Opmærksomhed; mer end nogensinde holdt man Øie med, hvad Familien foretog sig. Man gik der forbi, skelede ind ad Vinduerne, snusede om det, som Katten om den varme Grød. Julies Anliggende drøftedes fra alle Sider, uden at man dog kom til noget Resultat. Man var frygtelig lysten efter at tale med hende, men det stred mod Etiketten at komme der, for Kancelliraadinden havde gjort sine Visiter med hende og Frøken Holm. Stemningen begyndte at blive flov. Selv i de mest velunderrettede Kredse vidste man Intet. Da indtraf der noget af det, man i Provindsbyerne kalder en Begivenhed: Vilhelm Holm kom til Staden. Hans Fader var reist, hans Længsel gjorde ham Opholdet i Kjøbenhavn utaaleligt; sikker paa en god Modtagelse havde han pakket sin Kuffert og begivet sig op til X.

„Naa, det kan jeg s'gu lide Dem for" udbrød Kancelliraaden. „Velkommen" sagde Fruen med Venlighed. Julie sagde Ingenting, men rødmede ikke lidt, da hun rakte ham Haanden. Det varede ikke længe, inden han var som hjemme i det gjæstfri Hus.

Blandt andre Eiendommeligheder ved Livet i Provindserne er den, at Spisetiderne ere saaledes fordelte, at man i Løbet af Formiddagen nyder tre Maaltider med korte Mellemrum, hvorpaa man tager sig en solid Middagssøvn. Da hverken Vilhelm eller Julie følte Trang dertil, pleiede de gjerne, medens hele Byen sov, at gaae ned i Haven, hvor et Lysthus midt imellem Roser laa som bestemt til Stævnemøder. Frøken Holm var sædvanlig tilstede, men vidste altid paa en fin Maade at give de Elskende Leilighed til at være ene. Eftermiddagen tilbragte de da med at læse, passiare og musicere, og, naar Klokken slog 7, indtoges Aftensmaaltidet.

Der skulde man nu have seet Kancelliraad Petersen. Han

pleiede gjerne at komme brølende af Sult ind i Dagligstuen. „Skal vi ingen Mad have iaften?“ bulrede han. „Her gaaer man og slider i det, og I Andre, som ikke har Andet at passe end, at Bordet bliver dækket i rette Tid, gaaer og snalrer o. s. v.“ Men naar Julie tog hans Arm, lagde Hovedet paa Siden og saae lidt skelmsk paa ham, var hans Vrede strax ovre. Kom han da ind i Spisestuen, og der var stegt Fisk paa Bordet, sagde han med stærkt følt Tilfredshed: „Ah — Rødspætter“ og var i Perlehumør.

Holm sad ved hans venstre Side, og Samtalen førtes ret livlig mellem dem og Damerne. „Hvad siger De om Fjorden, min Ven? Har De nogensinde seet saadant Vand?“ — „Nei det er rigtignok mageløst frisk og salt.“ — „Ja, og hvad giver De mig for Farven? Nu har jeg talt med Mange, der have reist hele Verden rundt, og Alle har de maattet indrømme, at selv ikke i Bugten ved Neapel er Vandet saa himmelblaat som her i Limfjorden.“ Holm tænkte paa Middelhavet, men sagde det ikke. „Jeg har ellers hørt en Student sige engang, at det er en Kjendsgjerning, at Vandet aldeles ingen Farve har“, bemærkede Julie. Snak, Barn,“ afbrød Kancelliraaden hende, det er jo ganske indigoblaat. Hvad synes De om Fisken, Hr. Holm?“ — „Ganske udmærket — jeg har aldrig smagt saadanne Rødspætter før.“ — „Naa, det glæder mig at høre. Jeg troer nok ogsaa, at der ikke er nogen By i Verden, som kan maale sig med X. i Fisk. Her er baade Torsk og Flynder og Aborre og Karudser — alle mulige Slags. Vil De have en Snaps til?“ — „Nei Tak, jeg drikker aldrig mer end en.“ — „Det er meget fornuftigt af Dem. Jeg maa nu have mine to og har altid den mest rasende Lyst til den tredie, men jeg gjør det ikke. Seer De, derfor bruger jeg to Snapseglas. Naar jeg ikke kan huske, om jeg har faaet en eller to, behøver jeg blot at kigge, om der er drukket af begge Glassene. For jeg vil ikke lade mig synde.“

Saaledes fortes Samtalen hovedsagelig af Kancelliraaden, og hvad enten han lovpriste sin By eller fortalte lystige Anekdoter fra sin Ungdom, endte han gjerne sine Sætninger med en Latter, der vidnede om godt Humør og var i høi Grad smittende, saa at tidt hele Selskabet sad og lo af ingen Verdens Ting.

„Har De seet Skoven?" Dette Spørgsmaal bragte Holm i Forlegenhed; han havde lige siden sin Ankomst forgjæves speidet efter et Træ. „Hvilken Skov mener De, Hr. Kancelliraad?" — „Vor egen Skov — Plantagen — Anlæget — hvad kalder I Kjøbenhavnere det? Den er ikke saa lille, som den seer ud ud til. Naar man gaaer den otte Gange rundt, har man gaaet en god Fjerdingvei." — „Hvad for Noget!" — „Ja, der er ikke mange Byer i Jylland, der har Mage til den." Det følger af sig selv, at der blev vexlet stjaalne Øiekast mellem de to Elskende. Naar Frøken Holm saae det, sendte hun et deltagende Blik, og da det ofte gjentog sig, begyndte Kancelliraadinden ogsaa at bruge sine Øine. Kancelliraaden mærkede Ingenting, han passede sin Mad. Saa kunde han pludselig fare op og spørge: „Men, Hr. Holm, har De seet mine Roser?" — „Om jeg har. Det er det deiligste Flor, jeg nogensinde har seet. En saadan Fylde og Vellugt har jeg aldrig kjendt. Man kan blive ganske forelsket af at gaae imellem dem." Og nu kom han og Kancelliraaden ind paa Blomster og Havedyrkning og Gartneri. Det var Begges Kjæphest, og Holms Planer til en Omlægning af Haven vandt i høi Grad hans Værts Bifald.

Det Nærmere fra Etatsraaden udeblev; Kancelliraaden vidste derfor Ingenting. Men ude i Byen vidste man bedre Besked. Frøkenerne Jensen havde luret og seet Holm alene i Lysthuset med Julie. Et upassende Forhold fandt altsaa Sted mellem dem — følgelig vilde ingen af de unge Piger længer omgaaes Frøken Petersen. Kancelliraadindens Fødselsdag indtraf. Fruer i Silke og Flor med uendelig mange Fjer og

Blomster paa Hatten mødte til Gratulation — ikke en eneste af de ugifte Damer, som kaldte sig Julies Veninder.

Kancelliraaden var gal i Hovedet. „De sidder der og søler i Kaffe og Chokolade og Pjank. Ikke en eneste af dem har taget sin Mand med, saa man kunde faae Anledning til et lille Glas Vin. Men vent, til min Geburtsdag kommer!" — „Fødselsdag, lille Fader", rettede Julie. „Ja det kan gjerne være. Kald I den, hvad I vil, jeg kalder det Vrøvl." — Og saa gik han ind og skjældte sin Fuldmægtig Huden fuld, fordi Politibetjenten ikke var mødt. Det kunde han naturligvis ikke gjøre for, men han kjendte sin Principal og tav. „Det er Følgen af, at man ikke gjør Alting selv. Ingen kan man stole paa — Ingen." — Og saa gik Kancelliraaden hen og tog sig en Middagslur.

Imidlertid sad Fruerne og stikkede inde i Dagligstuen. Der var Noget, som skulde siges, men som Ingen vilde være den Første til at omtale. De saae paa hinanden, mønstrede Holm fra Top til Taa og ærgrede sig hemmelig over, at det ikke var deres egne Døttre, han gjorde Kur til. Naar Julie, som vimsede om og vartede op, vexlede en Replik eller blot et Blik med ham, nikkede de til hverandre, som om de vilde sige: „Sagde jeg det ikke nok." Endelig kunde man ikke længer dye sig, og en af dem spurgte i en Tone, der skulde være spøgende: „Naa, lille Julie, er De ikke bleven forlovet i Kjøbenhavn?" Der blev saa tyst i Stuen, at man kunde høre hendes Hjerte banke. Hendes Kinder blussede, men hun fik hurtig sin Fatning og svarede: „Men hvor falder det Dem ind Fru Nielsen?" — „Aa, jeg syntes blot, jeg havde hørt det sige." — „Man skal ikke troe Alt, hvad man hører, og tage lidt Hensyn til, hvem der siger det." Atter blev der Tavshed. Fruerne gik og hviskede paa Veien om det Upassende i Fru Nielsens Adfærd, men var i Grunden glade over, at Julie havde faaet den. Hun gik op paa sit Værelse og græd, Holm ned i Haven i dybe Tanker.

4.

Om Aftenen gik Kancelliraaden i Klubben. Her var han ret i sit Es. Skulde han have undværet den, vilde han ikke have givet to Skilling for hele sin Tilværelse, som han selv sagde, og skulde den have undværet ham, vilde den ikke have været en lignende Sum værd. Naar han Klokken ni traadte ind i dens Haller, spurgte han altid strax efter Aviserne, som bragtes ham med et Krus Øl og en Pibe. Det var ligemeget, hvem der læste i dem; det, at Kancelliraaden ønskede dem, betragtedes som en lovgyldig Ordre til at udlevere dem. Desuden vidste man, at man snart vilde faae dem igjen. Vel samlede han dem alle i en Bunke under sin Arm, men han kom sjelden længer end til den første Spalte i det første Blad — saa var der Et eller Andet, han misbilligede, og som han derfor vexlede Udtalelser om med de Tilstedeværende, og naar man da snappede Bunken væk, inden han fik den revet itu til Fidibusser at tænde sin Pibe ved, som hvert Øieblik gik ud, faldt det ham aldrig ind at kræve dem tilbage. Klubgjæsterne hørte gjerne andægtig paa hans tordnende Udfald mod alle mulige Regjeringer, som sædvanlig endte med et fredsommeligt Forslag om at sætte sig til Spillebordet.

Han sad netop med „Dagbladet" i Haanden, da hans Ven, Apotheker Friis, ogsaa kaldet den gemytlige Assessor, Gud veed af hvilken Grund, traadte ind. „God Aften, min gode Kancelliraad," sagde han i en forretningsmæssig Tone. „Jo, lur ham," svarede den Tiltalte fordybet i en Panegyrik over Napoleon, — „Fanden til Karl!" —

„Hvem er det, Du taler om?" spurgte Assessoren i en Tone, der røbede en let Tvivl om, hvorvidt det var ham selv, der mentes, eller mulig en Anden.

„Hvem? Naturligvis Napoleon!"

„Naa — ja, det synes mig ellers, det bliver lidt simpelt med ham."

„Nei, Du kan tro nei. Han skal nok klare de Ærter."

„Jeg frygter for, at Preussen bliver ham for mægtigt."

„Preussen? Nei, Du maa undskylde. Hvis han nu lod sin Hær rykke i Marken, skulde Du see en Komedie. Der vilde ikke komme en levende Preusser hjem."

„Hvorfor Fanden gjør han det da ikke?"

„Aa, Vrovl. Du kan jo da nok begribe, at det er, fordi Tiden endnu ikke er kommen. I Mennesker har da heller ikke den mindste politiske Indsigt."

„Det kan gjerne være, men jeg troer nu ganske ligefrem, at han er bange."

„Bange? Napoleon bange? Nei, kom Du ikke her med saadan Pølsesnak. Du kan være rolig for" . . ., og nu fulgte der en lang Lovtale over Franskmændenes Keiser, under hvilken Kancelliraaden talte sig hidsigere og hidsigere.

Preusserkongen og Bismarck blev rakkede til samtidig med, at „Fædrelandet" blev vrovlet sammen i en Klump, „Dagstelegrafen" slængt hen ad Bordet og „Berlingske" revet til store lange stive Fidibusser.

„Holdt, sagde Assessoren, Du har ikke Lov til at ødelægge os Aviserne."

„Aa jeg vil blæse i Aviserne! de er ikke et Haar bedre end Du. Napoleon bange? Nei, kom Du og siig mig, at Du selv er bange, det er sandt."

„Hvad for Noget? Er jeg bange?"

„Ja, gu' er Du saa."

„Ikke for Dig i alt Fald."

„Det kan gjerne være, men saa er Du det for Din Kone."

„Nu har jeg hørt det med. — Det skal Du komme til at bevise." Og her slog Assessoren i Bordet med en drøi Ed.

„Slaaer Du i Bordet for Din Øvrighed?"

„Ja, naar Du farer med Løgn og ikke kan bevise, hvad Du siger."

„Kan Du da ikke huske den Gang, hun lukkede Dig inde i Spisekammeret og lod Dig staae der i to Timer, indtil Du bad om godt Veir?"

„Naa, saa Du har ogsaa hørt den Historie. Ja, jeg har ogsaa altid sagt, at Du var en imfam Byrokrat."

„Er jeg ikke ogsaa en Aristokrat, hvad?"

„Jo Du er. — Du kommer her og vil tale om mit Hus og kan ikke engang styre Dit eget."

„Ha, ha, ha. Det har jeg aldrig hørt for."

„Saa er det godt, Du nu faaer det at vide. Jeg skal da sige Dig det i en god Mening og som en oprigtig Ven, at hele Byen taler om den Skandale, som daglig finder Sted hjemme hos Dig."

„Du er en deilig Ven. Jeg gad nok vide, hvad det er for en Skandale. Sagtens har Din Kone bundet Dig en paa Ærmet, som Du nu render om med."

„Bryd Du Dig ikke om min Kone — hende skal jeg nok selv passe, men see Du heller lidt efter Din Datter, saa kanske Du kunde komme efter, hvem det er, hun leger Kjærest med hver Dag nede i dit Lysthus, mens Du sover til Middag."

Efter denne Replik reiste Assessoren sig op med en triumpherende Mine og gik. Kancelliraaden, som i første Øieblik havde seet lidt forbløffet ud, tvang sig til at lee og sagde: „Ha, ha, nu stikker han af. Det er en deilig Karl. Han kalder mig en Aristokrat. Sig selv kalder han den gemytlige Assessor. Ja, naar han engang imellem kan knibe ud fra Kjællingen og drikke sig fuld, saa strammer han sig op og slaaer baade Stole og Borde itu hjemme — det er ogsaa den eneste Gemytlighed, jeg har seet af ham — Ha, ha, ha! Skal vi saa have en Omgang?"

Kancelliraadens Medspillende iagttog hele Tiden en Taushed, som ikke huede ham. Det var, som om de gav Assessoren Ret. En Time efter hævedes Spillet, og man gik hjem.

Ikke en Sjæl var paa Gaden, naar man undtager Vægterne, som i deres tunge Kapper stolprede om paa store Vandstøvler, og ved deres snøvlende Sang forstyrrede de Sovende og advarede de Tyve, som mulig kunde have faaet Indfald om at gjøre Indbrud. Sligt var imidlertid ikke skeet i Mands Minde, og naar man gik langs Smaahusene, hvor hver eneste Gadedør var uaflaaset og stod paa vid Gavl, saa Vægteren kunde tye derind, kunde man gjerne troe sig hensat i Magnus Ladelaases Tider. Døren til Vinhuset ved Toldboden aabnedes, og to halvfulde Borgere luskede ud. Deres vaklende Trin hendøde i Gyden ved Siden af. Kancelliraaden stod lidt stille og lyttede efter dem, saae dernæst op paa Maanen som for at inspicere, om den ogsaa virkelig lyste overensstemmende med Almanakens Forjættelser, og sagde ved sig selv: „Jeg skal dog imorgen kigge lidt ned i Lysthuset for at faae en Redelighed paa de Dele."

5.

Kancelliraaden saae den næste Dag meget eftertænksom ud, medens han klædte sig paa. Han spekulerede paa, hvorledes han skulde kunne komme efter, hvad der foregik i Lysthuset, medens han sov til Middag, uden dog derfor at opgive Middagssøvnen, der var ham lige saa uundværlig som Mad og Drikke. Det gik aldeles ikke an at give Nogen Ordre til at gaae ind og vække ham, da en saa uhørt Begivenhed vilde gjøre Opsigt og være en Advarsel for dem, han vilde overrumple. Politibetjenten traadte ind og stillede sig op langs Væggen med en militærisk afventende Holdning. Hans Foresatte havde faaet den ene Støvle paa og sad aandsfraværende med Fingren i Stroppen paa den anden. Efter en længere Pause dristede Retstjeneren sig til at rømme sig. Kancelliraaden saae op og fik pludselig en Indskydelse. Paa een Strømpefod og i een Støvle humpede han hen til Betjenten, tog ham i Knaphullet og gav ham i en dæmpet Tone følgende Ordre: „Klokken et præcise møder han

udenfor mit Vindue og lader Trommen gaae saa længe, til jeg viser mig og vinker af. Har han forstaaet mig, min gode Jensen?" — „Vel, Hr. Kancelliraad," svarede den forhenværende Underofficer, der ikke var vant til at raisonnere, hvor usædvanlig end denne Ordre forekom ham, traadte derpaa af og dreiede sig rundt paa venstre Fods Hæl. Kancelliraaden humpede tilbage og saae ud som en Mand, der nylig har gjort en vigtig Opfindelse.

Det var en hed Julidag; hele Byen var som et Varmebækken, befolket af lutter Svedere. Klokken slog tolv paa det store Taarnuhr. En Klapren af Træskoe henad Stenbroen, en Summen af Gadedrenge, en Tillukken af alle Contoirer og Kasser hilste denne Forkyndelse af, at det var Tid til paa Arbeide at lade følge Ro. Duften af Ærter og Kaal, Syden og Brasen fra Stegepanderne pirrede Sandserne — der blev spist til Middag. En halv Time efter var hele Byen mættet, alle Maver spændte, alle Gryder tomme. Der fordøiedes; man lagde sig. Amtmanden satte sig hen i sin Læneстol for at blunde, hans Fuldmægtig smed sig paa Sophaen. Byfogden reiste sig fra Bordet, ønskede hver især: Velbekomme, gned sig i Hænderne og sagde: „I de næste to Timer er jeg død for Verden." Julie tog et Tørklæde om Hovedet og gik med Frøken Holm ned i Haven, lidt efter kom Vilhelm ogsaa derned. Alle Skriverne gik tilkøis. Konerne lagde sig i Sengene, Døttrene forsvandt, Børnene holdt op at lege. Alle Sovekamre var optagne, alle Sovesteder besatte; indenfor i alle Huse var der Døsighed, Slummer, Snorken og Pusten, udenfor paa Gaden Dødsstilhed. Vinden havde lagt sig; Gadeskarnet, som kun to Gange om Ugen, Onsdag og Lørdag, blev feiet sammen, og som i den stærke Hede var smulret hen til Støv, rørte sig ikke af Pletten; Vandet i Rendestenene, for saavidt der var noget, stod stille foran de mindste Halmstraae. Spurvene havde sat sig ind under Tagrenderne, Kattene laae og solede sig med lukkede Øine

i Vindueskarmene, Ænderne havde snadret af og puttet Hovedet under Vingen, Hundene var sporløst forsvundne. Selv Kirkeuhret syntes at tage sig en Middagslur og slog kun enkelte dæmpede Slag. Ve den, der havde vovet at forstyrre de Indfødte paa dette Punkt af deres Tilværelse, for ham vilde der ingen Gjæstfrihed være!

Bommelommelom! Da hørtes der i det Fjerne en Trommehvirvel, jævn og dæmpet.

Hvis Vilhelm og Julie, der netop sad i Lysthuset, havde været beskæftigede med en hvilkensomhelst anden Ting end det, der netop i Øieblikket optog deres Tanker, vilde de upaatvivlelig have studset over dette Phænomen. Hvis hun havde arbeidet paa det Broderi, hun holdt i Haanden, eller han havde læst i den Bog, der laa ved Siden af ham, vilde de sagtens have standset og spurgt: „Hvad er det?" Men de var i deres gjensidige Forhold netop kommet til det interessante Punkt mellem to Elskende, da de første Gang træde ind i Paradiset uden endnu at have mærket nogen Slange eller seet noget Kundskabens Træ. Han havde grebet hendes Haand, hun havde ikke trukket den tilbage; han havde med en Strom af Ord sagt en hel Del, som ikke kommer nogen Trediemand ved, og som havde faaet Rodmen op i hendes Kinder, og han var netop ifærd med at bøie sig ned over hende for at slutte sin Erklæring med et Kys, da Roserne skiltes ad, og Frøken Holms milde Ansigt kom tilsyne. Hun havde som en god Engel vaaget over de Elskende og fik netop sagt: „Gud, Børn, hvad tænker I paa — Kancelliraad Petersen ....", da den, hun vilde advare dem mod, viste sig paa den anden Side af Lysthuset. Trommen havde vækket ham, han var staaet op og havde skudt Gjenvei, saa Frøken Holm ikke kunde komme tidsnok med sin Advarsel. Uheldigvis havde han i sit Hastværk glemt at vinke af for Jensen, som trolig vedblev at røre Trommen under det, som nu paafulgte.

Man tænke sig en Gruppe paa fire Personer, de tre som forstenede, den fjerde i Skjorteærmer ivrig gestikulerende og holdende en Tale, som ledsages af en fjern Trommehvirvel, der bliver stærkere og stærkere.

„Saa var det altsaa sandt, hvad min gamle, prøvede Ven, Assessoren, igaar med Smerte betroede mig. Saa har I altsaa skændig ført mig bag Lyset! — Da jeg modtog Dem, Hr. Holm, i mit simple Hus og gjæstfri aabnede Dem mine Døre, anede jeg ikke, at jeg nærede en Slange ved min Barm." — Bommelom! lød det oppe i Gaden. — „Jeg har gjort Alt, hvad der stod i min Magt, for at gjøre Dem Opholdet hos mig saa behageligt som muligt. Jeg har ikke skyet noget Offer, for at De kunde føle Dem som hjemme. Men hvorledes lønner De mig?" — Bommelommelom! lød det nu stærkere. „Medens jeg troskyldig hengiver mig til den Hvile, hvortil jeg saa haardt trænger efter mit byrdefulde Arbeide — Bommelom! — og troer, den hellige Grav er vel forvaret — bom! — benytter De mit Lysthus, som jeg selv med megen Uleilighed har ladet indrette, — bommmelom! lom! lom! — til at holde Stævnemøder!" — Her pustede Kancelliraaden et Øieblik. Holm slap Julies Haand og traadte et Skridt frem som for at retfærdiggjøre sig, men en Haandbevægelse fra Taleren standsede ham. „Stævnemøder!" fortsatte han med Indignation og lod derpaa Stemmen gaae over i et mere rørende Tonefald, idet han vedblev: „Og med hvem? Med min eneste Datter, som burde forud have betænkt den Smerte, hun derved vilde forvolde sin stakkels gamle Fader." — Bommelommelommelommelom! bom! bom! lød det nu med en saa voldsom Kraft, at Kancelliraaden uvilkaarlig holdt inde, vendte sig om og i en ganske naturlig Tone udbrød: „Men hvad Satan gaaer der af Jensen?" Pludselig faldt hans Ordre ham ind; han gjorde omkring og gik op paa Gaden. Her fandt han Jensen staaende udenfor sit Vindue som En, der var fast bestemt paa

at lade Trommen gaae saa længe, han endnu kunde røre en Muskel. Rundtom stod en Skare Gadedrenge med vidt opspilede Øine; fra alle Vinduer kiggede forundrede, søvndrukne Ansigter ud, og ned over Torvet strømmede Folk for at faae at vide, hvad der var paafærde. Flere Steder var man ifærd med at trække Sprøiterne ud i den Tro, at der var Ildebrand, men alle Spørgsmaal, som rettedes til Jensen om, hvor Ilden var, fik intet andet Svar end en Hvirvel paa Trommeskindet. Da viste Kancelliraaden sig, og da han havde sagt: „Det er godt, Jensen," var det, som om selve Neptun havde budt et oprørt Havs Bølger at lægge sig. Den forløste Trommeslager foer hen efter et Par næsvise Gadedrenge og gav derved Strømmen en ny Retning, og en halv Time efter saae Byen ud som altid.

Julie var bristet i Graad, Frøken Holm, som ikke havde kunnet bare sig for at smile af den bratte Slutning paa Talen, trøstede hende; Holm havde trykket hendes Haand og var derpaa gaaet op efter Kancelliraaden.

Han traf ham i Contoiret staaende foran Speilet ifærd med at undersøge en Filipens, som havde begyndt at vise sig paa Enden af hans Næse. Ved Synet af Holm lagde han strax Ansigtet i de alvorlige Folder. „Herr Kancelliraad, er De vred paa mig?" spurgte denne. „Det kan De vel nok slutte Dem til, efter hvad nys er forefaldet. Imorgen vil min Datter være en Skandale for hele Byen." — „Det staaer i Deres Magt at forebygge det." — „Hvorledes det?" — „Giv mig Deres Datters Haand" sagde Holm i en inderlig Tone, „jeg holder saa meget af hende, og hun af mig." — Kancelliraaden svarede med en lang Fløitetone, og for at dens Betydning kunde være aldeles utvivlsom, tilføiede han: „Det kunde De have sagt strax." — „Men jeg maatte jo først vide, om hun vilde forlove sig med mig." — „Fik De først det at vide før dernede i Lysthuset?" — „Ja, netop som De kom og over-

raskede os." — „Ha, ha, ha, det maa jeg ind at fortælle min Kone!"

Dagen efter var der stort Selskab hos Kancelliraadens, ved hvilket Forbindelsen feiredes under Champagneknald. Holm havde ønsket, at hans Faders Samtykke først blev indhentet, men dertil havde Julies Fader svaret: „Er De ikke myndig? Godt. Altsaa kan han ikke nægte at give sit Minde. Jeg vil ingen skjulte Kjæresterier have. Lad nu blot mig telegraphere til ham." Etatsraadens Svar var en Lykønskning.

Da Kancelliraaden udbragte de Forlovedes Skaal, betingede han sig, at der inden et Aar skulde holdes Bryllup og saa fremdeles hvert Aar Barnedaab, for at Slægten ikke skulde uddøe. Han var hele Aftenen i den mest oprømte Stemning, drak som en Undtagelse 3 Snapse og fortalte sin egen Frierhistorie, hvortil rigtignok hans Kone bemærkede, at der ikke var et Ord sandt deri. „Ja, Du veed jo ikke, hvem det var, jeg friede til. Troer Du maaske, Du er det eneste Fruentimmer, jeg har været forelsket i? Men — føiede han til — Du er den eneste, jeg kunde være tjent med at have til Kone. Kom og giv mig et Kys!"

Den næste Dag mødte han Assessoren paa Gaden. „Kan Du see, jeg vidste Besked med, hvad der foregik i Lysthuset?" — „Ja, og lad mig ret ønske Dig og Din Datter til Lykke. Men hvorfor Satan lod Du Trommen gaae forleden?" — „Aa, jeg vilde bare forskrække dem en Smule." — „Ja, Du har altid været en udspekuleret Rad." Efter et Øieblikś Pause sagde derpaa Kancelliraaden: „Kom hjem og drik et Glas hos mig iaften, saa skal jeg fortælle Dig det Hele."

Elverpigerne.

Farvel han sagde ved Havens Laage;
Dernede ruged den hvide Taage.
Hun gav et Kys ham, med Smil, — det sidste:
„Lad Elverdandsen ei nu Dig friste!"

Han tog hendes Hoved med begge Hænder:
„Nei, slig en Fare jeg ikke kjender!
Dertil jeg gransked for dybt og noie,
Min egen Skat, i dit klare Øie!

Dit faure Aasyn, jeg veed, var Speilet
Af Sindets Troskab, som aldrig feiled:
Tro mig, det Falske skal og jeg kjende,
Om det med Fagerhed vil mig blænde!

Lad dem kun komme i Klæder hvide,
I luftig Dands og med Miner blide
Og aabne Favnen i Høiens Skygge,
Jeg seer i Smilet de hule Rygge!"

— End tog et Kys han og slog med Hatten;
Hun stod og saae, hvor han svandt i Natten,
Men gik saa glad, da han helt var fjernet:
Hun følte selv, at hans Gang blev værnet!

Rudolf Schmidt.

Til en Skuespillerinde.

Lad dem fortælle mig saa tidt, De vil,
At Deres nette fordringsløse Spil
Ei fængsle kan en farcegraadig Skare.
Maaske! — jeg kjender ikke Mængdens Smag,
Men Deres Spil, det saae jeg Dag for Dag,
Det taler om et Hjerte, vil jeg svare.

Lad dem fortælle, Deres Stemme kun
Er svag og lille som den lille Mund
Og høres af et halvt Theater bare.
Tilskuerhørelsens Beskaffenhed
Jeg kjender ei, men Stemmen, vist jeg veed,
Den kommer fra et Hjerte, vil jeg svare.

Og dette Hjerte, ja, jeg siger frit:
O! gid at dette Hjerte dog var mit!
Det vilde vist for Meget mig bevare.
Jeg vilde huske paa, hvad jeg besad
Og ved mit dyre Eie være glad —
O skjønne Pige! siig: hvad vil De svare?

Valdemar Korsitsen.

Den mindste Stat i Verden.

(Optegnelse fra en Sommerreise af K. V.)

i havde besøgt Luzern, denne yndige Plet ved den grønne, krystalklare, af de blaalige Bjerge omgivne Sø med det halvt italienske Folkeliv, vi havde været paa Rigis Top og midt i en broget Blanding af Franskmænd, Spaniere, Italienere, Russere, Tydskere og fremfor Alle Engellændere af alle Kjøn, Aldere og Livsstillinger nydt det vidunderlige Skue af en prægtig, straalende Solopgang bag Alpekjedens snedækte Toppe. Nu sad vi i den lille, smilende By Veggis ved Bjergets Fod og kvægede os ved en „Schoppe" Vin efter den besværlige Nedstigen, medens vi ventede paa Dampbaaden, der skulde bringe os videre over de fire Kantoners Sø. Hvor vi først vilde lande, vare vi endnu ikke blevne enige om; vi vidste blot, at der maatte gaae nogle Dage, inden vi kunde løsrive os fra den deilige Søes Bredder. Adolf sad med sin Skizzebog i Haanden og tegnede ivrig, Peter havde taget Plads paa en Bænk med Ryggen mod et Træ og mønstrede gjennem Lorgnetten nogle engelske Damer, der vare ifærd med at stige til Hest for at begynde Bjergtouren, og jeg laa udstrakt i Græsset med min Plaid rullet sammen under Hovedet og studerede flittig i den Reisendes paalidelige, alvidende og uundværlige Ven — Bædekers Reisehaandbog.

Endelig vare Damerne komne til Sæde paa de smaae kraftige Dyr, Førerne toge fat i Tømmerne, og Toget forsvandt langsomt op ad Bjergstien. Peter lod Lorgnetten falde ned paa Brystet, kastede et ligegyldigt Blik paa et Par unge Schweitzerinder, der gik omkring og falbød Blommer, Figner og Ferskener, gabede og sagde:

„Naa, har Du nu i din Visdom udfundet, hvor vi skulle tage hen? Hvad siger den Guds Mand Bädeker? An-

giver han et Sted i dette herlige Fjeldland, hvor Skaberens Underværk, Kvinden lader sig tilsyne i mere vellykkede Exemplarer end her, vil jeg være ham evig taknemmelig og øieblikkelig stemme for strax at tage derhen. Det er en Anomali, som jeg forgjæves anstrænger min ildbespændte Hjerne for at løse, hvorfor Alt er smukt i dette Land undtagen Fruentimmerne. See nu hende der! Er der mindste Spor af Ynde ved denne haandfaste Skikkelse med de struttende stive hvide Ærmer og den Bunke sorte Kniplinger i Panden? Hun kan saamæn for mig tage ligesaa mange Sølvsnore paa, som hun vil, og gjøre den sølverne Plade, hun har anbragt foran i Haaret som Pandeprydelsen paa en Hest, dobbelt saa stor — mig skal hun ikke forføre. Nei Tak, min yndige firkantede Gudinde!" vedblev han med en afværgende Haandbevægelse, da den omtalte Skjønhed bød ham af sin Kurv. „Var Du end selve Ydun og dine Frugter Livsens Æbler, vilde jeg dog tage i Betænkning at forøde mine surt erhvervede Møntstykker paa at øge din Medgift og derved fremskynde det salige Øieblik, hvor Du skal gjøre en af mit stakkels Kjøn lykkelig."

„Det var en meget net Tale," lo Adolf og lukkede sin Skizzebog i, „men jeg billiger den ikke ganske. Jeg kan godt lide disse sunde røde Kinder, disse klare Øine og dette snehvide svulmende Linned. Kom mit Barn", vedblev han paa Tydsk, „og lad mig see paa dine Frugter!"

„Smagsfordærvelse, Mavefordærvelse" yttrede Peter lakonisk.

„Aa lad Du blot min Smag være god for sig! Og hvad min Mave angaaer, saa har jeg aldrig vidst af, at jeg havde nogen. Men forresten længes ogsaa jeg bort herfra. Vise Mand, Herre over Bædekers evig rislende Kundskabskilde! Siig os, hvorhen vi skulle styre over det vinfarvede — nei stop — over det flaskegrønne Hav, for at blive i Lignelsen. Mit Sind sukker efter at mættes med nye Indtryk, det er træt

af denne speilblanke Sø og disse grøntbevoxede Klipper, af disse elegante Hoteller og denne uendelige Strøm af Reisende. Skaf mig — blot i en Dag — en ensom Plet ved Søens Bred, hvor Bølgen larmer høiere, hvor de nøgne, alvorlige Fjelde hænge truende over vort Hoved, og hvor vi kunne finde en tarvelig Kro med taalelig Vin og idetmindste ligesaa mange Indfødte som Fremmede!"

„Jeg skal see, hvad jeg kan gjøre for Eder begge to," svarede jeg. „Foreløbig skulle vi ombord og det i en Fart, thi hvis ikke mit Øie skuffer mig, er det den længselsfuldt ventede Damper, som nu lægger til."

Dampbaaden var som sædvanlig saa fuld af Mennesker, at vi havde Ondt ved at faae Plads. Der var Schweitzere i kortskødede Jakker og med runde Filthatte, Schweitzerinder med stramt sort Silkeliv og med lange Fletninger ned ad Ryggen, reisende Damer i korte Kjoler, Læderstøvler og runde Hatte, reisende Herrer med tykke jernbeslaaede Skoe, Plaider og Straahatte, Bønderkoner og Grevinder, Arbeidsmænd og Lorder, Studenter med Reisetasker og Lakaier med hele Bylter af Shavler, med Poser og Vadsække. Engellænderne vare her som overalt baade de Fleste i Tal og de mest barokke i Udseende. Alle bare de vide Knæbuxer eller havde ialtfald op- og sammenrullet deres Unævnelige, saa at de hang udover Knæet som de gammeldags Pludderbuxer og lode deres af tykke, uldne, mangefarvede Strømper bedækkede „Underben" fremtræde paa den fordelagtigste Maade, alle havde de til de forestaaende Bjergbestigninger udrustet sig med stærke, men ikke flatterende Bjergskoe og med blaae eller grønne Slør, der laa sirlig omviklede om Hattepullen — og vistnok fik Lov til at blive liggende der, thi paa hele Reisen saa jeg ikke en Eneste, som virkelig gjorde Brug af dette Middel til at værne sig mod Solens Straaler. En ung Engellænder var klædt fra Top til Taa i hvidt Skind med rødtærnede Strømper, grønt Slips, blaat Slør og en uhyre med

brede Striber af forskjellige Farver prangende Plaid over Skulderen. En stor Mængde Reisende, især unge Mænd og Damer, slæbte med Trofasthed paa de lange, tunge, hvide Alpestokke, der igrunden kun ere til Besvær, medens Reisen staaer paa, men som det er saa rart at kunne tage hjem med sig som et synligt Mindetegn om de udstandne Besværligheder, og som man derfor ogsaa omhyggelig lader indbrænde med Navnene paa de Steder, man har besøgt, skjøndt denne Proces i Længden bliver mange Gange dyrere end hele Stokkens Værdi. Hist sidde et Par sortklædte Nonner med Rosenkrandsen mellem Fingrene, her en Franciscanermunk i sin grove brune Kutte med Hætten trukken op over Hovedet, saa at man kun kan skimte hans smudsige Ansigt og hans smaae plirrende Øine, og fremviser sine bare, just ikke altfor rene Fødder, hvortil et Par Træsandaler ere bundne med Læderremme. Hist hører man en livlig Samtale paa Fransk, her gjør en engelsk Lady, med Guldlorgnetten for Øiet, en kort Bemærkning i sit Modersmaal, der besvares af hendes mandlige Ledsager med et endnu kortere „Hm," hist bande nogle tydske Studenter over det daarlige Øl, her trøster en bereist Svensker sin Kammerat med, at naar de først naae til Bern, kunne de faae ægte svensk Punsch. Alle mulige europæiske Sprog summe En om Ørene, medens man maa staae ganske stille paa den Plet, man engang har erobret, da det er fuldstændig umuligt at røre sig for Vadsække, Reisetøi, Bjergstokke og deres Eiermænd og Eierinder, der hver have skabt sig en lille Domaine, som de ikke tillade nogen Fremmed at gjøre Indgreb i. Under alt dette hører man idelig Maskinens Klappren, Damppibens Fløiten og Kaptainens korte Kommandoord, medens Solen fra en blaa, skyfri Himmel sender sine varmende, oplivende Straaler over den hele Scene og snart faaer En til at vende Blikket fra den moderne Noahs Ark udover den vidunderlig deilige Sø med dens paa engang smilende og imponerende Omgivelser.

De fire Kantoners Sø, der i en Længde af næsten ni Mile strækker sig fra Luzern i Nordvest til den lille By Flyelen i Kanton Uri mod Syd, deles ved fremspringende Landtunger i tre Afdelinger, der have en indbyrdes noget forskjellige Charakter. Den øverste og største Del har næsten Form af et Kors, idet den med Bugten ved Luzern i Nordvest strækker en Arm imod Nordøst til Kyßnacht, hvorfra man kun har en kort Spadseretour til den udmærket smukke Zugsø, og en anden mod Sydvest til Alpnach, hvorfra man lettest naaer Haslidalen, Interlaken og det egenlige Berner Oberland. Uagtet Rigi her hæver sig i Øst, og Pilatus viser sin imponerende Masse med de skaldede Toppe i Vest, er dette dog den mest smilende Del af Søen med Kornmarker og Enge langs Kysterne og en Rigdom af smaae venlige Byer, der hvert Øieblik indbyde En til at standse og hellere hvile sig i rolig Beskuelse af Naturens Herligheder end fare rastløs videre paa Dampens Vinger. Naar man er kommen et Stykke forbi Weggis og er sluppen igjennem det snevre Sund, der dannes af de to spidse Landstrimler, som meget passende kaldes „Obere" og „Untere Nase," seiler man ind i Søens anden Del, den saakaldte Buochsersø, der allerede har et noget alvorligere og strængere Udseende. Bjergene skraane længere ned mod Kysten, hist og her titter et nedfaldent Klippestykke, undertiden beklædt med lidt Vedbend og Gran, op af Vandet, og Byerne forekomme i sparsommere Antal. Denne Del af Søen strækker sig fra Vest til Øst, men naar man har naaet Brunnen og Treib, hvor Kysterne atter nærme sig hinanden, dreier den om i Retning fra Nord til Syd og antager her en langt mørkere og vildere Charakter. Urnersøen, som den her kaldes, er omgiven af steile, nøgne Klippevægge, der mange Steder staae ganske lodret ned i Vandet, kun hist og her er der en Landingsplads, og den lille, historisk berømte Eng Rytli er næsten det eneste, grønklædte Punkt, man seer. Her er Skuepladsen for den halvt mytiske Helt Tells Bedrifter, her vises

Stedet, hvor han sprang i Land og stødte Geslers Baad ud i Søen — „Tells Platte" kaldes det — og naar man, efter at være steget i Land i Flyelen, gaaer lidt længere Syd paa, kommer man til Altorf, hvor han efter Sagnet skod Æblet af Sønnens Hoved og hvor man har reist hans kolossale Billedstøtte, og til Byrglen, hvor han skal være født og hvor man endnu viser det Sted, han beboede. Overalt er der opreist smaae Kapeller til Minde om ham med rædselsfuldt slet udskaarne og endnu skrækkeligere malede Billeder af Frelseren og Jomfru Maria, og Folket troer paa enhver Fortælling om Frihedshelten som paa et Evangelium.

Vi vare imidlertid endnu ikke naaede saa langt; Dampbaaden havde lige forladt Beckenried paa Buochsersøens sydlige Bred og styrede nu over mod Gersau i Nord, da Peter, som paa en for os andre ubegribelig Maade havde seet Leilighed til at gjøre en Rundaf omkring paa Skibet, kom hen til os og efter at have snublet over nogle Alpestokke hviskede mig i Øret:

„Hvor skulle vi saa i Land? Jeg foreslaaer det nærmeste Sted."

„Lad gaae!" sagde Adolf, „Vi have jo ikke Noget at haste efter."

„Det glæder mig at kunne imødekomme alle billige Ønsker" svarede jeg „Det har netop hele Tiden været min Plan, at vi skulde overnatte i Gersau."

„Bravo!" udbrød Peter. „Man skulde virkelig troe, at Du ogsaa havde faaet Underretning om, at Mylady Fitz-Klammering til Dondonderry-House for Tiden opholder sig der, Du veed, hende vi forfeilede baade i Zyrich og Luzern. Nu kan det maaske lykkes os at faae Skjønheden at skue Ansigt til Ansigt."

„Er Mylady saa smuk?"

„Mylady! Fy for Pokker! Hun tæller næsten ligesaamange Aar som Aner, og det er nok en ganske ugudelig

Mængde. Og saa gaaer hun med Hængekroller og Vandstovler. Nei mange Tak, men hun har en Datterdatter, der skal være skjonnere end Rafaels Engle, siger man."

„See, hvor deiligt!" udbrod Adolf og pegede paa den lille By, vi nu rask nærmede os.

Og det var virkelig et deiligt Syn. Midt imellem høie, grønklædte, jevnt skraanende Bjerge, paa en lille smal Landstrimmel, bevoxet med blomstrende Frugt- og Kastanietræer, viste Gersau sig for os med sine venlige, smaae hvide Huse, der ikke laae tæt samlede, stuvede op af hinanden, men spredte over hele det bakkede Jordsmon, dristig vovende sig helt ned til Bølgerne, klavrende op ad Skraaningerne, hældende ud over Skrænterne, kiggende frem mellem de blomstrende Træer, halvt skjulte af Vinløv og forgyldte af den nedgaaende Sols Straaler, medens den grønne Sø dannede Forgrunden og Rigi-Scheidecks høie Bjergkam, Baggrunden i Maleriet. Det var ikke saa forunderligt, om man fik Lyst til at dvæle nogle Dage eller Timer paa dette henrivende Sted, og dog var det ikke denne Følelse, der havde bevæget mig til at vælge Gersau til vort Maal for Dagens Reise. Jeg kan ligesaa godt tilstaa det strax, thi Læseren vil alligevel opdage det om ganske faa Øieblikke: jeg har en Svaghed — eller rettere to. For det Første sværmer jeg for Alt, hvad der hedder historiske Kuriositeter. Det er min Tro, at Historiens Aand viser sig ligesaa ofte i de meget smaae som i de meget store Begivenheder, og at den undertiden træder endnu klarere frem og meddeler sin Lære endnu mere uforbeholdent i de smaae, undertiden ganske ukjendte Landes indre Udvikling, fordi disse vanskeligere komme i forstyrrende Berøring med Omverdenen. Og saa har man dem saa deilig for sig selv. De store Videnskabsmænd, der granske Fortidens Gaader, skride forbi slige Ubetydeligheder med et overlegent Smil og overlade dem helt og holdent til de videnskabelige Marodeurers Behandling. Faaer man fat paa saadan en Specialitet, kan

man næsten sige som salig Trop, at man selv har „opfundet“ den. Er der nogen af mine Læsere, som nogensinde har hørt Tale om Republikken Gersau? Aldrig, vel? De have læst om San Marino, smilet over Lippe-Schnuppdedi eller hvad det var, det salig Fyrstendømme hed, og leet af fuld Hals over Lichtenstein og Bückeburg — men Gersau! Jeg tør vædde mit Hoved paa, at selv de ivrigste Republikanere ikke kjende det Mindste til denne lille Fristat, og at selv de, der have studeret Schweitzerkantonernes indre Historie, knap kjende den af Navn. Hvad mine to Reisekammerater angik, var jeg nu ganske vis paa, at de aldrig havde hørt den nævne, og jeg havde derfor foresat mig at bøde paa deres manglende Kundskaber i den Retning ved et lille Foredrag. Jeg kan nemlig ikke nægte, at jeg har en Svaghed for at holde Foredrag, helst af belærende Indhold og over aldeles uforudseelige Emner. Man er ganske anderledes Herre over sine Tilhørere end over sine Læsere: en Forfatter kan ikke hindre en Læser i at kaste Bogen fra sig paa et aldeles upassende Sted, men en Taler har det i sin Magt at holde Tilhørerne til Ilden, saalænge han vil.

Foreløbig maatte jeg imidlertid opgive min snedige Plan. Solen var næsten gaaet ned, da vi kom i Land, og da Tusmørket kun varer meget kort i disse Egne, var aabenbart det Bedste, vi kunde gjøre, strax at søge til Gjæstgivergaarden. Aftensmaden blev fortæret og Cigarerne tændte, men just som jeg sad og grundede paa en passende Indledning til mit Foredrag, viste begge mine Reisefæller saa utvetydige Tegn paa Søvnighed, at jeg ikke kunde nægte for mig selv, at deres Aand næppe vilde være i den mest modtagelige Tilstand til at lytte til mine belærende Ord. For ikke at skaffe dem urolige Drømme, skjulte jeg derfor omhyggelig mine lumske Hensigter og fulgte dem tilkøis.

Men om Morgenen var jeg første Mand oppe, og medens mine uskyldige, Intet anende Offre endnu sov blidelig i deres bløde

Fjerdyner, besorgede jeg Kaffen og Frokosten med den uundgaaelige Honning anrettet i det andet Værelse. Naar man ikke vil forraade mig, skal jeg tilstaae, at jeg desuden brugte den efter Omstændighederne ikke ganske overflødige Forsigtighedsregel at lukke Døren i og stikke Nøglen i Lommen, forend jeg udrev dem af deres behagelige Morgendrømme. Faa Minutter efter sad vi alle omkring Bordet og nød vor Kaffe, medens den friske balsamiske Luft strømmede ind af de aabne Vinduer.

„Hvad er det for en Bygning?" spurgte Peter gabende, idet han ved et ved Nik med Hovedet betegnede det Hus, han mente, og som laa paa den anden Side af Torvet. Det var en meget beskeden Bygning uden Prunk eller Sirater, men man saa dog ved første Øiekast, at den ikke var nogen Privatbolig.

„Det er Raadhuset," svarede jeg, og idet jeg strax greb den Leilighed, der tilbød sig til at komme ind paa det, jeg vilde tale om, føiede jeg til: „Der staaer en Indskrift paa samme Bygning, som Du maaske kan læse, naar Du faaer Glarøinene paa."

„Peter satte Næseklemmeren ilave og læste: „In den Bund aufgenommen 1315, die Freiheit erkauft 1390, dem Kanton Schwyz zugetheilt 1817."

„Ja det er jo ligesaa oplysende som interessant," bemærkede han gabende.

„Ganske rigtig," svarede jeg og rømmede mig. „Disse Ord indeholde virkelig en sammentrængt Fremstilling af hele denne lille Stats Historie. I veed maaske ikke, at den By, hvori vi for Øieblikket befinde os, i næsten 500 Aar har ført en selvstændig Statstilværelse, der har noget Krav paa Opmærksomhed, blandt Andet derved, at den vitterlig er den mindste Stat, der nogensinde har existeret. Dens hele Omraade naaer ikke meget over en halv Kvadratmils Størrelse og med omtrent 1000 Aareslag kan man tilbagelægge hele dens Kyststrækning. I de første Aarhundreder, efter at den

havde erhvervet sin Frihed, havde den knap 1000 Indbyggere og selv nu tæller den kun henved 1800 Sjæle. Det er allerede en Mærkelighed, at en Stat med et saa ringe Omfang og saa smaae Kræfter har kunnet værge sin selvstændige Tilværelse i et saa langt Tidsrum, og dens Historie frembyder ogsaa ikke faa Punkter, der have almen Interesse. Jeg har samlet nogle Optegnelser," fortsatte jeg og tog min Noticebog frem, „og hvis I have Lyst til at høre Lidt derom, skal det være mig en Fornøielse at bøde paa Eders mangelfulde Kundskaber."

Jeg saae nok, at Peter kastede et hjælpeløst Blik til Adolf, men jeg var uden Medlidenhed. Adolfs korte „Det var pænt af Dig" var tilstrækkelig Anledning for mig til at fortsætte, skjøndt hverken Ordene eller Tonen vare synderlig opmuntrende.

„Det første historiske Aktstykke, hvori Gersau nævnes," begyndte jeg, „er dateret 1064 og nævner hele det Omraade, som senere kom til at udgjøre Fristaten — »Gersove per totum« — som en af Abbediet Muris Besiddelser, uden at det er blevet oplyst, hvorledes de Guds Mænd havde erhvervet nogen Ret over denne skjønne Dal og dens kraftige, arbeidsomme Befolkning. Abbedernes Herredømme var imidlertid mildt; de fromme Brødre krævede blot at leve nogenlunde godt og fedt — for at kunne have Kræfter til at bede for deres syndige Medmennesker naturligvis — og Gersauerne nøde derfor dengang en nogenlunde fri og lykkelig Tilværelse. Men da Abbederne i den første Halvdel af det trettende Hundredaar maatte vige Pladsen for verdslige Herrer, kom Aaget til at hvile tungt paa de fattige Bønders Skuldre. Det var Greverne af Habsburg, der i deres Egenskab af Abbediets Skatmestre forstod at tilrive sig Herredømmet, saa at kun Kirken og Klostret og en ringe Del af den kirkelige Tiende levnedes Brødrene, og nu udpintes Befolkningen ved allehaande Skatter og Afgifter, dens Menneskerettigheder tilsidesattes og

krænkedes paa enhver Maade af de høibaarne Herrer og deres jernpansrede Følgesvende. Den Trang til Uafhængighed og Kjærlighed til Frihed, som fra gammel Tid havde levet hos Schweitz's haardføre og kjække Beboere, blev dog ikke kuet af dette Tyranni, og ofte maatte de adelige Herrer med væbnet Haand tvinge Gersaus Borgere og Bønder til Lydighed. Henimod Aarhundredets Slutning indtraadte der nogen Bedring i deres Tilstand. Det gik nemlig de fine habsburgske Grever som det undertiden gaaer fine Folk, der ikke ere Mestre i Regnekonsten og altfor meget have vænnet sig til at trække Vexler paa Fremtiden: de kom i Forlegenhed for Penge; Fløilet paa deres Vamser begyndte at blive slidt, Vinkjælderen vilde ikke honorere deres Ordrer og de saae sig nødte til at spille Terninger paa Kredit. I denne Nød faldt det dem ind, at deres Undersaatter, som der ikke var mere at pine ud af paa umiddelbar Maade, maaske dog endnu kunde yde dem en middelbar Indtægt, og de pantsatte derfor Gersau med Huse, Jorder og levende Besætning til Baronerne af Ramstein, der imidlertid efter nogen Tids Forløb af samme Grunde selv saae sig i den sørgelige Nødvendighed at maatte overgive deres Pant til en Hr. von Moos fra Luzern. I denne Periode, hvor det høigrevelige Tryk ikke kom til at hvile saa umiddelbart paa Beboernes Skuldre, lykkedes det dem at erhverve nogle kommunale Rettigheder, som bleve Begyndelsen til deres senere udstrakte Friheder. Det tilstodes dem saaledes, at den saakaldte Landammand, der førte Forsædet i Retten, skulde være en af Byens Borgere, og under det frie Liv, der nu udviklede sig, voxede den lille Kommune ogsaa snart i Velstand og Anseelse.

Imidlertid var det dog stadig de habsburgske Grever, som vare dens egenlige Herrer, og da disse ved en uventet Lykkens Gunst havde naaet den tydske Keiserkrone og de østerrigske Besiddelser, varede det som bekjendt ikke længe forend de tænkte

paa ogsaa at forvandle deres Lensrettigheder over de schweitzerske Landskaber til en virkelig Souverainetet, og dermed begyndte den helvetiske Frihedskamp. I Mødet paa Rytli 1307 var det kun de tre større Kantoner, Schwyz, Uri og Unterwalden, der vare repræsenterede, men det lille, ubetydelige Gersau, der ikke nævnes af Historikerne, stod ikke tilbage, men sluttede sig strax til den folkelige Sag. Som Indskriften histovre viser, blev Gersau virkelig optaget i Edsforbundet allerede ved Mødet i Brunnen 1315, men i de Aktstykker, der ere os levnede, træffer man dog først dets Navn i Fornyelsesakten 1359. Men her staaer det ogsaa tydelig skrevet, at Gersau og Weggis, der paa den Tid ligeledes dannede en selvstændig Kommune, skulde aflægge Ed sammen med de fire Kantoner — Luzern havde nemlig tiltraadt Forbundet — og nyde samme Rettigheder som disse, ligesom de paa deres Side forpligtede sig til at yde Kantonerne Hjælp, saasnart disse fordrede det. Fra Midten af det fjortende Hundredaar kan man altsaa betragte Gersau som en selvstændig Stat — den mindste i Verden."

„Ak ja Herregud," sukkede Peter. „Hvornaar var det sagde Du?"

„Fra 1315,"

„Og hvorlænge varede det?"

„Til 1798 eller 1817, ligesom man vil."

Peter sank hen i taus Fortvivlelse; Adolf lod sig nøie med at stoppe sin lille Reisepibe og bemærkede tørt: „Det bliver en lang Historie."

„Ja" svarede jeg troskyldig, „men det er Naturens egen Skyld. Kunne I tænke Eder nogen Plet paa Jorden, der mere er bestemt til at danne en lille Enhed for sig selv end netop denne? Hele Staten bestod kun af denne lille Dal, hvis Grændser I kunne see her fra Vinduet. De skraanende Bjerge hist i Øst og Vest, der hæve sig til en Høide af omtrent 5000 Fod og falde steilt af ned imod Søen, have været dens na-

turlige Bolværker baade imod Nabokommunernes Lyster til at berøve den dens Selvstændighed og imod dens egen Lyst til at udvide sig, thi Veien over dem har altid været vanskelig at passere, og den er derfor egenlig kun over Søen kommen i Berøring med Omverdenen. Den har af den Grund kunnet udvikle sig ganske frit og ordne sit indre Liv ganske, som den selv vilde."

„Og har desformedelst levet rolig og tilfreds, indtil den blev næsten 500 Aar gammel, hvorpaa den blev jordet med stor Honneur og fik et pænt Vers i Adresavisen," fortsatte Adolf. „Jeg kan fortælle dens Historie ligesaa godt som Du."

„Jeg har ogsaa kun nogle faa Enkeltheder at føie til denne ligesaa grundige som kortfattede historiske Skildring," svarede jeg og greb atter til min Noticebog. „Altsaa, Gersau sluttede sig til de fire Kantoner og stillede uvægerlig sit unge Mandskab — det udgjorde sjelden mere end halvhundrede og undertiden kun 10 a 20 Mand — under Frihedshærens Faner, naar et nyt Angreb truede. I Slaget ved Sempach 1386 udmærkede Gersauerne sig særdeles og hjembragte som Seirsbytte det hohenzollerske Banner; thi dengang vare Fyrsterne af Hohenzollern, der i vore Dage foreskrive hele Europa Love, kun ubetydelige Vasaller af det tydske Rige. Fanen blev hængt op i Kirken og hang der i næsten 400 Aar; da blev den stjaalen af en preussisk Farver, der havde bosat sig i Gersau, men efter denne Prøve paa tydsk Nationalfølelse fandt det raadeligt at gjøre sig usynlig. Ogsaa i de andre Kampe med Østerrigerne, der fandt Sted i det næste Aarhundrede, deltog Gersauerne, men der er ikke optegnet noget af særlig Interesse om deres Bedrifter i disse Felttog.

Det habsburgske Aag var saaledes afkastet, men endnu stod Herrerne af Familien von Moos tilbage med deres Pantebrev i Haanden og truede den nyskabte Republiks frie Existens. Dens Nabo, Weggis, der hidtil ligesom den havde indtaget en

selvstændig Stilling i Forbundet, maatte paa denne Tid som Følge af en lignende Pantsætning opgive sin Uafhængighed og blev indlemmet i Kanton Luzern. Gersauerne vare imidlertid bestemte paa hellere at offre Alt end miste deres Selvstændighed, og efter at have givet deres Blod for Friheden, offrede de nu deres Rigdomme, hvilket maaske faldt Adskillige af dem langt sværere. Den 3die Juni 1390 sluttede de med de tre dalevende Søskende von Moos en Overenskomst, ifølge hvilken disse opgave alle deres herskabelige Rettigheder for bestandig imod at erholde udbetalt 3450 Floriner, en paa den Tid uhyre Sum. Saaledes gik det til, at Gersau, som Indskriften paa Raadhuset meddeler, „tilkjøbte" sig sin Frihed i Aaret 1390. Kort efter gjorde Luzern, der havde faaet Appetit efter at have spist Weggis, et Forsøg paa at erhverve en Høihedsret over Gersau, men mødte en saa bestemt Modstand, at den opgav Forsøget. Luzernerne gjorde nemlig Fordring paa, at Gersau ikke skulde aflægge Forbundseden hos sig selv, saaledes som de fire store Kantoner, men i Luzern, og at den først skulde udruste sit Kontingent, naar Raadet i Luzern krævede det, uden Hensyn til, om der var stillet nogen Opfordring i saa Henseende noget af de andre tre Kantoner. Gersauerne afviste disse Fordringer, der krænkede deres dyrekjøbte Selvstændighed, og paakaldte de tre andre Kantoners Hjælp, medens de samtidig beredte sig til at forsvare deres Uafhængighed ligesaa godt imod deres egne Landsmænd som imod fremmede Tyranner. Denne bestemte Holdning imponerede det overmodige Luzern; man indlod sig paa Underhandlinger, og efter megen Snakken frem og tilbage blev det endelig i Aaret 1431 slaaet fast, at Gersau skulde forny sin Forbundsed i selve Gersau, og at den skulde sende sine Tropper til det af de fire Kantoner, som først krævede dens Hjælp. For yderligere Sikkerheds Skyld søgte Gersauerne Bekræftelse herpaa hos Keiser Sigismund, der dengang opholdt sig i Basel, og fik den i Aaret 1433.

Fra dette Øieblik af nød den lille Republik en rolig og uforstyrret Tilværelse og kunde anvende sine Kræfter paa den indre Udvikling. Den deltog vel ifølge sin Forbundsed i de indre Kampe, saaledes i Religionskrigene i det 16de Aarhundrede, hvor den hellige Marcus's Banner, Republikens Skjoldmærke, vaiede mellem de fire katholske Staters Faner, og i Slaget ved Kappel kæmpede hundrede unge Gersauere i den katholske Hær imod de zyrichske Protestanter; den sendte ligeledes sit Kontingent til Hjælp, da Karl den dristige gjorde sine Forsøg paa at kue de frie Schweitzsere, og i Slagene ved Granson, Murten og Nancy hævdede unge Mænd fra Gersau den lille Stats gamle Ry for Tapperhed og Frihedsfølelse; men disse Begivenheder greb dog ikke forstyrrende ind i dens indre Forhold. En ny Strid med Luzern endte ligesom den tidligere ganske ublodig. Det var en Grændsetvist, idet begge Parter gjorde Paastand paa en ubetydelig Del af Bjerget hist i Vest; det havde saa godt som ingen Værdi, men Gersauernes Mistænksomhed mod deres mægtigere Nabo og Følelse for deres Lands Ukrænkelighed tillod dem ikke godvillig at falde tilføie. De fra begge Sider udnævnte Voldgiftsmænd afgjorde imidlertid Sagen til Fordel for Luzern, og dette vakte en Sorg og Forbittrelse i Gersau og et Overmod i Luzern, som man i vore Dage, hvor man regner med større Tal, skal have ondt for at forestille sig. Disse Følelser gave sig Luft paa en Maade, der havde noget meget Komisk ved sig, men som dog nær havde bevirket en ødelæggende Krig mellem de tvende Nabostater. Nede her ved Søen havde Gersauerne, mest som en Slags Tegn paa deres selvstændige Straffemyndighed, opreist en Galge, der ikke i Mands Minde var bleven brugt. En mørk Nat seilede nogle unge Mænd fra Luzern over Søen og hængte en af Straa dannet Dukke i Galgen. Da Gersauerne næste Morgen opdagede den Haan, der var viist dem, og strax gjættede, hvorfra den kom, klædte de Dukken i et Liberi med de luzernske Farver

blaat og hvidt, og lode den hænge. Nu krævede Luzernerne, at de skulde tage Dukken ned, medens Gersauerne holdt paa, at dette tilkom dem, der havde hængt den op; begge Parter fordrede Afbigt og Æresopreisning, Note fulgte paa Note og Fornærmelse paa Fornærmelse, og det var paa et hængende Haar — eller Dukke — nær kommet til et krigersk Sammenstod, hvis ikke de tre andre Kantoner havde lagt sig imellem og fældet en sand salomonisk Dom, ifolge hvilken Gersauerne skulde borttage Klæderne og Luzernerne Dukken. I al sin latterlige Ubetydelighed afgiver denne Historie et godt Exempel paa den Aand, der herskede i den lille Republik.

Det er imidlertid snart paa Tiden, at jeg giver Dem et Begreb om denne mærkelige lille Stats Forfatning og indre Forhold, der i de tohundrede Aar, der vare forlobne siden Frihedskrigens Begyndelse, havde dannet og fæstnet sig i de reneste republikanske Former, vi træffe nogetsteds siden Oldtidens Stater gik tilgrunde, og som beviste deres Varighed ved at holde sig i over 400 Aar uden den allerringeste Forandring. Her var aldeles ikke Tale om nogen Repræsentation for Folket, men dette udovede sin Myndighed aldeles direkte og umiddelbart gjennem en Folkeforsamling, den saakaldte „Landsgemeinde", der bestod af alle Statens myndige Borgere, og —"

„Hvormange var der?" afbrød Adolf mig.

„Ja," svarede jeg lidt ærgerlig „jeg nægter jo slet ikke, at denne klassiske Form for Folkesouverainitetens Udøvelse naturligvis kun er mulig, hvor Folkets Mængde ikke naaer ud over et vist Tal. Dengang havde hele Staten Gersau næppe stort mere end 800 til 1000 Indbyggere, og Folkeforsamlingen har vel omtrent bestaaet af et Par hundrede Mennesker eller lidt mere. Men det er dog ganske interessant at lægge Mærke til, at denne Form frembyder sig som den naturligste, saasnart den blot er mulig. Her var ikke heller Tale om politiske Partier, om et konservativt og et fremadskridende Element, thi alle Borgere

vare lige frie og selvstændige, der var ikke Spor af Standsforskjel, ingen Adel med Lensrettigheder, ingen Embedsstand med bureaukratiske Tilboieligheder, ingen Regent, der stod i særligt Forhold til Vorherre, ingen Hofmænd med elastiske Ryghvirvler, ingen Titler eller Ordener. Man var enten Borger, Handelsmand og Fabrikant, eller Bonde, det vil sige Selveier, og for det meste begge Dele; i en vis Alder var man pligtig til at værne om sit Land med Sværdet i Haand eller Bossen paa Nakken, med Myndighedsalderen fik man politiske Rettigheder, men hverken Fødsel eller Rigdom var istand til i og for sig at skjænke deres Eier nogen mere fremragende Stilling.

Folkeforsamlingen, der traadte sammen hvert Aar i Mai Maaned, var i Besiddelse af den ypperste Myndighed i alle Retninger. Den forhandlede alle større og vigtigere Spørgsmaal, tog Beslutning om Krig eller Fred, og valgte Statens Embedsmænd. Den fornemste af disse var Landammanden, der førte Forsædet i Raadet og repræsenterede Republiken udadtil; han valgtes for et Tidsrum af 2 Aar. Nærmest ham kom „der Statthalter", der førte Kommandoen over Tropperne, Skatmesteren, der styrede Statens Finantser, og Statssekretairen, der arbeidede under Landammanden og ved høitidelige Leiligheder, klædt i en stor blaa Kappe og fulgt af en Herold i en rød Kappe, bar den hellige Marcus's halvt røde, halvt blaa Banner, ligesom han havde Statsseglet med Helgenens Billede i Bevaring. Endelig var der Raadet, der bestod af 9 Medlemmer og under Landammandens Styrelse afgjorde alle administrative og judicielle Sager. Appel var imidlertid ikke udelukket, idet man kunde indanke sin Sag for det „dobbelte" og „tredobbelte" Raad, hvilket dannedes derved, at hver af Raadsherrerne tilkaldte en eller to andre Borgere, der ikke maatte være i Familie med ham — en Betingelse, det i en saa lille Stat vistnok kunde have sine Vanskeligheder at opfylde. I kriminelle Sager var der kun to Instantser, idet man

kun appellerede fra Raadet til det tredobbelte Raad. Dødsdomme vare meget sjeldne, og man har saa godt som intet Exempel paa, at en Dom er bleven underkjendt af Folket eller har bevirket nogen indre Urolighed. Ogsaa i kirkelig Henseende var Folkeforsamlingen souverain, hvilket i en katholsk Stat er endnu mere mærkeligt. Efterat nemlig Abbediet Muri havde tabt sin Hoihedsret over St. Marcus's Kirke, var denne gaaet gjennem flere Hænder til en gersausk Borger, Johan Byttikon, der gjorde Afkald paa den til Fordel for Staten henimod Aar 1500, og Folket valgte nu selv sine Præster ligesom sine verdslige Embedsmænd, medens Kirkens Midler forvaltedes af Skatmesteren som en særlig Fond.

Under denne frie og demokratiske Forfatning nød Gersau en rolig og lykkelig Tilværelse uden at rystes af de Storme, der gik gjennem Europa, og blomstrede efterhaanden op til Velstand og Velvære. Det er maaske her Stedet at omtale en meget pudsig og eiendommelig Sædvane, der i Aarenes Løb havde vundet Hævd i den lille Republik, og som Gersauerne med deres karakteristiske Kjærlighed til alle gamle Indretninger holdt fast paa trods alle de Ulemper, den syntes at maatte medføre. Hvert Aar, Søndagen efter Christi Himmelfartsdag, samledes alle Tiggere, Vagabonder, Hjemløse og Fattige ikke blot fra hele Schweitz, men undertiden fra langtbortliggende Egne i Gersau og holdt en Fest, der varede i to Dage. Det er vanskeligt at sige, hvorledes denne Skik er opstaaet og hvorfor de gersauske Borgere ikke blot taalte den, men overholdt den med samme Omhu som alle deres øvrige Sæder og Skikke, men det er sikkert, at den har fundet Sted i flere hundrede Aar og først er forsvunden i vore Dage, efterat et bedre ordnet Fattigvæsen og Polititilsyn — hvis man kan tale om Politi i Schweitz — var kommet istand. Endnu mærkeligere er det, at disse Vagabondfester i Reglen gik af uden Brud paa den offenlige Orden eller Eiendomssikkerheden, idet de

Fremmede til Tak for den Gjæstfrihed, der vistes dem, indbyrdes forpligtede sig til at afholde sig fra Drab, Tyveri eller lignende Forbrydelser, medens Festen varede. Saasnart de ankom, leirede de sig paa Bjergskraaningerne i Byens Omegn og erhvervede Tilladelse til ved nogle Udvalgte at bære en Kollekt omkring, hvilket aldrig blev dem nægtet. For de indkomne Gaver, der i Reglen vare temmelig rigelige, da Gersau selv næsten ingen Fattige havde, afholdt de nu i den frie Luft Gjæstebud og Dands i to Dage, og om Tirsdagen droge de bort igjen for atter at sprede sig til alle Verdens Hjørner. Der er for mig noget Rørende i, at de brave Borgere i Gersau, der selv nøde Frihedens og en nøisom Velstands Goder i saa rigt Maal, ogsaa vilde tage sig af de mest Forstødte og Ulykkelige i Samfundet, og det forekommer mig at være et glædeligt Bevis paa, hvorledes det Gode dog ligger skjult i ethvert Menneskebryst, at denne brogede, sammenløbne Hob af Folk, der alle mere eller mindre vare paa Kant med det ordnede Samfund, under Lystigheden og Rusen kunde afholde sig fra at krænke den Stat, der viste dem en saa mærkelig Gjæstfrihed.

Jeg kan see paa Eder" — oprigtigt talt saae jeg kun i min Noticebog — „at I længes efter at faae at vide, om den indre Ro i denne ultrademokratiske Republik virkelig aldrig blev forstyrret. Jeg vil ikke lægge Skjul paa Noget; den blev rystet to Gange, første Gang ved den saakaldte Kyttelstrid i 1634 og anden Gang ved Smørspørgsmaalet i 1770. Hermed hænger det saaledes sammen:

Ligesaa omhyggelig som de gersauske Borgere vaagede over deres sociale Indretninger og deres Statsgrændsers Ukrænkelighed, ligesaa meget holdt de over, at ikke fremmede Elementer trængte sig ind i deres lille Samfund. De Friheder, som Forfædrene havde kjøbt med deres Blod og deres Penge, tilkom kun Efterkommerne af de Familier, der dengang levede, og ingen Andre. Det traf sig vel undertiden, at En og Anden fik Tilla-

delse til at boe og bygge i Gersau, men han blev ikke desto mindre i Reglen betragtet som Fremmed, var udelukket fra Folkeforsamlingen og dermed fra Deltagelse i Statsstyrelsen. og blev altsaa paa en Maade en Parria mellem de Andre. Gersausk Borgerret blev, saa løierlig det end klinger, anseet for et ligesaa kostbart og sjeldent Gode som i sin Tid romersk Borgerret, og man har især fra den ældre Tid kun faa Exempler paa, at den blev tilstaaet Nogen.

Af og til fandt dette dog Sted, saaledes i Aaret 1528, da man skjænkede 5 Familiefædre denne Ret; men dog knyttede man saadanne Betingelser til denne Gave, at de nye Borgere i flere Henseender kom til at staae tilbage for de ældre Familier og derved til at bevare Præget af noget Fremmed; blandt Andet maatte de love ikke at tage Del i nogen Strid, der maatte opstaae mellem Borgerne, medens Tvistigheder mellem dem selv indbyrdes skulde afgjøres af den almindelige Domstol, ligesom det ogsaa fastsattes, at ethvert Brud paa de Forpligtelser, de saaledes indgik, kunde straffes med Tabet af deres Borggerret. I den første Tid gik Alt godt, og flere Medlemmer af de nye Familier naaede endog til at beklæde Æresposter i Republiken, men der var alligevel en Ulighed tilstede, som paa den ene Side affødte Bitterhed og Misundelse og paa den anden et Slags aristokratisk Hovmod, der var dobbelt taabelig i et saa demokratisk Samfund, og dette Frafald fra Ideen straffede sig da ogsaa selv.

Da omtrent et Hundredaar vare henrundne, vare tre af de fem nye Familier uddøde, medens de to, Familien Zveier og Familien Kyttel endnu levede, og den sidstnævnte, der var meget talrig, endog havde naaet en vis Grad af Anseelse og frembragt flere fremragende Mænd. Alt dette hjalp den imidlertid ikke, den stod alligevel ligesom noget udenfor det Samfund, hvori den levede og som den helligede sine Kræfter, og den maatte ofte erfare, at dens nuværende Fortjenester ikke kunde veie op mod

det tilfældige Fortrin, der bestod i at stamme ned fra de Mænd, der kæmpede ved Sempach, og offrede deres Floriner til Herrerne von Moos. Da nu engang en Gersauer i en Ordstrid med et Medlem af denne Familie yttrede, at han og hans for bestandig maatte være gjennemtrængte af Taknemmelighed over at man havde skjænket dem Borgerret i en Stat, hvor de ikke hørte hjemme, svarede den anden i Hidsighed, at „han ikke gav to Skilling for denne Ret". Denne formastelige Yttring var som en Gnist i en Krudttønde, det Helligste af alt Helligt var blevet forhaanet, og Straffen maatte ikke staae tilbage for Forbrydelsen. „Das Landgemeide" blev sammenkaldt, den frygtelige Udaadsmand anklaget og med et aldeles overveiende Flertal udtalte Forsamlingen, at ikke blot den Skyldige, men hele Familien Kyttel og hele Familien Zveier ovenikjøbet burde berøves deres Borgerret og dermed alle de Privilegier og Værdigheder, hvoraf de vare i Besiddelse. Det var, som man seer, en næsten østerlandsk Fremgangsmaade: Straffen skulde ramme Forbryderens hele Slægt, Familie og Venner. De Domfældte appellerede til Raadet og det tredobbelte Raad, men forgjæves; Domstolene stadfæstede Folkets Dom med alle Stemmer mod fire, og Forbittrelsen var saa stærk, at de fire Raadsherrer, der havde vovet at ville frikjende de Skyldige, selv bleve anklagede og dømte til at miste deres Embeder. Hermed styrkedes imidlertid Modstanden, Kytlerne og Zveierne fik et Parti, nægtede at bøie sig for en saa uretfærdig Dom og paakaldte Kantonerne Schwyz's og Uris Mellemkomst, hvilket drev Modpartiets Raseri til det Høieste, da dette Skridt syntes dem at nærme sig til et Angreb paa Republikens Selvstændighed. Striden antog efterhaanden en saa voldsom Charakter, at de to Kantoner, der fra først af havde betænkt sig paa at blande sig i Sagen, nu fandt det nødvendigt at gjøre en Ende paa den. Deres Kjendelse gik ud paa, at de Domfældte atter skulde indsættes i deres Rettigheder, og at de mangehaande Udgifter og Omkost-

ninger, som Striden havde fort med sig, skulde bæres halvt af Staten, halvt af Familien Kyttel. Denne sidste Bestemmelse frembragte imidlertid ny Splid og Uro. Det var en temmelig betydelig Sum, det dreiede sig om; de Borgere, der ikke havde taget Del i Striden, nægtede at betale deres Del af Omkostningerne, og en ny Kommission fra de to Kantoner maatte til for at bestemme den endelige, naturligvis stadig voxende Sums Størrelse og fordele den paa de Enkelte. Flere Familier bleve bragte til Tiggerstaven, den indre Misfornøielse og Forbittrelse steg med hver Dag, og der viste sig endog Tegn til, at de mæglende Kantoner vilde søge at gjøre en Ende paa hele Historien ved at gjøre Ende paa selve den splidagtige Stat. Denne truende Fare bragte imidlertid Enighed tilveie; ligesom man for halvtredie hundrede Aar siden ikke havde betænkt sig paa at offre sin sidste Skilling for at sikkre sig Uafhængighed, saaledes besluttede man nu paa en Folkeforsamling i 1641 at sælge alle de offenlige Eiendomme og derved dække Gjælden. Saaledes endte denne Strid, efter at have varet i 7 Aar. Den opstod af en ubetydelig Aarsag, men havde betydelige Følger; den indre Spaltning i Republiken var bleven større, dens tidligere velordnede Finantsvæsen bragt i fuldstændig Uorden, og de nærliggende større Kantoners Lyst til at indlemme den lille Stat i deres Besiddelser var atter bleven vakt. Og alt dette for et Par Haanords Skyld.

Man samlede sig imidlertid sammen igjen, Uenigheden og Hadet udjævnedes ved Tidens mildnende Haand, og man søgte og fandt en ny Rigdomskilde i Silkefabrikationen, der i kort Tid fik et stort Opsving og som endnu den Dag idag spiller en stor Rolle her i Byen. Forholdet til Nabokantonerne bedrede sig ogsaa efterhaanden, og da et forfærdeligt Uveir og Oversvømmelse i 1793 næsten ganske havde ødelagt Høsten og anrettet uhyre Skade, som Republiken med sine smaae Finantser ikke saae sig istand til selv at udbedre, kom ikke blot de fire Kantoner

men hele Schweitz den lille Fristat til Hjælp. Alligevel var den gamle Mistænksomhed med de større og mægtigere Kantoner og den gamle Frygt for at krænkes i sin uafhængige Statstilværelse ikke uddød i Gersau, hvilket viste sig paa en latterlig Maade i Aaret 1770, da det saakaldte „Smørspørgsmaal" foraarsagede indre Uroligheder, der dog heldigvis hverken fik den Udstrækning eller Betydning som Kyttelstriden. En Misvæxt, der indtraf det nævnte Aar i Egnene omkring de fire Skovkantoners Sø, tvang disses Beboere til med store Omkostninger at lade Korn hente fra Norditalien. For at hjælpe det fattigere Gersau over de første og største Vanskeligheder, tillod nu det rigere Luzern Gersauerne at kjøbe Korn paa Torvet i Luzern, og for at vise sin Taknemmelighed herover udstedte Raadet i Gersau en Befaling til at føre alt det Smør, som man havde tilovers, til Luzern. Dette vakte øieblikkelig Misfornøielse. Vilde Luzernerne, sagde man, have Smør, saa kunde de jo kjøbe det i Gersau, der selv havde et Torv, ligesom Gersauerne maatte kjøbe Korn i Luzern; Befalingen var ligefrem lovstridig, den krænkede Statens Værdighed, idet den gjorde dens Borgere til Tjenere for Luzernerne osv. osv. Sjælen i denne Bevægelse var en Advokat af den gamle, hæderlige Familie Camenzind, der havde afgivet en hel Række Landammænd og Raadsherrer i den lange Tid, Republiken havde bestaaet. Den unge Mand var ærgjærrig; han havde selv som Medlem af Raadet underskrevet den skjæbnesvangre Befaling, men da han sporede den ulmende Misfornøielse, troede han det klogest at vende Kappen efter Vinden. I de mere og mere tumultuariske Møder, der blev holdte, var han Hovedtaleren, og endelig var Ophidselsen bleven saa stærk, at han vovede at fremsætte et Forslag om at indkalde en overordentlig Folkeforsamling, der skulde dømme om Raadets Fremfærd. Revolutionen stod saaledes for Døren, men Raadet kvalte den heldigvis i Fødselen ved en Nat at lade Camenzind og de vigtigste af hans Tilhængere fængsle og stille for Retten.

Camenzind dømtes til at miste sine Borgerretigheder i 2 Aar, til at bøde 40 Floriner og til knælende at bede om Tilgivelse for sin Forseelse; han fandt sig deri uden Indvendinger, og der var heller Ingen, der gjorde Mine til for hans Skyld at sætte Statens Ro og Domstolenes Ukrænkelighed tilside. Raadet fik imidlertid heller ikke sin Seir fort igjennem, thi paa Folkeforsamlingen 1771 blev dens Befaling om Smørret ophævet som lovstridig, hvorhos det blev forbudt Enhver i Skrift eller Tale at minde om disse Begivenheder. Den hele Bevægelse endte saaledes ganske fredelig; Loven seirede paa alle Punkter."

Her holdt jeg inde et Øieblik og kastede et Blik paa mine Tilhørere. Adolf sad og stirrede ud paa Torvet, hvor der blev mere og mere livligt; Peter laa udstrakt paa to Stole, hans Hoved var sunket ned paa hans Bryst, og Cigaren hang vippende i den ene Mundvige. Mine to Venner vare egenlig ikke Monstre paa opmærksomme Tilhørere. Da jeg standsede, vendte Adolf sig imidlertid om og saae spørgende paa mig, og selv Peter gjorde et aandsfraværende Forsøg paa at fange den kolde Cigarstump med Tænderne.

„Ja, der er ikke meget tilbage," vedblev jeg som Svar paa Adolfs Blik. „Naar man kun vil tegne den lille Republiks Historie i store Omrids, er den eneste betydelige Begivenhed, som endnu ikke er fortalt, dens Undergang som selvstændigt Medlem af det schweitzerske Forbund. Den hele store Omvæltning i alle bestaaende Forhold, som fandt Sted i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede ved den franske Revolution og Napoleons Seirsløb, lod som bekjendt heller ikke Schweitz uberørt, og under de Forandringer, der i denne Periode foregik med den kantonale Forfatning, forsvandt Gersaus femhundredaarige Selvstændighed. Det var i Aaret 1798, at den franske Republiks Tropper rykkede ind i Schweitz og uden videre krævede Forfatningen ændret efter fransk Mønster. Det mægtigste af Kantonerne, Bern, satte sig til Modværge, men

bukkede under, og Fjenden nærmede sig nu Skovkantonernes Grændser. Fædrenes mægtige Frihedssind levede imidlertid endnu, godvillig vilde man ikke falde tilfoie, man rustede sig efter bedste Evne, og Enhver, der kunde bære Vaaben, stillede sig under Fanerne. Forgjæves. I en Række smaae Bjergkampe, hvori Gersauerne deltog som en Afdeling af Kanton Schwytz's Hær under Obersterne Hausers og Redings Anforsel, maatte de schweitzerske Republikanere vige for de franske, der nu lavede Alt om efter deres eget Hoved. Ved denne Leilighed blev Gersau indlemmet i Kanton Schwyz, der selv blev slaaet sammen med Uri, Untervalden og Zug til et større Kanton i „den helvetiske Republik". Et nyt Forsøg paa at kuldkaste denne Ordning blev gjort, især fra Untervaldens Side, men efter en heltemodig Modstand undertrykt, og Gersau, der efter Evne havde støttet Modstanden, blev straffet med uhyre Paalæg, Rekvisitioner og Indkvarteringer, der aldeles tilintetgjorde Statens Finantser og Borgernes Velfærd.

I 1802 droge de franske Tropper bort, og man aandede friere. Den paatvungne Forfatning blev omstyrtet og den gamle atter indført — men Gersau fik ikke sin Selvstændighed tilbage. Trods alle Indsigelser fra dens Borgeres Side, der havde lidt og blødt under det franske Overfald saa godt som nogen af de større Kantoners Indbyggere, vedtog man, at den skulde vedblive at udgjøre en Del af Schwytz, og imod denne Beslutning kunde den kun sætte en passiv Modstand. Men Haabet om at gjenvinde den tabte Frihed var ikke udslukt, og da de forbundne Magters Hære under deres seirrige Kamp mod Napoleon i 1813 og 1814 nærmede sig Schweitz's Grændser, og Repræsentanter for de fire gamle Kantoner samlede sig i Gersau for at raadslaae om, hvad der var at gjøre under disse Omstændigheder, benyttede det gersauske Raad Leiligheden saa godt, at det virkelig opnaaede en fornyet Anerkjendelse af deres lille

Stats Autonomi. Denne Begivenhed feiredes med uhyre Jubel i Gersau, men Glæden blev ikke af lang Varighed. Da Faren var overstaaet, og man skred til en endelig Ordning af Schweitzs indre Forhold, gjorde Kanton Schwyz paany Fordring paa Gersau ifølge Bestemmelserne fra Aarhundredets Begyndelse, og uagtet Gersau støttedes i sin Modstand af de tre andre Kantoner, blev Fordringen dog godkjendt af Forsamlingen. Man var ligesom hele det øvrige Europa kjed af den evige Uro og Strid, man længtes efter fredelige og rolige Forhold, og for denne Stemning maatte Gersaus utvivlsomme Ret bukke under. Derfor forkynder Indskriften paa Raadhuset histovre, at Gersau i Aaret 1817 blev tildelt Kanton Schwyz.

De gamle Institutioner og Former for Statstilværelsen bestaae dog endnu den Dag idag, uagtet de have tabt den væsenligste Del af deres Betydning. Endnu samler „das Landgemeinde" sig hvert Aar; den har blot ikke længer Indflydelse paa andre end de rent kommunale Forhold; endnu vælger den sin Landammand, der fører Forsædet i Forsamlingen og støtter sig paa det gamle, rustne Statssværd, sin Sekretair, sin Herold og sit Raad, de have blot ikke længer andre end kommunale Funktioner. Det er gaaet her som mange andre Steder: Formen er bleven tilbage, efter at Tiden har taget Indholdet bort. Men Formen vedligeholder dog Mindet om de gamle Dage hos den nuværende Slægt, og ihvorvel faa eller ingen af de nuværende Beboere have levet i Republikens Frihedstid, tør jeg dog indestaae for, at ikke en Eneste seer paa det gamle Statssegl med St. Marcus's Billede, eller paa Statssekretairens eller Heroldens Kapper, uden at føle nogen Smerte over den tabte Selvstændighed."

Jeg taug. Adolf drog et Suk, pustede en uhyre Røgsky ud, reiste sig og sagde: „Tak skal Du have, lad os nu komme lidt ud i Luften! Klokken er jo over elleve." Det kan være

meget godt med dine Historier, men du har lovet mig nogle anstændige Klipper, og dem vil jeg ud at see paa. Jeg har nu hele Dagen ikke kunnet tegne Andet end Gavlen af det kjedelige Raadhus —."

I det samme lød der Vogntummel i Porten under os. Peter foer op som en Raket, tabte Cigarstumpen og var i eet Spring henne ved Vinduet, derpaa foer han tilbage igjen og greb i Døren — den var lukket.

„Nu har jeg, Herren hjælpe mig, aldrig kjendt saa galt!" udbrød han. „Har man lukket os inde? Opvarter, Kellner, Vært, halloi! Luk os op, eller jeg sprænger Døren!"

„Det behøver Du ikke," sagde jeg lidt skamfuld, „Her er Nøglen."

Adolf brød ud i en skrallende Latter, medens Peter kastede et Blik paa mig, hvori Forbauselsen og Harmen vare blandede paa den underligste Maade. Uden at sige et Ord greb han Nøglen og forsvandt med feberagtig Hurtighed.

To Minuter efter stod han atter for os. „Tænkte jeg det ikke nok!" udbrød han med komisk Fortvivlelse. „Veed Du, hvem det var, der reiste? Mylady Fitz-Klammering, naturligviis, med sine Krøller, sine Vandstøvler, sine Mopper og det Hele, Skjønheden iberegnet! Det er tredie Gang, vi er løbet grassat; det er minsæl ikke til at udholde. Og det bare for dine dumme Forelæsningers Skyld! Hvor i al Verden kan Du bilde Dig ind, at jeg bryder mig om at høre Noget om de gamle Landammænd, naar der er en attenaarig Pige at see paa! Du est en stor Forbryder, og jeg tvivler paa, at jeg nogensinde i mit Liv vil kunne tilgive Dig!"

„Ja, ja," faldt Adolf ind: „Gjort Gjerning staaer ikke til at ændre, vi blive vel nødte til at forlade ham hans Synd. Men nu skulle vi ogsaa ud og see paa Klipperne!"

„Ak Adolf!" svarede jeg, „Du kjender endnu ikke hele Om-

fanget af min skrækkelige Misgjerning. De Klipper, Du søger, de mørke, nøgne, utilgængelige Fjelde finder Du ikke her. Vi maae videre mod Øst."

„Heller ikke det! Du burde unægtelig idømmes en alvorlig Straf, men i Betragtning af din Alder, din uforbeholdne Tilstaaelse og den synlige Anger faae vi vel at lade Dig slippe for billigere Kjøb. Thi kjendes for Ret, at Du vil have at udlevere Bædeker til mig og at Du er afsat fra din Værdighed som Fører af vort Tog. Saaledes skee vor Villie! Ikke sandt, Peter?"

„Lad gaae for denne Gang, men jeg føier dog een Betingelse til. Han skal, naar han kommer hjem, lade det Hele trykke, dels for at andre uskyldige Sjæle fremtidig kunne vogte sig for ham, og dels for at vi kunne have den sataniske Fryd at see ham male sig selv af, uden at han tør vove at tilføie et eneste flatterende Træk. Gaaer Du ind herpaa?"

Hvad skulde jeg gjøre? Jeg maatte bøie mig for Overmagten.

En halv Time efter dampede vi videre til Brunnen.

Farvel!

Der er et Ord, det har en Klang
Saa lind som Dug i Natten lang;
Det rummer Hjertets Tak og Gjæld:
Det er hint lidet Ord: Farvel!

Hvor lysner alle Minders Vagt
Om et Farvel, til Afsked bragt!
Hvor dæmrer mangt et dunkelt Haab
I Lyden af hint fjerne Raab!

Thi Hjertet vandrer videnom
Med samme Spørgsmaal, hvor det kom,
Med samme Krav, det ei forstaaer,
Men tyder ved det Svar, det faaer:

Det er en Vandring uden Fred
Med Higen mod en Evighed;
Men hvert et venligt Ord, der klang,
Er Tærepenning paa den Gang.

Og hvert et Sted, hvor Ordet lød,
Et Herberg var i Dalens Skjød,
Hvor Brød blev budt, og Vin blev rakt,
Og Skærv i Haand til Afsked lagt.

Men er tilsidst saa Timen sat,
Dog Hjertet tynges af sin Skat,
Og skjøndt det Rigdom med sig tog,
Saa fattigt altid bort det drog!

Rudolf Schmidt.

Der Erdball und der Mensch.

Eine Vorlesung
von
Schreck von Schreckenstein,
Professor der
Hu- und Germanität.

Zweite Abtheilung.

Der Mensch.

Meine Herren und Damen!

Warum habe ich Sie eingeladen diese Vorlesung zu hören?

Weil ich gerade von einer großen Reise zurückgekehrt so lebhaft die Wahrheit der Worte des unsterblichen Dichters fühle, wenn er singt:

„Wenn Jemand eine Reise thut,
Dann kann er was erzählen!"

Ja — erzählen! Das ist es ja eben, was ich will. Erzählen — aber so wie es einem denkenden in den Kern des Wesens der Dinge eindringenden Menschengeiste, anderen ähnlichen durchgebildeten vom äußeren Anscheine der Phänomene niemals geblendeten Menschengeistern gegenüber sich gebührt.

Auf der Erde bin Ich, der Mensch, gereist. Daher fragten wir ja zuerst darnach: „was ist die Erde?" Die Erde — unsere Mutter! Wer möchte nicht gern seine Mutter kennen lernen?

Auf der Erde bin Ich, der Mensch, gereist. Mit zwingender Nothwendigkeit erhebt sich hier die zweite Frage: „Was ist der Mensch?" Der Mensch, die Blüthe der Schöpfung! Gewiß, eine hochwichtige Frage und eine Frage, uralt wie die Menschheit und bis zu diesem Tage noch nicht enträthselt!

Kaum war der Mensch auf die Erde gesetzt, bevor sich die menschliche Seele auf den Flügeln des niemals ruhenden Geistes vom thonigen Boden der Heimath ihres Körpers erhob: forschend und fragend umschwebte sie die bunten Gestalten der Schöpfung, selbst die schimmernden Sterne des Himmelgewölbes umkreisend. Aber immer und immer kehrte sie zu ihrem Ausgangspunkte zurück, sich in die heilige Tiefe des menschlichen Ichs hineinsenkend, forschend und fragend: was ist der Mensch? „Kenne dich selbst!“ so lautet ja noch vom Alterthume her die Worte des unsterblichen Vaters alles Denkens.

Meine Herren und Damen! Was die Erde ist, das wissen Sie schon. Die Erde ist lebendig! Seit vorgestern, als ich zum ersten Male in diesem Kreise diesen Satz aussprach, als er wie ein Schmetterling seine Hülle zerbrach und vom schallenden Geräusche des allgemeinen Beifalles empfangen sich ins Leben, ins Licht hinausschwang, seit dieser feierlichen Stunde steht es ja fest, daß die Erde lebendig, fest wie der unerschütterliche Gipfel des Chimborazos, an deßen Fuße unter sanft säusenden Palmenkronen dieser Gedanke zum ersten Male wie ein Blitz durch meine Seele fuhr — kühn erhaschte ich den heiligen Strahl, fest hielt ich ihn mit beiden Händen, und von dieser Stunde an war die Erde lebendig.

Und was ist der Mensch? Viele haben darüber gegrübelt diese Frage zu lösen. Mühsam haben sie den Menschen, seine geistigen und körperlichen Eigenschaften analysirt; Steine, felsenhafte Steine haben sie zusammengeschleppt um das Gebäude zu gründen; Niemanden aber gelang es das Werk zu vollführen. Der Eine studirte die Sprache, der Andere maaß die Cranien, aber Alles war vergebens. Und warum erreichten sie das Ziel nicht? Einfach ist die Antwort — warum wärmt und leuchtet der Mond nicht wie die Sonne? Ach! Wissen wir ja doch Alle, es ist nicht das Was des Stoffes, sondern das Wie der Entwickelung, worauf es ankommt. Bist Du der Mann der

Entwickelung, dann kannst Du aus jedem menschlichen Objecte, sei es groß, sei es klein, sei es des Menschen Kopf oder sein Fuß, sei es des Menschen Hut oder sein Pantoffel, das ganze Wesen der Menschheit construiren!

Ich errathe es — Sie zweifeln, meine einsichtsvollen Zuhörer. Ich sehe es — Sie lächeln, meine schönen Zuhörerinnen. Wohlauf! Probiren wir einmal mit den Pantoffeln!

Das Wort „der Mensch" schließt ja eine Dreiheit in sich: die ganze Menschheit, die Völker, deren Complex die Menschheit constituirt, und die Einzelwesen oder Individuen, die sich zu Völkern aggregiren, und — jedes Glied dieser Dreiheit schließt ja wieder eine Dreiheit in sich ein.

Wer nun den Menschen kennen lernen wünscht, der muß wie ich vom einen Ende der Erde zum anderen reisen, die Völker besuchen und mit den Individuen leben: der muß mit der frommen Pilgerschaar vom heißen Strahle der glühenden Sonne der wasserlosen Wüste gefoltert nach Mekka wandern; der muß fliegenschwammberauscht unter den fliegenschwammberauschten Eskimoern herumtaumeln, der muß in dem Wigwam des wilden Indianers die Nägel der scalpirten Feinde des Stammes rauchen — ja der muß sich nicht scheuen mit den Kannibalen Neu-Zeelands ihre schauderhaften Mahlzeiten zu theilen — der echt geborne Sohn der Wissenschaft bebt ja vor keinem Opfer zurück.

Und wenn ich nun die ganze Menschheit vor meinen Augen vorbeiziehen laße, dann sehe ich sie in dreierlei Völker zerfallen: erstens culturfähige, hochgebildete ernste Völker und siehe: sie passiren in Stiefeln. Dann kommt eine Reihe halbgebildeter Völker: hören Sie nicht, wie sie halbschlummernd die Pantoffeln auf dem Boden nach sich schleppen? Und zuletzt uns vorbei tanzen sorglos rohe, ungebildete Kinder der Natur und siehe: kein Stiefel, keine Pantoffel bedeckt ihre Füße!

Ja! Es giebt dreierlei Völker: bestiefelte Völker, hochgebildete, z. B. die Germanen, baarfüßige Völker, rohe und ungebildete z. B. die Neger, und zwischen beiden die bepantoffelten Völker halb rohe und halb gebildete z. B. die morgenländischen Nationen. Das Pantoffelstadium zeigt sich als ein Uebergangsstadium!

Gehen wir nun zu dem einzelnen Volke, zum Volke, wie es sein soll, zu einem bestiefelten Volke: dieselben drei Stadien begegnen uns wieder. Die Blüthe des Volkes, der intelligente im Dienste der Cultur arbeitende Mann, der eilt ja vorbei in Stiefeln; der Knecht, das Dienstmädchen, kurz diejenigen, die nicht ganz roh aber doch nicht die süße Wonne geistiger Beschäftigung kennen, sie stampfen den Boden mit Pantoffeln; und der Bettler, der eckenstehend die leeren Hände nach einem Almosen ausstreckt, ach! der steht ja auf dem harten kalten Pflaster mit bloßen Füßen! So ist es denn: die Societät schließt drei Klassen in sich ein: bestiefelte, gebildete Individuen, baarfüßige, ungebildete Individuen, und zwischen beiden die halbrohen, halbgebildeten bepantoffelten Individuen; und wie in der Menschheit so in der Societät: das Pantoffelstadium ist ein Uebergangsstadium.

Wenden wir uns von der Societät zum Einzelwesen, zum Menschen wie er sein soll, zu Dir, hochgebildeter Mann! Auch in Dir finden wir die drei Stadien wieder. Wenn Du des Nachts ruhend in deinem Bette liegst, unwirksam Kräfte sammelnd, in Nichts vom Thiere verschieden als durch die Möglichkeit nach einem eventuellen Erwachen ein Dir würdiges Menschenleben führen zu können, dann sind deine Füße nackt — gebildeter Mann! das ist dein Baarfußstadium — gewiß ein niedriges Stadium! Aber Du erwachst des Morgens, noch schlaftrunken steigst Du aus dem Bette; Du ißt, Du trinkst, gewiß auf eine menschliche Weise, aber doch hast Du noch Nichts gethan, das deine höhere Natur entschleiert. Und warum? Noch stecken deine

Füße in den Pantoffeln. Doch — Du wirfst die Pantoffeln und im nächsten Momente stehst Du da, die schönste Blüthe aller Blüthen der Schöpfung, Du bestiefelter Germane! Und nun beginnt deine Wirksamkeit als die eines im Dienste des Geistes an der Entwickelung der Cultur aller Völker der ganzen Erde, großmüthig ja selbst unter Vernachlässigung der Befriedigung eigener Bedürfniße, arbeitenden Wesens. Das ist das Stiefelstadium des Einzelwesens, aber das Uebergangsstadium ist auch hier das Pantoffelstadium.

Meine Herren und Damen! Was wir nun von der Fußbekleidung ausgehend gelernt haben, das ist nicht ein nur von diesem Ausgangspunkte aus erreichbares Resultat — nein! das ist ein absolutes. Nehmen Sie z. B. einmal die Kopfbekleidung — haben wir ja doch auch hier ein Baarkopfstadium, ein Hutstadium, und als ein Uebergangsstadium zwischen beiden ein Mützenstadium, die genau den erwähnten drei Stadien entsprechen! Und fragen wir einmal die Psychologie — wer würde es wagen zu läugnen, daß die drei Factoren des Seelenlebens genau diesen drei Stadien entsprechen, das Erkennungsvermögen dem Stiefelstadium, das Gefühlsvermögen dem Baarfußstadium, und das Willensvermögen — ja das Willensvermögen muß dann dem Uebergangsstadium, das heißt dem Pantoffelstadium entsprechen.

Ja meine Herren und Damen! Der Mensch ist eine Dreiheit, ja eine potensirte Dreiheit!

Und faßen wir nun einmal Alles zusammen, was wir von der Erde und von dem Menschen wissen, dann steigt er plötzlich vom Dunklen empor, der große Gedanke! Ja — öffnen wir die Augen und verschließen wir die Ohren nicht — die Erde ist lebendig, und der Mensch — der ist die unsterbliche Seele der lebendigen Erde!

a—ö.

